

SZAKDOLGOZAT

Tóth Endre
2010

TÓTH ENDRE

Siklós Albert élete és munkássága

Szakdolgozat

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

Zenetudományi szak

Budapest, 2010

Témavezető: Dalos Anna

Tartalomjegyzék

Köszönetnyilvánítás	2
Bevezetés	4
1. Életrajz	8
1.1. Gyermekkor	8
1.2. A zeneakadémiai évek és a tanári pálya kezdetei	12
1.3. A Zeneakadémia rendes tanára	17
2. Siklós Albert, a zeneszerző	26
2.1. A kortársak kánonja	26
2.2. A juvenáliák	30
2.3. Gyermeki játékok és Kodály-minták	38
2.4. Magyar stílus – Egy bemutató visszhangja: Siklós kontra Mahler	46
2.5. Két sikeres bemutatóról	56
2.6. A színpadi művek	63
3. Siklós Albert és Kodály Zoltán zeneszerzés-tanításának összehasonlítása	82
3.1. A zeneszerzővé válás első lépései: az összhangzattan	83
3.2. Az ellenpont oktatása	87
3.3. A formatan tanítása, formatani terminológiák különbségei	88
3.4. A hangszerelés módszertana	100
3.5. A tanítványok emlékezete	105
Műjegyzék	110
Függelék	132
Bibliográfia	153

Köszönetnyilvánítás

Elsősorban köszönetemet kell kifejeznem témavezetőmnek, Dalos Annának, aki szigorú kritikájával, bátorításával segítette szakdolgozatom elkészültét, köszönet számos jó tanácsáért és ötletéért, áldozatos munkájáért. Hálás köszönettel tartozom a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem könyvtárosainak, legfőképp Gádor Ágnes könyvtárigazgatónak, akihez bármikor fordulhattam kérdéseimmel, s aki, ha véletlenül rábukkant egy számomra érdekes adatra, azonnal jelezte. Köszönet illeti Mikusi Balázst, valamint az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának többi dolgozóját, továbbá a Kézirattár és a Mikrofilmtár dolgozóit, akik biztosították a hozzáférést a számomra szükséges dokumentumokhoz. Jelentős mértékben segítette munkámat Kusz Veronika, aki összegyűjtötte nekem Siklós Albert hangversenyeinek adatait az MTA Zenetudományi Intézetben őrzött Budapesti Hangverseny-katalógus számítógépes adatbázisából. Szakdolgozatom nem készülhetett volna el Farkas Zoltán, a Bartók rádió főszerkesztője, Sávolgy Tamás, a Magyar Rádió zrt. Archivumának levéltárosa, továbbá az Archivum többi dolgozója segítségével. Külön hálámot kell kifejeznem Wellmann Nórának, a Magyar Állami Operaház Archivuma vezetőjének, aki rendelkezésemre bocsátotta az archívumban őrzött kritikákat, továbbá köszönöm a sok segítséget, a szükséges iratok felkutatását Bognár Krisztinának, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Irattára egykori munkatársának. Köszönettel tartozom Vikárius Lászlónak, akitől néhány fontos információt tudhattam meg Siklós családjával kapcsolatban, valamint hálás vagyok Anhalt Istvánnak és Bodonyi Istvánnak, hogy megosztották velem emlékeiket tanáraikról, Kodályról és Siklósról. Köszönet illeti néhány hasznos információért és ötletért Péteri Lórántot és Wilhelm Andrást is. Végül pedig köszönöm családomnak és barátaimnak a támogatást, s külön köszönetemet fejezem ki azon barátoknak és fiatal kollégáknak, akik egy-egy információval, ötlettel hozzájárultak a szakdolgozat

teljességéhez, így Hajdú Líviának, Magyarics Mihálynak, Surján Eszternek, Szabó Baláznak és Szabó Ferenc Jánosnak.

Tóth Endre

Budapest, 2010. június 5.

Bevezetés

Siklós Albert sokoldalú alakja volt a XX. századi magyar zenetörténetnek. A Zeneakadémián a zeneszerzés, a hangszerelés és a magyar zenetörténet tanáraként vált ismertté, de oktatott még zeneesztétikát, hangszerismerettant, karéneket, partitúraolvasást, zeneelméletet, egyetemes zenetörténetet és zenetant is. E lista szerint egyike volt a legtöbb tárgyat tanító tanároknak, amiről megbizonyosodhatunk akkor is, ha átlapozzuk Gádor Ágnes és Szirányi Gábor *Nagy tanárok, híres tanítványok* című kötetének végét, ahol egy olyan függelék található, amely 125 év tanári működését dokumentálja.¹ Mindemellett elsősorban komponált – nem is keveset –, számos sikert aratott zeneszerzőként, vezényelt, szabadegyetemi előadásokat, rádióelőadásokat tartott, különféle zenei bizottságoknak volt a tagja, jeles zenei publicista volt, tankönyvíróként pedig hézgapótló munkákat alkotott a zeneszerzést, a zeneesztétika és a magyar zenetörténet területén.

Siklós Albert azonban mára csak egy név maradt, leginkább tanítványai életrajzában, valamint könyvei címlapján – ezek még alkalmanként előkerülnek néhol hivatkozási anyagokként, de mára már leginkább kordokumentumokként szolgálnak. Zeneszerzőként pedig szinte teljesen elfeledték Siklóst, művei nem hangzanak el a hangversenytermekben, diszkográfiájáról pedig nem beszélhetünk. A fiatal kollégák közül legtöbben, akik megkérdezték, miről írom a szakdolgozatomat, a név hallatán tágra nyílt szemekkel várták, hogy egy kis plusz információval is szolgáljak. A zenei lexikonok is mindössze néhány mondatot szentelnek életének és munkásságának, komoly, átfogó tanulmány eddig nem született szerteágazó tevékenységének egyik területéről sem. Ez okból nagy kíváncsisággal láttam neki a kutatómunka előkészületeinek nagyjából egy évvel ezelőtt.

Szakdolgozatom monográfiaszerűen mutatja be Siklós Albert pályáját, kezdve az életrajzával, folytatva zeneszerzői életműve lényegesebb alkotásainak feltárásával, majd zeneszerzés-tanári tevékenységének bemutatásával, amelyben a tanártárs, Kodály Zoltán módszereit igyekeztem összevetni Siklós tanítási módszereivel, s megpróbáltam átfogó képet alkotni a két tanár által oktatott ismeretanyagról is. A dolgozat végén pedig műjegyzék található, függelékként Siklós

---

¹ Gádor Ágnes – Szirányi Gábor (szerk.): *Nagy tanárok, híres tanítványok*. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2000. 369-411. Siklós: 401.

növendékeinek listája, néhány fennmaradt levele az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárából, valamint némi képanyag.

Az életrajzi részhez, valamint a műjegyzék összeállításához nagy segítséget nyújtott Siklós kézírásos naplója, amit az Országos Széchényi Könyvtárban őriznek.² Ebben Siklós rendszerező elméje nyilvánul meg: az elején életrajzi adatait közli néhány oldalban úgy, hogy az egyes évekhez ír néhány mondatot, majd pedig külön fejezetekben sorolja fel pesti lakásait, szerzői estjeit, dirigálásait, előadásait, növendékeit, utazásait, műveit, barátait, stb. Az életrajz megírásához felhasználtam továbbá több lexikon szócikkét, elolvastam és kigyűjtöttem a Zeneakadémia évkönyveinek fontosabb adatait, valamint hasznos iratokra bukkantam a Zeneakadémia Irattárában is. Néhány adatot találtam nekrológokban, Ujfalussy József *Dokumentumok a magyar Tanácsköztársaság zenei életéből*³ című könyvében, de természetesen több olyan dokumentumot is feldolgoztam, ami végül is nem került be a szakdolgozatba. Sajnálatos módon nagyon sok adatról csak a naplóból sikerült tudomást szereznem, s mivel egy-két évszámnál, információnál találtam elírásokat, ezért néhány, csak a naplóból származó adat hitelessége bizonytalan.

Bár Siklós Schönwald Albert néven látta meg a napvilágot, az életrajzban és a további fejezetekben az 1901 körüli névváltoztatás előtti eseményeknél is végig választott nevén nevezem az egységességet és követhetőséget is figyelembe véve.

A következő részben a zeneszerző Siklós Albert kerül tárgyalásra. Ennek nagy része recepciótörténet, amelyhez számos kritikát használtam fel, amelyekre az MTA ZTI Budapesti Hangverseny-katalógusa alapján vagy a naplóbeli bemutató-időpontok nyomán találtam rá átlapozva az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának zenei szaksajtóját, valamint átnézve néhány mikrofilmet olyan korabeli napilapokból, mint a *Pesti Napló* vagy a *Budapesti Hírlap*. A színpadi művek kritikáira a Magyar Állami Operaház archívumában sikerült rátalálni, ezeknél a kivágott cikkeknel a legtöbb esetben nem sikerült oldalszámokat kiderítenem, ezért ezen adatok hiányoznak bizonyos kritikák esetében. Ehhez a fejezethez, a Siklós-

---

² Siklós Albert kézírásos naplója (a továbbiakban Napló. OSZK.). OSZK. Mus. th. 53. Lelt. sz.: V454/1960.

³ Ujfalussy József (szerk.): *Dokumentumok a magyar Tanácsköztársaság zenei életéből*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973. A továbbiakban: Ujfalussy. *Dokumentumok*.

kánon megvizsgálásához korabeli könyveket (pl. *A magyar muzsika könyve*⁴, *A magyar muzsika mesterei*⁵) és lexikon-szócikkeket használtam még fel.

A harmadik fejezetben Kodály és Siklós zeneszerzés-tanári tevékenységének összehasonlítása található, amely megírásához elsősorban Siklós és a Kodály-tanítványok tankönyvei jelentettek nagy segítséget, továbbá ezekben eligazítást Dalos Anna *Forma, harmónia, ellenpont*⁶ című könyve adott. Az emlékezések jelentettek még egy másik hasznos forrást, amelyeket különböző beszélgetésgyűjteményekből, folyóiratokból gyűjtöttem össze, továbbá módomban nyílt arra, hogy két Siklós-tanítvánnyal is felvegyem a kapcsolatot: Anhalt Istvánnal és Bodonyi Istvánnal.

A szakdolgozat végén, a függelék előtt műjegyzék található, amelynek kutatási fázisairól a műjegyzék elején számolok be.

Hatalmas felfedezőút és élmény volt a szakdolgozati kutatásoknak köszönhetően megismerni egy olyan komponista életművét, akinek zeneszerzői munkásságáról azelőtt semmit sem tudtam. Nagy kihívás és zenei kirándulás a szakadozott, töredezett kottalapokból olvasni egy olyasfajta muzsikát, amiről már az idősebbeknek is csak halvány emlékképei vannak. Tanítványa, a hegedűtanár Bodonyi István is mindössze néhány alkalomra emlékezett,⁷ amikor hallhatta Siklós Albert zenéjét, de hogy milyen is volt az a zene, már nem tudta felidézni.

Számos kérdést vetett fel a kritikák elolvasása is és még kíváncsibbá tett néhány egymással szöges ellentétben álló beszámoló. Jó lett volna, ha létezik hangfelvétel a darabokból, hiszen egy zenemű leginkább mégiscsak az előadása pillanatában teljesedik ki. Mindenesetre Siklós kottáinak tanulmányozása, a kritikák olvasása is közelebb vitt valamelyest ehhez az eddig ismeretlen zeneszerzőhöz, akit hol szidtak, hol dicsértek, esetenként nem vettek róla tudomást, s bár nem irányította az ízlést, nem lett a legmodernebb irányzatok követője, mégis jelentős szerepet játszott a magyar zenei életben, s egy különös, nem könnyen helyre tehető színfoltja a zenetörténetnek. Lehet, hogy Siklós nem tartozott a nagy újítók közé, lehet, hogy felfedezhető a német hagyományokban gyökerező stílusában Debussy, Strauss vagy

⁴ Molnár Imre (szerk.): *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-nyomda, 1936.

⁵ Falk Géza: *A magyar muzsika mesterei*. Budapest: Dante Könyvkiadó, 1937.

⁶ Dalos Anna: *Forma, harmónia, ellenpont. Vázlatok Kodály Zoltán poétikájához*. Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 2007.

⁷ Bodonyi Istvánnal lakásán történt beszélgetés nyomán. 2010. január 2.

akár Bartók zenéje, későromantikus, néhol impresszionista, eklektikus muzsikája mégis legalább annyi figyelmet érdemelne, mint amennyit hazánkban mondjuk Hubay és Antalfy-Zsiross, vagy a külföldiek közül Pfitzner és Szymanowski. Alkalmanként Siklósról is le lehetne törölni a port és megszólaltatni vagy rögzíteni néhány művét. Hiszen amint *A hónapok háza* bemutatója kapcsán Fodor Gyula találóan megfogalmazta az *Esti Kurír*ban: „Az időt ez a zene sem fogja megállítani. De gondos, szerető kézzel ápolt virága a percnak.”⁸

Tóth Endre
Budapest, 2010. június 5.

---

⁸ Fodor Gyula: „A hónapok háza. A diótörő”. *Esti Kurír* 1927. december 22.

1. Életrajz

„Valahol lenni kell egy orgonának,
Melyen majd egyszer befejezhetem
A dallamot, mely itt halálba bágyadt
S amely az életem nekem!”

(Juhász Gyula: Szimpozion; 3. versszak)¹

1.1. Gyermekkor

Siklós Albert 1878. június 26-án született Schönwald Albert néven „Budapesten, VIII. Vas-u. 1. sz. alatti 1900-ban lebontott okkersárga egyemeletes házban”.² Édesapja Schönwald Ferenc, édesanyja pedig Beck Laura, mindketten izraelita vallásúak.³ A zsidótörvény idején kitöltetett zeneakadémiai nyilatkozatból, amelyből megtudhatjuk a szülők neveit, a foglalkozások sajnos nem derülnek ki, csak annyi, hogy az apa 1823-ban született Tiszalökön, s részt vett az 1848/1849-es szabadságharcban, az anya pedig 1847-ben látta meg a napvilágot Balmazújvárosban.⁴ A nyilatkozatból még két nevet ismerhetünk meg: az atyai és anyai nagyapákat, Schönwald Mártont (?),⁵ valamint Beck Ignácot.⁶ Siklós naplójából tudjuk meg, hogy a gyermek Albert az írást-olvasást már négy éves

---

¹ Jelen versrészlet Juhász Gyula *Szimpozion* című költeményének utolsó versszaka, amelyet Siklós felesége talált meg férje dolgozóasztalán, s amelyet a zeneszerző sírjára vésetett. Alice szerint Siklós meg akarta zenésíteni a verset, amely igen kedves volt a komponistának. Napló. OSZK. Borító füljegyzet.

² Napló. OSZK. 1.

³ 1939. július 18-án kelt Nyilatkozat, amelyet a Zeneakadémia tanáraival töltöttek ki az 1939. évi törvény IV. törvénycikkelyének (zsidó törvény) rendelkezései miatt. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Irattára. Iktatószám:870/1939.

⁴ i.m.

⁵ i.m. a nyilatkozatban is kérdőjellel

⁶ i.m.

korában elsajátította, s első zongoraleckéit nővérétől kapta.⁷ Siklósnak két lánytestvére⁸ volt, mint azt a zeneakadémiai irattárban őrzött gyászjelentés dokumentálja.⁹ Már öt és fél évesen saját kézzel rasztrált lapokra kottázott, de nem egyértelmű, hogy már ekkor saját szerzeményeit vetette-e papírra, vagy pusztán a zenei írás, kottázás megkezdéséről van szó.¹⁰ Elemi iskolai tanulmányait 1884 szeptembere és 1888 júniusa között végezte, ezt követően 1888 szeptemberében beíratkott a Klauzál utcai 10. számú gimnáziumba (az intézet 1892-ben költözött át a Barcsay utcába, ezután *Barcsay-gimnázium*,¹¹ később *Madách-gimnázium* lett a neve – ma is így hívják).¹² 1885 ősztől heti három zongoraórát kapott egy bizonyos „Maczák nevű zongoramester”-től,¹³ aki a kis Albert kívánságára zeneelméletet is tanított neki.¹⁴ A tanárok sorában őt követte Willmouth Bódog, aki először zongorára, majd később, a Magyar Zeneiskolában csellóra oktatta a fiatalembert. Siklós 1891-ben iratkozott be az említett, „Váci-körút 17.”¹⁵ alatt található intézménybe, ahol 1895-ig tanult. Itt Willmouthon kívül Nikolits István (zeneelmélet) és Káldy Gyula (kamarazene) voltak a tanárai.¹⁶ A napló tanúsága szerint – s az évszámot Weissmann János is említi a Grove-szócikkben – előadóként először 1891. június 24-én lépett a nyilvánosság elé Davidoff *Románcával* és Goltermann *Mazurkájával*.¹⁷ 1893-ban Káldy felfigyelt az ifjú komponistára, aki naplójában számolt be az eseményről, amelyen a tanár úr „egy órahosszat hallgatta” a fiatal zeneszerző-csellista zongoradarabjait, majd bemutatta őt két kollégájának,

⁷ Napló. OSZK. 1.

⁸ Daróczy Rezsőné, Molnár Árminné. Leánykori nevük ismeretlen.

⁹ Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 325/1942.

¹⁰ „Öt és fél éves koromban magamvonalazta lapokon kezdtem lencseszem-nagyságú kótafejeket írni.” Napló. OSZK. 1. Weissmann János azonban Grove-lexikon-beli szócikkében határozottan kijelenti (vlsz. ő is a napló nyomán), hogy Siklós hatévesen kezdett el komponálni, első hivatalos zongora-, valamint elmélet-leckéit a következő évben vette. (Sadie, Stanley (szerk.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second Edition. Vol. 23.* Oxford, New York, etc.: Oxford University Press, 2001. 379–380. A továbbiakban Grove.)

¹¹ *Polgár Tibor bevezetője a Siklós Albert emlékesthez.* 1947. április 3. 18:05 Budapest II. A bevezető Siklós özvegyének ajánlott példánya a Naplóban. [„Alicenak, – Berci bácsi iránt érzett meleg szeretettel, Kézcsókkal...”]

¹² Napló. OSZK. 1.

¹³ i.m.

¹⁴ i.m.

¹⁵ i.m.

¹⁶ i.m. Gombos László MGG-beli szócikke Káldy Gyulát is zeneelmélet-tanárként említi. (Finscher, Ludwig (szerk.): *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopedie der Musik begründet von Friedrich Blume. Zweite, neubearbeitete Ausgabe. Personenteil 15.* Kassel, Basel, etc.: Bärenreiter, 2006. 781–782. a továbbiakban MGG)

¹⁷ Napló. OSZK. 2.; Grove. 379.

bizonyos „Schnöller”-nek és „Major J. Gy.”-nek.¹⁸ S amit még kiemel az év eseményei közül, az két koncert január 6-án és 7-én, amelyeken Haydn D-dúr kvartettjének csellósólamát játszotta a „Barcsay-uccai gimnázium felavató ünnepségén”.¹⁹ A következő év tragikus eseménye édesapja, Schönwald Ferenc halála (1894. február 23.), azonban egy különleges egybeesést is megemlít, miszerint a temetés napján — amelyről nincs adatunk — született Alice, későbbi második felesége.²⁰ 1895 őszén lett „az Önképzőkör”²¹ pénztárosa, amelynek gyűlései folyamán két zenei előadást is tartott:

„Párhuzam a zene és költészet között” — ebben arra az eredményre jutottam, hogy csak a programzenének van létjogosultsága (!) — és a „Kuruckorszak zenei emlékei”. Utóbbinak zenei illusztrálásában Pécskay Alajos (hegedű),²² Bárdos Artúr (hegedű) Zerkovitz Rudolf (fuvola) és Wolfner (Farkas) Pál (harmonium) vettek részt.²³

Az 1896-os esztendő első kiemelkedő eseménye — amit Weissmann János is megemlíti²⁴ — a január 11-én tartott hangverseny, amelyen az ifjú csellista-komponista saját gordonkaversenyét mutatta be zenekarral, Zerkovitz Rudolf vezényletével,²⁵ amely koncert után a 8. évfolyamos zeneszerző babérkoszorút kapott osztálytársaitól.²⁶ Szintén ez év elején nyert egy 10 forintos díjat²⁷ egyik dolgozatával, amelynek címe „A légnymás szerepe a gyakorlati életben” volt.²⁸ Ebben a napló beszámolója szerint a légpuskákon és egyéb „pneumatikus gépeken”²⁹ kívül a fúvós hangszerekről, az orgonáról és a harmóniumról is írt.

¹⁸ Napló. OSZK. 2. Az utóbbi Major J. Gyula zeneszerző és zongoraművész (1858–1925). Forrás: Molnár Imre: *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-Nyomda, 1936. 440.

¹⁹ i.m.

²⁰ i.m.

²¹ i.m.

²² Vlsz. Pecsikai Lajos (1880–1944), magyar származású angol hegedűs, zeneakadémiai tanulmányai után a londoni Trinity College hívta meg és ezután már Londonban maradt. 1912-től hosszabb ideig a London Trio hegedűse volt. (Szabolcsi Bence – Tóth Aladár: *Zenei lexikon. Átdolgozott, új kiadás. Főszerkesztő: Bartha Dénes. III. kötet*. Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1965. 93.)

²³ i.m.

²⁴ Grove. 379.

²⁵ i.m.

²⁶ i.m.

²⁷ Valószínűleg iskolai pályázat.

²⁸ Napló. OSZK. 3.

²⁹ i.m.

Ekkoriban kezdte el „pedagógiai működését”³⁰ először bizonyos Brandspiegel – később dr. Bedő Mór – nevű osztálytársának hittan-korrepetálásával (egy hónapi munkáért 10 forintot kapott), majd pedig algebrát és fizikát tanított egy másik osztálytársnak, a későbbi hírneves színésznek, Ódry Árpádnak.³¹ Bár ez utóbbi munkájáért pénzt nem kapott, Siklós szerint zenei fejlődését tekintve nagyon gyümölcsözőnek bizonyultak az órák, hiszen Ódry sorra hozta kölcsönbe apja zongorakivonatos opera-kottáit.³² 1896. június 13-án tette le érettségi vizsgáját, amely után nem sokkal fejezte be *Fulkó lovag* című operáját, amelyet szerzője nem tartott számon legbecsesebb szerzeményei között, ezt bizonyítják a naplóból vett sorok is:

18 éves gimnazistánál szokatlanul nivós krétarajzaim (egy korintusi oszlopfő, egy Zeus, - Herodotos- és egy Meduza-fej) a tanügyi pavillon főfalát díszítették. Erre büszkébb voltam, mint az érettségi után befejezett „Fulkó lovag” című operámra, melynek vaskos partitúrája ma is meg van.³³

Az 1896-os évhez köthető még Siklós első vezénylese is, amelyen G-dúr vonósszerenádját adta elő a gimnáziumi zenekar.³⁴ Az anyai nagybácsi, Beck Dénes születésnapjára komponálta h-moll szimfóniáját, amely hamarosan eljutott Diósy Bélához, a *Neues Pester Journal* zenekritikusához, aki pedig Hans Koessler kezébe adta a partitúrát „megbírálásra”.³⁵ Koesslernek tetszett a kompozíció és meg akart ismerkedni szerzőjével, az első találkozásra pedig márciusban került sor a professzor lakásán.³⁶ A meghallgatás igen jól sikerült, amelyet szeptemberben a zeneakadémiai felvételi követett, ahol olyan kiemelkedő teljesítményt nyújtott, hogy rögtön a III. osztályba vették fel.³⁷ A naplóból kiderül, hogy a család „megnyugtatóására” iratkozott be egyidejűleg a Magyar Királyi Tudományegyetem (a mai Eötvös Loránd Tudományegyetem) jogi fakultására, ahol nyolc szemesztert hallgatott, s a két alapvizsga letétele után 1901. május 25-én szerezte meg az abszolutóriumot.³⁸

---

³⁰ i.m.

³¹ i.m.

³² i.m. 4.

³³ i.m.

³⁴ i.m. 19.

³⁵ Napló. OSZK. 5.

³⁶ i.m.

³⁷ i.m.

³⁸ i.m.

1.2. A zeneakadémiai évek és a tanári pálya kezdetei

A zeneakadémiai felvételt követően Koessler lett Siklós főtárgytanára, s az 1896/1897. esztendei évkönyv tanúsága szerint az első félévben zeneszerzésből és zongorából kettős, azaz jeles érdemjegyet, karénekből, zenetörténetből, hangszerelésből, valamint partitúraolvasásból pedig egyest, vagyis kitűnőt kapott.³⁹ E tanévben lett az olvasókör választmányi tagja, amely kör „munkássága a tagoknak olvasásra való serkentésén kívül oda irányult, hogy tagjai számára a hangversenyek látogatását megkönnyítse”,⁴⁰ tulajdonképpen, ha mai nyelvre szeretnénk lefordítani, nagyjából egy szűkebb hatáskörű hallgatói önkormányzat és baráti kör keverékének felelne meg e szervezet. Az idézett jelentésben Siklós Albertet is köszönet illeti, hiszen azok között volt, „kik a kör könyvtárát becses művekkel gyarapították”.⁴¹

A következő tanévben Siklós tandíjmentességet kapott a Zeneakadémiától,⁴² amit szociális helyzetének és kiváló tanulmányi eredményeinek egyaránt köszönhetett.⁴³ A IV. évfolyamban Siklós minden tárgyból kitűnő lett,⁴⁴ az évkönyv pedig megemlíti az 1898. június 26-án tartott „ötödik vizsgálati hangversenyt”⁴⁵ is, amelyen két kompozíciója is szerepelt: *Suite antique* vonószekarra, valamint Zongoranégyese.⁴⁶ Siklós ebben a tanévben lett az olvasókör jegyzője,⁴⁷ s Csiky János ifjúsági elnök jelentéséből tudható, hogy a csoport tevékenységei néhány hangverseny megszervezésére is kiterjedtek.⁴⁸ Ilyen volt az 1898. február 5-én a Múcsarnokban megtartott „Bohém-estély” is, amelyen Siklós egyik humoros kompozíciója, a *Kinai nyitány* is elhangzott a „kinai zenekar” előadásában, a szerző vezényletével, valamint *Simphonie ätherique*-jét is hallhatta a közönség.⁴⁹ Ezen

³⁹ Harrach József (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1896/97-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1897. 72.

⁴⁰ Lichtenberger Emil: „Jelentés az orsz. m. kir. zene-akadémiai olvasókör működéséről az 1896/97. tanévben”. In: i.m. 115.

⁴¹ i.m.

⁴² Harrach József (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1897/98-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1898. 58.

⁴³ i.m. 123.

⁴⁴ i.m. 80.

⁴⁵ i.m. 73.

⁴⁶ i.m.

⁴⁷ i.m. 125.; a naplóban titkárként említi a posztot. Napló. OSZK. 6.

⁴⁸ i.m. 125.

⁴⁹ i.m. 125–126.

esemény arra is szolgált, hogy a zeneakadémisták megismerkedjenek, barátságokat kössenek a „rajztanárjelöltekkel” és „festőművésznövendékekkel”,⁵⁰ így a hangverseny keretei is kibővültek, amelyet a következő műsorszám bizonyít: „Tájkép, 5 percz alatt festi: Zeller Mihály”.⁵¹

Az olvasókör egy következő hangversenyét is említi az évkönyv, az Erkel-síremlék javára rendezett jótékonysági koncertet, amelyen másik két Siklós-kompozíció hangzott el: zongorára írott b-moll szonátája, valamint *Feuille de Ballet* című nyolckezes zongoradarabja.⁵² A következő évkönyvből⁵³ tudhatjuk meg, hogy Fuchs Emil osztálytársával együtt Siklós saját kérésre megismételte a negyedik évet, de ekkor már nem kapott osztályzatokat.⁵⁴ Ebben az évben is tandíjmentességben részesült,⁵⁵ valamint az 1899. június 18-án tartott harmadik vizsgálati hangversenyén is elhangzott két műve: egy orgonára írott *Fuga*, valamint a szólistákra, kórusra, vonószerekarra és orgonára komponált *XCIII. zsoltára*. A tanévre elnyerte a Volkmann Róbert-ösztöndíj 100 forintos pénzjutalmát,⁵⁶ a tanév végén pedig megkapta művészi oklevelét, amely „pályázat folytán adatott ki”.⁵⁷

A tanulmányok mellett ebben a tanévben is folytatta működését az olvasókörben, de ezúttal már ifjúsági elnökként írhatta meg jelentését az 1898/1899-es évkönyvbe.⁵⁸ A kör csak egyetlen hangversenyt tudott megszervezni, de azon Siklós Albert előadóként és zeneszerzőként egyaránt fellépett. Bach háromzongorás versenyművének előadásában működött közre Bendiner Nándor és Nagy Géza mellett, valamint *Kaczagó dala* hangzott el Scheer Paula tolmácsolásában 1898. december 17-én.⁵⁹ Naplójában beszámol arról is, hogy az olvasókör elnökeként megalapította a „Zeneakadémiai növendékek turista-szakosztályát”, amelynek

⁵⁰ i.m. 126.

⁵¹ i.m.

⁵² i.m. 127–128.

⁵³ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1898/99-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1899.

⁵⁴ i.m. 78.

⁵⁵ i.m. 57.

⁵⁶ i.m. 56.

⁵⁷ i.m. 110. A naplóban fel vannak tüntetve a vizsgálóbizottság tagjai is: Mihalovich Ödön, Koessler János, Herzfeld Viktor, Hubay Jenő, Popper Dávid, Szabó Xavér Ferenc. Napló. OSZK. 7.

⁵⁸ i.m. 124–125

⁵⁹ i.m. 125–126.

keretében kirándulásokat vezetett Visegrád környékére, Esztergomba, a Börzsönybe, valamint a Vaskapuhoz.⁶⁰

Szintén naplójából értesülünk arról, hogy Siklós a zeneakadémiai tanulmányok mellett már 1897 őszén elkezdett tanítani.⁶¹ Első növendéke Glück Aladár volt, akit négy éven át tanított csellóra, először 2, majd 3 és 4 koronás óradíj ellenében, 1898-tól pedig 12 éven át tanította unokaöccsét, Falus Bélát előbb zongorára, később pedig zeneszerzésre.⁶² 1897 végétől énekesek korrepetícióját is vállalta, amivel 10-12 növendék mellett havonta kb. 400 koronát megkeresett.⁶³

A Grove lexikon adata szerint valamikor 1901 körül vette fel a magyarosabb hangzású Siklós nevet,⁶⁴ ezt bizonyítja, hogy az 1901. november 29-én⁶⁵ az operaházban tartott „záró vizsgálati hangversenyen”⁶⁶ már Siklós Albert néven szerepel az 1901/1902-es évkönyvben. A hangversenyen zeneszerzés tanszakot végzett növendékek darabjai hangzottak el: Dr. Várkonyi Béla, Dr. Haasz Rikárd, Ábrányi Emil, majd egy újabb Várkonyi-kompozíció után a hangverseny zárásaként hangzott el Siklós G-dúr szimfóniája Kerner István vezényletével. A meghívón feltüntették a zeneszerzés-tanár Koessler, valamint a hangszerelés-tanár Szabó Xavér Ferenc nevét is.⁶⁷ Naplójában Siklós büszkén írja, hogy már 1900-ban, vagyis 22 éves korában ismert lett pedagógusként, s számos magánművészt vállalt zeneelméletből, ellenpontból, hangszereléstől „akadémiai előkészítésre, vagy azért, hogy az akadémiai igen fogyatékos hangszerelési oktatást” nála egészítsék ki.⁶⁸ A teljesség igénye nélkül említünk meg néhány nevet a fontosabb magánművészek közül: Hammerschlag János, Hetényi Heidelberg Albert, Jacobi Viktor, Kálmán Imre, Kovács Sándor, Lavotta Rezső, Reinitz Béla, Szirmai Albert és Zágon Géza.⁶⁹

---

⁶⁰ Napló. OSZK. 6.

⁶¹ i.m. 5.

⁶² i.m.

⁶³ i.m.

⁶⁴ Grove. 379.

⁶⁵ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1901/1902-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1902. 77. Siklós naplója szerint 1901. január 29. Napló. OSZK. 7.

⁶⁶ Napló. OSZK. 7.

⁶⁷ Évkönyv. 1901/1902. 77.

⁶⁸ Napló. OSZK. 7.

⁶⁹ i.m.

A Zeneakadémia befejezése után tette meg első külföldi útját 1899-ben, amikor Bécsen és Badenen keresztül Semmeringbe utazott.⁷⁰ Az Új Magyar Életrajzi Lexikon beszámol 1903-as, 1906-os és 1907-es francia, német és olasz tanulmányutakról,⁷¹ amelyekről Ujfalussy József a Szabolcsi-Tóth-féle Zenei lexikonba írott szócikkében⁷² mint 1903 és 1910 között Németországban, Franciaországban és Olaszországban tett utakról ír, amelyeken Siklós főképp hangszertörténettel foglalkozott. Ujfalussy forrása feltehetően *A magyar muzsika könyvében* közölt életrajz volt, amelyben a következőket írják Siklósról:

Berlinben és Párisban hangszertörténeti tanulmányokat folytatott és tanulmányi ösztöndíjjal felkereste Európa minden nevezetesebb hangszerműzeumát.⁷³

Utazásai a napló szerint a következőképpen alakultak az 1900-as évek elején: 1900-ban Bécsbe és Grazba utazott, amelyet egy 1901-es hajóút követett Olaszországba – illetve a mai Horvátország területére; több várost is érintve –, 1902-ben Ausztriában és Németországban járt, 1903-ban Ausztriában és Olaszországban (valamint a mai Horvátország néhány városában) Beck Dénes nagybátyjával kirándult.⁷⁴ 1904. május 8-án nősült meg,⁷⁵ Vikár Arankát vette feleségül.⁷⁶ Násútjukon Ausztria, a mai Horvátország és Olaszország több városát is meglátogatták.⁷⁷ Az 1902 és 1910 közötti időszak legfontosabb szakmai eseményei a naplóban leírtak szerint elsősorban ösztöndíjai, elismerései, amelyek között első helyen szerepel a 100 koronás⁷⁸ Volkmann-, valamint a 300 koronás Liszt-ösztöndíj.⁷⁹ Háromszor nyerte el Siklós a gróf Zichy Géza-féle pályadíjat *Magyar variációk*, *Magyar rapszódia* és

⁷⁰ i.m. 33.

⁷¹ Markó László (főszerk.): *Új Magyar Életrajzi Lexikon. V. P–S*. Budapest: Magyar Könyvklub, 2004. 1134–1135.

⁷² Szabolcsi Bence-Tóth Aladár: *Zenei lexikon. Átdolgozott új kiadás. III. kötet*. Főszerk.: dr. Bartha Dénes. Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1965. 367–368.

⁷³ Molnár Imre (szerk.): *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-Nyomda, 1936. 481.

⁷⁴ Napló. OSZK. 33.

⁷⁵ i.m. 9.

⁷⁶ Vikárius László szóbeli közlése alapján. 2010. február 5. Vikár Aranka Vikárius László apai nagyapjának volt a testvére.

⁷⁷ Napló. OSZK. 33.

⁷⁸ Elképzelhető, hogy az előzőleg megkapott Volkmann-ösztöndíjjal kapcsolatos dokumentumok alapján a pénznem továbbra is forint, nem korona.

⁷⁹ i.m. 8. Minden bizonnyal a Liszt- és a Volkmann-ösztöndíjakat 1902-ben nyerte el, ugyanis ezt az évet említette Dohnányi Ernő a közoktatásügyi miniszternek 1936-ban írott levelében, amelyben kérvényezte többek között Siklós V. fizetési osztályba való léptetését is. Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 648/1936. Továbbá: *Ki-kicsoda? Kortársak lexikona*. Budapest: Béta Irodalmi R. T., 1937. 742.

Magyar szvit című műveivel.⁸⁰ Érdemei között sorolja fel még a Sverdröm-féle dalpályázat 500 koronás első díját, amelyet *Bölcső előtt* című dalával nyert el⁸¹ valószínűleg 1906-ban, mivel a naplóban felsorolt utazások között ebben az évben találkozunk skandináv városok említésével is, amelyek között Koppenhága és Stockholm is szerepel.⁸² Az Új Magyar Életrajzi Lexikonban említett 1907-es évszámhoz a napló alapján nem tudunk semmilyen tanulmányutat kapcsolni, mivel ennél az évnél a naplóban csak egy Balaton környéki kirándulást említ meg Siklós.⁸³

Siklós 1901-ben kezdte meg működését csellistaként a Budapesti Filharmóniai Társaságnál mint rendkívüli tag, s 1904-ig körülbelül ötven hangversenyen vett részt.⁸⁴ A napló szerint 1903-ban lépett először a nyilvánosság elé karmesterként, bár ezt az időpontot meglepő módon nem tünteti fel a „Jelentékenyebb dirigálásaim” fejezetben, nem beszélve a korábban már említett évszámokról.⁸⁵ Siklós ezen a Nemzeti Zenede által a Vigadóban megrendezett 1903-as hangversenyen a már említett *Magyar variációk* című kompozícióját dirigálta, amely koncertet ugyanebben az évben még két dirigensi fellépés követett Rheinberger és Händel egy-egy orgonaversenyével, Kehrer Jenő szólójával a Ludovika kápolnájában.⁸⁶

1905-től a Fodor Zeneiskola alkalmazásában állt, ahol eleinte a zeneelmélet, valamint a kötelező zongora tárgyakat kellett oktatnia, később pedig zeneszerzést, zenetörténetet, esztétikát és női karéneket is tanított.⁸⁷ 1907. június 17-én magánéletében következett be jelentős esemény, ekkor született meg fia, Siklós Ferenc,⁸⁸ aki később újságíróként tevékenykedett a *Pesti Napló*⁸⁹ és *Az Est*⁹⁰ munkatársaként színházi kritikusként, valamint foglalkozott a hangosfilm

---

⁸⁰ i.m.

⁸¹ i.m.

⁸² i.m. 33.

⁸³ i.m.

⁸⁴ i.m. 9.; Grove. 379.

⁸⁵ Napló. OSZK. 9; 19–20.

⁸⁶ i.m. 9.

⁸⁷ i.m.

⁸⁸ i.m.; egy, a Zeneakadémia Irattárában fellelhető dokumentum szerint 1907. június 7. a születési dátum (válasz egy segélyt igénylő kérvényre). Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 602/1914.

⁸⁹ Palasovszky Ödön: „Róna Magda és az új elvű színház”. *Színház* XIII/9. (1980. szeptember): 48–50. 49.

⁹⁰ Tóth Aladár: „A Székesfővárosi Zenekar hangversenye”. *Pesti Napló* LXXXVIII/94. (1937. április 27.): 13.

problematikájával.⁹¹ Az életrajzi napló szerint Siklóst 1909 novemberében hívták meg a Zeneakadémiára tanítani „az öngyilkossá lett” Szabó Xavér Ferenc óráinak ellátására. Azonban ez az adat nem hiteles, hiszen Szabó Xavér csak 1911 februárjában hunyt el, Siklós pedig csak az 1910/1911-es zeneakadémiai évkönyvben szerepel először, mint rendkívüli tanár, ahol a következőket írták vele kapcsolatban:

...a hangszerelés és partitúraolvasás tanítására pedig *Siklós Albert*, intézetünk egykori kiváló növendéke, alkalmaztatott, aki mint zeneszerző, tanár és széles műveltségű író, zeneéletünk elismert, tevékeny szerzője.⁹²

Szabó Xavér Ferenc elhunytával kapcsolatban pedig azt kell még megemlítenünk, hogy ugyanebben az évkönyvben olvashatjuk Siklós nekrológját a tanár úrról.⁹³ Siklós az 1910/1911-es tanévben a hangszereléstan, a partitúraolvasás és az énekszakosok zeneelmélet-tanáráként kezdte meg munkáját.⁹⁴

1.3. A Zeneakadémia rendes tanára

A naplóban leírtak szerint rendes tanári esküjét 1912-ben tette le,⁹⁵ azonban a dátumot megcáfolja a Zeneakadémia irattárában őrzött dokumentum az esküszöveggel 1913. december 4-i keltezéssel.⁹⁶ A kezdeti években a már említett három tárgyat tanította, amelyek az évek során egyre bővültek. Zeneelméletet a magánének tanszak növendékeinek tanított, s az évkönyvek tanúsága szerint már az 1913/1914-es tanévben elsősorban saját növendékeinek Siklós *Összhangzattan* könyve a kötelező tananyag, de lehetséges tankönyvként a hangszeres növendékek oktatásában – ahol Kodály, Oswald János és Weiner Leó tanították a tárgyat – is használható *Rischbieter* példatára mellett.⁹⁷ Siklós haladó szellemiségére vall, hogy a hangszerelés órákon kötelezővé tette Vincent d’Indy, Claude Debussy és Richard Strauss partitúráinak tanulmányozását,⁹⁸ Szabó Xavér tantervében ezekkel a

⁹¹ Siklós Ferenc: „Művészet, technika, üzlet”. In: N.N. (szerk.): *Az Est Hármaskönyve 1936*. Budapest: Est Lapkiadó, 1936. 265–271.

⁹² Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1910/1911-iki tanévről*. Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1911. 2.

⁹³ i.m. XI–XV.

⁹⁴ *Évkönyv*. 1910/1911. 68–69. 108.

⁹⁵ Napló. OSZK. 9.

⁹⁶ Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 703/1913.

⁹⁷ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1913/1914-iki tanévről*. Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1914. 75–76.

⁹⁸ *Évkönyv*. 1910/1911. 68–69.

nevekkel még egyáltalán nem találkozhatunk.⁹⁹ Rendes tanári kinevezése előtt nem sokkal, 1913. november 29-én tarthatta meg első jelentős szerzői estjét a Zeneakadémia Nagytermében, ahol Nedbal Oszkár vezényelte a Wiener-Tonkünstler Orchestert, s a műsorban pedig Siklós *Báthory Erzsébet-nyitánya*, *Találkozás* című, Heine nyomán keletkezett románca, d-moll szvitje, zongorára és zenekarra komponált *Koncert-rondója (Rondo capriccioso)* – Székely Arnold szólójával –, illetve a fia ihlette *Ferkó szórakozásai* című szvit zenekari változata hangzott el. Ráadásul a naplóból kiderül, hogy a *Találkozás* és a d-moll szvit ezen a koncerten hangzott el először, a rondót pedig maga a szerző vezényelte.¹⁰⁰ A Zeneakadémia Irattárának hangverseny-katalógusában megtalálható a meghívó, amelyen a fiatal Siklós portréját is láthatjuk (Függelék: 150. oldal).

Az első világháború kitörésekor Siklóst is besorozták katonának, a felmentéssel kapcsolatban a Zeneakadémia irattárának nyilvántartásában olvashatunk néhány 1914-es dokumentum-címet, de sajnos maguk az akták nem kerültek elő.¹⁰¹ Siklós állítása szerint csak 1915 tavaszán kapta meg felmentését.¹⁰² Szintén az irattár nyilvántartásából értesülhetünk néhány iktatószámról, amelyek tanúsága szerint 1918-ban vált el feleségétől, Vikár Arankától.¹⁰³ A napló szerint 1916. november 11-én ismerte meg Edelman Alice-t,¹⁰⁴ a fővárosi polgári iskolában tanító óradíjas rajztanárt,¹⁰⁵ aki 1912 és 1916 között a Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatója volt,¹⁰⁶ s akit Siklós a napló szerint 1917 augusztusában jegyzett el Nagyváradon és még ez év október 29-én feleségül vett.¹⁰⁷ Ezek az adatok azonban az 1918-as

⁹⁹ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1909/1910-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1910. 60. Szabónál Wagner a tananyagban szereplő legmodernebb zeneszerző.

¹⁰⁰ Napló. OSZK. 17.;47.

¹⁰¹ Zeneakadémia Irattár. Iktatószámok: 695/1914; 719/1914.

¹⁰² Napló. OSZK. 10. Valamint hozzáfűzte azt is, hogy 1919-ben a kommunisták ismét sorozták.

¹⁰³ Zeneakadémia Irattár. Iktatószámok: 396/1918; 487/1918.

¹⁰⁴ A naplóhoz csatolt néhány dokumentum-töredék között találunk egy olyan folyóiratoldalt, amelyen „Siklós E. Alice” néven megjelentetett versekkel találkozunk, de egyéb iratokon Siklós Albertné néven szerepel, az E. betű feloldása, Siklós leánykori neve Wagner József egyik kritikájából derült ki: Wagner József: „Siklós Albert szerzői estje”. *Zenei Szemle* X/4. (1926.): 113–115.

¹⁰⁵ Miután Alice otthagya állását, Siklós családi pótlékért folyamodott 1920-ban. Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 397/1920.

¹⁰⁶ Magyar Képzőművészeti Egyetem weboldala: http://www.mke.hu/about/hallgatoi_adatbazis.php/e

¹⁰⁷ Napló. OSZK. 10., 33.

válóperes akták¹⁰⁸ fényében valószínűtlennek tűnnek. Az 1918-as év egy tragikus eseményt is tartogatott Siklós számára: február 13-án vesztette el édesanyját.¹⁰⁹

1918-ban a Falk Miksa utcai Fechner-intézetben kezdett el zenetörténeti és esztétikai előadásokat tartani,¹¹⁰ tanári tevékenységének különösen fontos részévé váltak a későbbiekben az ilyen jellegű szabadegyetemi előadások, amelyeket még élete utolsó éveiben is tartott.¹¹¹ 1919 őszén lett tagja a Nemzeti Zenede felülvizsgáló bizottságának, 1921. május 18-i keltezéssel pedig Hubay levelét olvashatjuk a zeneakadémiai irattári anyagok között, amelyet a minisztérium számára írt, hogy Siklós Albertet vegyék be a zenetanár-vizsgáló bizottságba a zongora és a hegedű tanszakokon.¹¹²

Zeneakadémiai tanári munkáját tekintve a rendes tanárrá választást követő tanévben mint hangszerelés-tanár a vallás- és közoktatásügyi miniszter elismerésében részesült Herzfeld Viktorral együtt növendékeik sikeres hangversenye után.¹¹³ Az újabb feladatokat a Tanácsköztársaság bukása hozta meg Siklós számára, hiszen a minisztérium fegyelmi vizsgálatot indított több tanár ellen,¹¹⁴ majd pedig egy teljes évre szabadságot a sztrájkolók közül néhányat. Az 1919/1920-as évkönyvben mindössze a következőket olvashatjuk:

A minisztériumtól a tanév egész tartalmára szabadságot kaptak: Dohnányi Ernő igazgató, továbbá Bartók Béla, Kerpely Jenő, Kodály Zoltán, Molnár Géza és Waldbauer Imre tanárok, akiket tantárgyaik tanításában Antalffy Zsiross Dezső, Bloch József, Kemény Rezső, Mambriny Gyula, Schiffér Adolf, Siklós Albert, Szerémi Gusztáv és Weiner Leó tanárok helyettesítettek.¹¹⁵

Siklósnak így eddigi tárgyain kívül már a zeneszerzést is tanítania kellett, amit haláláig folytatott, továbbá az egyetemes zenetörténet, a magyar zenetörténet, valamint a zeneesztétika tanára lett.¹¹⁶ Ha hihetünk naplójának, akkor mindemellett

¹⁰⁸ Zeneakadémia Irattár. Iktatószámok: 396/1918; 487/1918.

¹⁰⁹ i.m. 10.

¹¹⁰ Napló. OSZK. 21.

¹¹¹ i.m. 26.

¹¹² Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 296/1921.

¹¹³ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1914/1915-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1915. 6. A bemutatkozó ifjú komponisták pedig: Ábrahám Pál, Balog Ernő, Kazacsay Tibor, Kósa György, Krausz Mihály, László Sándor.

¹¹⁴ Gádor Ágnes – Szirányi Gábor: *A Zeneakadémia.* Budapest: GoldPrint, 1997. 26.

¹¹⁵ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1919/20-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1920. 15.

¹¹⁶ i.m. 18.

– bár az évkönyvek nem említik – az 1917/1918-as tanévben Herzfeld Viktor helyett, 1937-ben pedig Melles Béla növendékeinek tanított kamarazenét,¹¹⁷ az 1921/1922-es évkönyv szerint – s ez az adat a naplóéval is megegyezik – Kún László amerikai körútja miatti szabadsága alatt Siklós helyettesítette őt a tanárképző-tanfolyamon a zenetan oktatásával.¹¹⁸ A következő tanévben Kún László további szabadságot vett ki, aminek folytán karének óráinak egy részét is Siklós kapta meg.¹¹⁹

Az első világháború zűrzavarait követően feleségével együtt 1919. június 12-én áttért a református hitre,¹²⁰ a következő évben pedig a naplóban leírtak szerint a Zeneművészeti Tanács tagjává választották Hubay Jenő, Szendy Árpád, Szabados Béla, Demény Károly és Kern Aurél mellett, e titulusát 1923-ig birtokolta.¹²¹ 1919. október 12-én csatlakozott a Dohnányi menesztése ellen tiltakozókhoz, sztrájkba kezdett néhány tanártársával.¹²² A *Népszava* 1919. október 14-i számából, valamint Moravcsik Géza ideiglenes igazgató egyazon napon, továbbá október 15-én kelt leveleiből megtudjuk, hogy Pekár Gyula kultuszállamtitkár felfüggesztéssel járó intézkedési tervei kinyilatkoztatása után Székely Arnold, Radnai Miklós és Siklós felhagytak a munkabeszüntetéssel, miután október 15-én minden tanár abbahagyta a sztrájkot és folytatta munkáját.¹²³ Szintén 1919-ben hagyta ott a Fodor Zeneiskolát Tarnay Alajossal együtt,¹²⁴ 1920-ban pedig kinevezték a „m. kir. honvédkarmestereket vizsgáló bizottságba”, amely pozícióját 1937-ig tartotta meg.¹²⁵ 1922-ben a nyár egy részét Baldócon töltötte, ahol „*A tükrör*” című pantomimjét, egyik legnagyobb népszerűségnek örvendő művét komponálta. A darabot 1923-ban mutatták be a Városi Színházban, a Zeneakadémia évkönyve a következőket írja a műről:

¹¹⁷ Napló. OSZK. 10.

¹¹⁸ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1921/22-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1922. 8, 15.

¹¹⁹ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1922/23-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1923. 14.

¹²⁰ A zsidó törvény idején kitöltött nyilatkozat alapján. Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 870/1939.

¹²¹ Napló. OSZK. 10.

¹²² A sztrájkoló tanárok: Keéri-Szántó Imre, Mambriny Gyula, Molnár Antal, Radnai Miklós, Schiffer Adolf, Siklós Albert, Székely Arnold, Varróné P. Margit, Weiner Leó. Ujfalussy. *Dokumentumok.* 481–482.

¹²³ Ujfalussy. *Dokumentumok.* 482–485.

¹²⁴ Mihalovich Ödön 1919. február 15-én Fodor Ernőhöz írott levele. Zeneakadémia Irattár: Iktatószám: 67/1919.

¹²⁵ Napló. OSZK. 10–11.

Szintén fényes szinpadai sikert ért el *Siklós Albert* tanártársunk, aki „A tükör” című némajátékával először lépett ki a szinpadra. Siklós, akit úgy gazdag alkotó képessége, mint nagy és széleskörű tudása legkiválóbb zeneszerzőink közé emel, s aki a zeneszerzés számos műfajában maradandó becsü műveket teremtett, pantomimjében is igazolta sokoldalú invenciója erejét és gazdagságát, mesteri és szellemes technikáját, valamint zenész lelke előkelőségét és választékosságát. Egyik legalaposabb bírálója azt írja róla: „Kitünő érzékkel találja el a formát és a hangulatot. Muzsikája finom, érdekes és modern, de nem a szertelenkedők fajából való. Modernsége a régi alapokból sarjad és sehol sem bántó, vagy visszataszító. Meglepően sok kifejező erő van zenéjében, mely gondosan kerül minden banalitást és elkoptatott zenei frázist”.¹²⁶

1923 és 1927 között a magyar zenetörténet tárgyat nem tanította.¹²⁷ Érdekes módon az 1923/1924-es évkönyvben nincs adat arról, hogy ki oktatta a tárgyat,¹²⁸ a következő évtől pedig Meszlényi Róbert lett a magyar zenetörténet tanára.¹²⁹ 1925-ben a Zeneakadémia ünnepséget szervezett fennállásának 50 éves jubileuma alkalmából. Az esemény létrejötté érdekében bizottságot hoztak létre, a tagok között pedig Siklós Albert nevét is megtaláljuk.¹³⁰ Siklóst és Kodályt bízták meg a Zeneművészeti Főiskola jubiláris emlékkönyvének szerkesztésével,¹³¹ naplójában azonban Kodály nevét Siklós nem említi.¹³² 1925. május 2-án vette kezdetét az ünnepségsorozat, amelyen a *Himnusz*t Siklós vezényelte.¹³³ Ettől az évtől kezdve egészen haláláig szinte minden évkönyvben megtaláljuk nevét a könyvtárnak könyveket és kottákat adományozók sorában is.¹³⁴ 1925-ben, a „jubiláris” tanév végén néhány tanártársával együtt „koronás bronz érdemérmét”, az úgy nevezett

¹²⁶ *Évkönyv.* 1922/1923. 18–19.

¹²⁷ 1922/1923. Még említik: Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1922/23-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1923. 24. 1927/1928. Ismét említik: Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1927/28-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1928. 19.

¹²⁸ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1923/24-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1924. 10-13. Csak annyi derül ki, hogy Siklós Kún László óráit, Meszlényi Róbert pedig Várkonyi Béla óráit vette át (vlsz. a zenerörténetet).

¹²⁹ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1924/25-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1925. 32.

¹³⁰ i.m. 3.

¹³¹ *Évkönyv.* 1924/1925. 5.

¹³² Napló. OSZK. 10.

¹³³ *Évkönyv.* 1924/1925. 6–7.

¹³⁴ i.m. 29.

Signum Laudist kapta meg a kormányzótól munkája elismeréseképpen.¹³⁵ Az 1925/1926-os iskolai évadban is tartott egy újabb szerzői estet,¹³⁶ az 1926. január 14-én¹³⁷ tartott hangversenyen kamaraművek szólaltak meg. A koncertről egyik bírálója a következőket írta:

[...]a tudós mester ismert kvalitásai: kontrapunktikus készsége, bravuros formatudása, továbbá műveinek tolmácsolására alkalmazott hangszerelésének virtuozitása ezen újabb műveiben is érvényesült, de a zeneszerző tanár nem kerekedett a melegsziű költő fölé. Külföldi sikerei is voltak ezen évadban: a Bárány-Ulbrich kvartett belga-holland hangverseny-körútján a-moll vonósnégyesét, a drezdi fuvós kvartett-társulat Németországban mutatta be hárfá-fuvós szekszettjét. Azonkívül a drezdai Kammerorchester több művét vette föl műsorába.¹³⁸

Az ismeretlen kritikus valószínűleg a „melegsziű költő” említésekor Adyra gondolt, mivel az ő *Szelid, esti imádság* című versére komponált dal hangzott el, valamint Siklósné E. Alice *Esti énekének* megzenésítése.¹³⁹ Szintén 1926-ban mutatták be „*Tinódi*” című nyitányát, amelyről a Zeneakadémia évkönyve is beszámolt.¹⁴⁰ Az iménti kritikában említett hárfára és fuvósokra komponált Szextettet pedig egy drezdai fuvós együttes vette műsorára.¹⁴¹

Az 1926/1927-es tanévben több növendéke is bemutatkozott házi hangversenyeken, többek között Farkas Ferenc, Gyulai Elemér és Polgár Tibor.¹⁴² Siklós 1926-tól 1937-ig volt miniszteri biztosa a Nemzeti Zenedének,¹⁴³ s az 1926-os évben előadói-ismeretterjesztői tevékenységét a rádióban is megkezdhette, valamint művei is elhangzottak.¹⁴⁴ Siklós naplója szerint 1926. március 5-én ő tartotta a legelső zenei tárgyú előadást a rádióban, de a Rádió Újságban erre vonatkozó adatot

¹³⁵ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1925/26-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1926. 3.; Napló. OSZK. 10.; Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 648/1936.

¹³⁶ i.m. 13.

¹³⁷ Napló. OSZK. 14.; Kritika: Wagner József: „Siklós Albert szerzői estje”. *Zenei Szemle.* 1926. (X/4.) 113–115.

¹³⁸ *Évkönyv.* 1925/1926. 13–14.

¹³⁹ Napló. OSZK. 79.

¹⁴⁰ Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1926/27-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1927. 13.

¹⁴¹ i.m.

¹⁴² i.m. 30–32.

¹⁴³ Napló. OSZK. 10.

¹⁴⁴ i.m. 21.

nem találtunk, bizonyára Siklós rosszul emlékezett a dátumra. Az 1927/1928-as évkönyv is kiemeli a rádióelőadásokat, valamint a rádióban tartott szerzői esteket.¹⁴⁵ Előadásainak témái a zenetörténet és a formatan számos területét felölelték, de különösen nagy jelentőséget tulajdonított magyar zenetörténeti előadásoknak.¹⁴⁶ Az 1927-es év fontos eseménye még operájának, *A hónapok házá*nak bemutatója az Operaházban, valamint az, hogy miniszteri biztosként részt vett a Nemzeti Zenede zeneelmélet- és fűvós-vizsgáin.¹⁴⁷ Összhangzattan könyvének ötödik kiadása jelent meg a tanévben, amely leginkább annak volt köszönhető, hogy Mihalovich Ödön már 1911-ben elrendelte a tankönyv kötelező használatát Rischbieter példatára helyett.¹⁴⁸

1928 és 1938 között *A Zene* című folyóirat szerkesztője volt, amelyben ő maga is számos cikket publikált.¹⁴⁹ Az 1928/1929-es tanévben abbahagyta a zeneesztétika tanítását, a tárgyat dr. Molnár Géza vette át.¹⁵⁰ A következő tanév fontos eseménye egy prágai hangverseny, amelyen Siklós *Tinódi-nyitánya* hangzott el ismét több magyar szerző műveivel együtt (Hubay Jenő, Liszt Ferenc, Zsolt Nándor és Weiner Leó).¹⁵¹ Siklós élete hátralévő részének fontosabb eseményei kapcsán leginkább a napló adataira támaszkodhatunk. 1930-ban nevezték ki az országos tanárvizsgáló bizottság, valamint a Dalosszövetség művészi bizottságának tagjává, 1931-ben pedig az Okleveles Zenetanárok Szövetségének lett igazgatósági tagja.¹⁵² Az 1931/1932-es tanévben már a karéneket sem ő tartotta a Zeneművészeti Főiskolán, a tárgyat Ádám Jenő vette át.¹⁵³ 1932-ben a Székesfővárosi Zenetanfolyamok miniszteri biztosa, 1933-ban pedig a törvényszéki szakértő

¹⁴⁵ Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1927/28-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1928. 14.

¹⁴⁶ Napló. OSZK.

¹⁴⁷ i.m.

¹⁴⁸ Mihalovich Ödön levele Rozsnyai Károlyhoz. Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 720/1911.

¹⁴⁹ Grove. 379.

¹⁵⁰ Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1928/29-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1929. 12.

¹⁵¹ Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1929/30-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1930. 14.

¹⁵² Napló. OSZK. 11.

¹⁵³ Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1931/32-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1932. 3.

bizottság tagja lett.¹⁵⁴ 1934 nyarán az Irodalmi és Művészi Bizottság tagjának nevezték ki, amely intézménnyel kapcsolatban a következőket találjuk az 1934/1935-ös tanév évkönyvében:

Az 1934. évi IX. t.c.-kel létesített *Országos Irodalmi és Művészi Tanács* tagjaiul Főiskolánk testületéből a vallás- és közoktatásügyi miniszter a következőket nevezte ki: társelnökké: dr. *Hubay Jenőt*, alelnökké: dr. *Dohnányi Ernőt*, a zeneművészeti szaktanács előadó-jává: dr. *Isoz Kálmánt*, tiszteletbeli tagokká: *Bartók Bélát*, dr. *Dohnányi Ernőt*, dr. *Hubay Jenőt*, *Szabados Bélát*; rendes tagokká: *Bárdos Lajost*, dr. *Isoz Kálmánt*, dr. *Kodály Zoltánt*, *Senn Irént*, *Siklós Albertet*, és dr. *Székelyhidy Ferencet*.¹⁵⁵

Az illusztris nevek láttán nem kérdéses Siklósnak a magyar zenei életben betöltött szerepe.

1935 szeptemberében lett tagja a hármas fegyelmi bizottságnak,¹⁵⁶ s ebben a tanévben már a magyar zenetörténetet sem tanította az évkönyv tanúsága szerint,¹⁵⁷ helyére Major Ervin került.¹⁵⁸ 1936-ban a Dalosszövetség Tiszteletbeli Országos Karnagyának nevezték ki, s szintén ebben az évben, július 10-én a kormányzó az „V. fiz. o. címét és jellegét adományozta” neki.¹⁵⁹

1936. augusztus 7-én, igen fiatalon, 29 éves korában hunyt el fia, Siklós Ferenc,¹⁶⁰ s ez hatalmas veszteséget jelentett Siklós számára, ami után már naplójának életrajzi részében is csak egyetlen eseményt említ meg: 1937. április 5-én igazgatósági tagja lett a Szövegírók és Zeneszerzők Országos Szövetkezetének.¹⁶¹ Az 1937/1938-as tanévben kezdett el egy új tárgyat tanítani a Zeneművészeti Főiskolán hangszerismeret néven.¹⁶² Az 1939. évi zsidótörvény értelmében kitöltötték vele a

¹⁵⁴ Napló. OSZK. 11.

¹⁵⁵ Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1934/35-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1935. 29.

¹⁵⁶ Napló. OSZK. 11.

¹⁵⁷ Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1935/36-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1936. 45.

¹⁵⁸ i.m. 46.

¹⁵⁹ Napló. OSZK. 11.; Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 611, 648, 890/1936.

¹⁶⁰ Napló. OSZK. 11. Vikárius László emlékei szerint feltehetően tüdőbetegségben hunyt el. Vikárius László 2010. június 4-én kelt e-mailje alapján.

¹⁶¹ i.m.

¹⁶² Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1937/38-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1938. 51.; Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 1416/1937.

már idézet nyilatkozatot,¹⁶³ azonban továbbra is betölthette tanári állását. A rádióban ellenben nem szerepelhetett tovább, az ott uralkodó viszonyokról Salamon István számolt be részletesen egyik tanulmányában, amelyben az MTI hajdani elnöke, Kozma Miklós 1940. július 3-án Teleki Pálhoz írt levelét idézi. Ebből megtudhatjuk, hogy a zsidótörvény miatt a rádió Siklóson kívül nem foglalkoztathatta tovább többek között Mohácsi Jenőt (*A tükör* librettistája), Radó Antalt és Szép Ernőt sem. Kozma a levél végén sajnálattal írja le, hogy nem lenne szabad faji alapon szelektálni a kultúrát, „mert külföldre ellenségeink felé ezzel a magyar kultúra legsebezhetőbb pontját tárjuk fel.”¹⁶⁴

A legutolsó adat, amelyet a naplóban találunk egy nagyváradai, valamint egy csobánkai kirándulás 1941-ből.¹⁶⁵ Siklós Albert 1942. április 3-án, 63 évesen hunyt el Budapesten. A halál okáról nem került elő adat. A gyászjelentés (Függelék: 151. oldal) tanúsága szerint április 6-án temették el református szertartás szerint a Kerepesi temetőben.¹⁶⁶ Életét szokatlan, különös módon összegezte a függelékünk 152. oldalán található dokumentumban, naplója egyik mellékletében, az „Életsorsom görbéi”-ben.

---

¹⁶³ Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 870/1939.

¹⁶⁴ Salamon István: „»A mikrofon nem katedra...«. Cs. Szabó László a Magyar Rádió Irodalmi Osztályának vezetője (1935–1944)”. *Forrás* 2005. november. (<http://www.forrasfolyoirat.hu/0511/salamon.html>)

¹⁶⁵ Napló. OSZK. 35.

¹⁶⁶ Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 325/1942.

2. Siklós Albert, a zeneszerző

Siklós Albertet talán zeneszerzőként feledték el mára leginkább. Valamennyire még él a híre tanárként, könyveivel még találkozhatunk az antikváriumokban, rövid életrajza helyet kapott a Gádor Ágnes és Szirányi Gábor által szerkesztett *Nagy tanárok, híres tanítványok* című kötetben,¹ a Grove lexikonban Weissmann János,² az MGG-ben Gombos László³ szócikkei méltatják őt, zeneszerzői munkásságáról azonban néhány cím említésén kívül szinte semmit nem tudhatunk meg. Nem születtek róla tanulmányok, nem állnak rendelkezésünkre műveiről hangfelvételek,⁴ nyomtatott kottát is csak az életmű egy kisebb szeletéből találunk, s nem könnyű eldönteni, hogy a repertoáron egyáltalán nem tartott oeuvre-ből mely művekről kell kiemelten szólnunk, hogy megfelelő képet kapjunk a komponistáról. Az értékítélet meghozásában így elsősorban korabeli életrajzokra, cikkekre, kritikákra, valamint a kéziratokra és a meglévő kottakiadásokra támaszkodhatunk.

2.1. A kortársak kánonja

Siklós Albert partitúráit tanulmányozva hamar megállapíthatjuk, hogy műveivel kapcsolatban egységes stílusról nem beszélhetünk. Szinte kaméleonnak mondható, többféle hatást elegyít. Fiatalkori műveiben ott van a Koesslernek is köszönhető Brahms-hatás, amelyet később az újabb irányzatok, Wagner és Richard Strauss, majd Mahler és Debussy váltottak fel, sőt inkább egészítettek ki. Bizonyos magyaros elemekkel is találkozhatunk néhány művében, erről még szó esik a későbbiek folyamán, harmóniavilágára szemmel láthatóan Liszt művei is befolyással voltak. A

¹ Gombos László: „Siklós Albert”. In: Gádor Ágnes – Szirányi Gábor (szerk.): *Nagy tanárok, híres tanítványok. 125 éves a Zeneakadémia*. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2000. 262–263.

² John S. Weissmann: „Siklós, Albert”. In: Sadie, Stanley (szerk.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second Edition. Vol. 23*. Oxford, New York, etc.: Oxford University Press, 2001. 379–380.

³ Gombos László: „Siklós, Albert”. In: Finscher, Ludwig (szerk.): *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopedie der Musik begründet von Friedrich Blume. Zweite, neubearbeitete Ausgabe. Personenteil 15*. Kassel, Basel, etc.: Bärenreiter, 2006. 781–782.

⁴ Egyetlen kiadatlan felvétel található a BMC Hangtárban a *Kürt-zongoraszonátájából*, valamint a négy kürtre komponált *Erdei idill és vadászdal* című művéből. A CD adatai: *Pesti Szalon 1905*. Gruber Emma, Mihalovich Ödön, Radnai Miklós, Siklós Albert kompozíciói. A Siklós-művek előadói: Várda Zsófia – kürt, Király Miklós – zongora, Szent Hubertus Női Kürtkvartett. BMC. CD 004219.

20-as évek kompozícióitól kezdve már helyenként Debussyt is túlhaladó, ám valószínűleg az ő művészetének hatásából fakadó disszonánsabb stílust figyelhetünk meg, amely leginkább a korai Alban Bergre emlékeztetheti a hallgatót. A német hagyományok keverednek az impresszionizmussal. Legtöbb érett kompozícióját e hatások vegyítésének következtében joggal nevezhetjük eklektikusnak, de talán éppen ezért tűnik gyakran eredetinek. A lexikonokat átböngészve a legtöbb helyen elsősorban pedagógiai érdemeit emelik ki, ami teljesen érthető, de zeneszerzői munkásságát csak felületesen érintik. Talán a legpontosabb, rövid, de érdemi értékelést Ujfalussy József szócikke adja a Szabolcsi-Tóth-féle *Zenei lexikon*ban:

Mint zeneszerző a Koessler által közvetített német hagyomány folytatója. Néhány késői műve (1920 után) harmonizálásában a francia századforduló futólagos hatását mutatja, mindez azonban alkotói tevékenységének alapját, zenei gondolkodásának mintaszerű technikai felkészültséggel párosuló konzervativizmusát alig érintette.⁵

Siklós stílusát nagyon érzékletesen szemlélteti Ujfalussy, de zeneművekről részletesebben nem számol be. Így az ő leírását, valamint a jelen dolgozat írójának kritikai megfigyeléseit kiegészítendő, továbbá a történeti szempontot sem elhanyagolandó, érdemes a kortársi recepciónak is szentelnünk néhány oldalt, hogy elsősorban saját korában helyezzük el a komponistát.

Az első és legfontosabb forrásoknak – hogy teljesnek mondható képet alakíthassunk ki a zeneszerző Siklós Albertről – a fennmaradt kritikáknak, kortárs zenetudományi, zenekritikai irodalomnak kell lenniük, hiszen elsősorban ezek alapján rekonstruálhatjuk, hogy milyen komponista is volt, mely darabjai számítottak legkiemelkedőbb alkotásainak. Látni fogjuk az idézett anyagokban, hogy teljes konszenzusról ezeknél az írásoknál, bírálatoknál sem beszélhetünk, de megpróbáltuk megkeresni olyan kortársak beszámolóit, méltatásait, akik a maguk idejében, esetenként még ma is megbecsült kritikusoknak, zenetörténészeknek számítottak, számítanak. Hosszabb méltatással Falk Gézánál találkozunk, aki egy négyoldalas

---

⁵ Ujfalussy József: „Siklós Albert”. In: Szabolcsi Bence – Tóth Aladár: *Zenei lexikon. Átdolgozott, új kiadás. Főszerkesztő: Bartha Dénes. III. kötet.* Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1965. 367.

életrajzot szentel Siklós Albertnek *A magyar muzsika mesterei*⁶ című művében. A könyv első negyede magyar zenetörténeti fejtegetés: kis kalauz, amely áttekinti – a korábbi korokat megvizsgálva – a magyarországi zenekultúra késői fejlődésének okait, röviden körüljárja a magyaros és népies stílust, ellátja az olvasót egy vázlatos magyar operatörténettel, természetesen Erkelre helyezve a hangsúlyt. A hátralévő közel százötven oldal pedig egy kislexikon, egy zeneszerzői ki-kicsoda, amelyben a következő komponisták kaptak helyet: Erkel, Liszt, Mosonyi, Goldmark, Mihalovich, Hubay, Dohnányi, Siklós, Bartók, Kodály és Weiner. Siklóst a következőképpen mutatja be:

Mint zeneszerző igen sokat alkotott. Nagy technikájú és gazdag hangszínelvű művészete, amely a Wagner-Strauss-Mahler-stílusból indult ki, mind közelebb kerül a magyar muzsikához. A századvégi zenei nyelvezetben feloldódó lírája, humora és hangfestői készsége előbb a magyaros, majd a magyar zene kohójában izzik, míg végre eljut a ma zenéjéhez. Első művei [...] ⁷ a nagy felkészültségű, bátor és gondolatgazdag, de a mai magyar zenétől még távol járó muzsikust igazolják. Munkásságának újabb eredményei [...] ⁸ az önálló stílusú mestert és a magyar-zene multjában szeretettel kutató, a régi értékes emlékeket művészi feldolgozásával megmenteni akaró magyar-művészt ismertetik meg velünk. ⁹

Érzékletesen írja le Falk Siklós stílusváltásait, bár túlságosan is csak magyar, illetve magyaros szempontokat vesz figyelembe értékítéleténél. Különös azonban, hogy Siklós még későbbi éveire is jellemző Debussy-hatást figyelmen kívül hagyja, persze nyilván azért, mert a Falk számára fontos magyar aspektuson kívül esik. Sorait tovább olvasva pedig megtudhatjuk, hogy mely darabok is tekinthetők a kánon részének Siklós életművében:

Eddigi művészi alkotásaiból a „Ferkó szórakozásai”, „Találkozás”, „Tükör”, „Hónapok háza”, és az „Elégia” emelkednek ki. Ezek főművei és ezek biztosítják a magyarságot, hogy SIKLÓS MÉG SOK MAGYAR MŰVEL AJÁNDÉKOZZA MEG

⁶ Falk Géza: *A magyar muzsika mesterei*. Budapest: Dante Könyvkiadó, 1937. A továbbiakban: Falk. 1937. Azonban meg kell jegyeznünk, hogy Falk Géza is Siklós-tanítvány volt.

⁷ Falk felsorolja Siklós számos darabját, köztük a később még tárgyalásra kerülő *Ferkó szórakozásait*, *Találkozás* című zenekari scherzóját, valamint színpadi műveit: *A tükör* című pantomimet és *A hónapok háza* című operát.

⁸ Az itt felsorolt darabok közül pedig a *Tinódi-nyitány*, valamint az *Elégia* kerül később tárgyalásra.

⁹ Falk. 1937. 157–158.

NEMZETÉT.¹⁰ Hiszen átiratai és feldolgozásai azt mutatják, hogy Siklós nyugati műveltsége megjárta már a ma magyar muzsikájáig vezető utat, amiből a Mester eljövendő tiszta magyar színpadi és szimfónikus műveit bátran és hittel reméljük!¹¹

Ilyen jellegű kanonizálással más irodalomban egyáltalán nem találkozunk, főként könyvben nem, így Falk gondolatai iránymutatóak az életmű megközelítésében. Érdekes módon vele ellentétben Siklós magyarságát Tóth Aladár nem hogy nem hangsúlyozza, hanem inkább úgy beszél róla, mint egy „új, osztrák-német stílusirányzat”¹² képviselőjéről. Az impresszionizmus hatásáról sem ír esszéjében a szerző Siklós kapcsán, inkább Antalffy-Zsiross Dezső és Szántó Tivadar műveiben emeli ki a francia elemeket.¹³ *Révai Kétkötetes Lexikona* mint „utóromantikus zeneszerzőt” említi,¹⁴ a Diósy Béla által szerkesztett *Ungarischer Künstler Almanach*-ban¹⁵ pedig a Siklósról szóló lexikoncikk a komponista gazdag zeneszerzői invencióját, lírai hangvételét dicséri elsősorban, s nem tesz említést stílusának feltételezhető eredetéről.¹⁶ A művek szempontjából ez a szócikk elsősorban mint színpadi szerzőt méltatja, valamint megemlíti G-dúr szimfóniáját, három szvitjét, a *Rákóczi-* és a *Tinódi-nyitányt*, továbbá a *Találkozás* című scherzót.¹⁷ Az impresszionista hatást Molnár Antal veti fel *A magyar muzsika könyve*¹⁸ modern magyar kamarazenéről szóló fejezetében, ám itt is mindössze felsorolás szintjén esik róla szó, s tulajdonképpen csak Weiner Leót emeli ki a listából.¹⁹

¹⁰ Kiemelés Falktól. Falk. 1937. 158.

¹¹ Falk. 1937. 158.

¹² „Es erschien eine Gruppe von Tonkünstlern, die in Ungarn nicht bloß eine Heimstätte des musikalischen Europäertums begründen wollten, sondern in dieser Kulturheimat ein freies, unbefangenes, persönliches Künstlerleben führten. Einige aus dieser Künstlergruppe verankerten sich ganz in ausländischer Kultur: so *Hans Gál*, *Erwin Lendvai*, *Franz Schmidt* und *Albert Siklós* in den neueren österreichisch-deutschen Stilrichtungen, [...]”. Tóth Aladár: „Moderne Ungarische Komponisten. In der Perspektive des Gesamten Ungarischen Musikschaffens” In: Diósy Béla (szerk.): *Ungarischer Künstler Almanach. Das Kunstleben Ungarns in Wort und Bild*. Budapest: Königlich Ungarische Universitätsdruckerei, 1929. 84–103. 88.

¹³ Tóth Aladár: i.m. 88.

¹⁴ *Révai Kétkötetes Lexikona*. Budapest: Révai Irodalmi Intézet, 1948. 450.

¹⁵ Diósy Béla (szerk.): *Ungarischer Künstler Almanach. Das Kunstleben Ungarns in Wort und Bild*. Budapest: Königlich Ungarische Universitätsdruckerei, 1929.

¹⁶ „Er ist ein Komponist von reicher Invention, warmem Gefühlsleben, vornehmlich von reichwuellendem lyrischen Empfinden.” i.m. 291.

¹⁷ i.m. 291.

¹⁸ Molnár Imre (szerk.): *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-nyomda, 1936.

¹⁹ Molnár Antal: „Modern magyar kamarazene”. In: i.m. 108–111. 110.

A kortársak közül eléggé lesújtóan hat a számos zenei könyvet író Papp Viktor véleménye, aki *A hónapok háza* című opera bemutatójával kapcsolatban írt néhány keresetlen szót Siklós zeneszerzői munkásságáról. Szerinte Siklós azon szerzők közé tartozik, akik azért éreznek magukban késztetést az alkotásra, hogy „könyvön és kótán fityegjen a nevük”.²⁰ Majd így folytatja:

A zenei „irodatura és literadalom” társaság egyik legtipikusabb képviselője: *Siklós Albert*. Szívesen hangsúlyozzuk, hogy a jobbik fajtából, mert szimpatikus, szerény, alapos tudású professzor. És mégis csak iroda-turista, mert minden munkájából hiányzik az a valami, az a bizonyos attikai só. Amely főleml, elragad, mindig gyönyörködtet, amely egyszóval – költészet. Ha húszéves munkásságnak gyümölcsét, dalait, zongoradarabjait, karműveit, kamarazenéjét, *Tinódi-ját*, *Tükör* című pantomimiját s a zenekari szvitjeit rostába dobnók, talán csak a *Találkozás* című zenekari költemény nem hullana át a lyukon. *Szemre*, vagyis tudásra: nagyszerű munkák, de a zenét a *fülnek*, a léleknek írják. Szemre *A hónapok háza* partitúrájáért is megkaphatja a tanár úr a kitűnőt, de azok, akik Erkeltől Kodályig minden magyar szerzőt szeretnek és megbecsülnek, azok sohasem fogják őt zeneköltőnek elismerni. Siklós Albert zenét író kitűnő mester, de nem: kitűnő zenét író mester.²¹

Lehet, hogy elsőre erős kritikaként hatnak Papp Viktor szavai, azonban eléggé találóak gondolatai, hiszen az életművet átlapozgatva, még néhány jelentősebb darabnál is az az érzésünk támad, hogy tényleg „hiányzik az a valami”, amiről Papp ír. Elképzelhető, hogy elsősorban Siklós eklektikus stílusa vezette Papp Viktort és a szakdolgozat íróját erre a következtetésre, hiszen műveiben nem mindig egységesek a struktúrák, a darabok gyakran nem állnak össze szerves kompozíciókká, ahogyan néhány példával erre rá fogunk világítani a későbbiek folyamán.

2.2. A juvenáliák

Még mielőtt foglalkoznánk a főművekkel, érdemes szólnunk néhány szót a fontosabb fiataalkori kompozíciókról is. Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött hagyatékot böngészve számos befejezett és töredékben maradt gyermekkori alkotással

²⁰ Papp Viktor: „A hónapok háza és a Diótörő”. *Újnépszépek* 1927. december 22.

²¹ i.m.

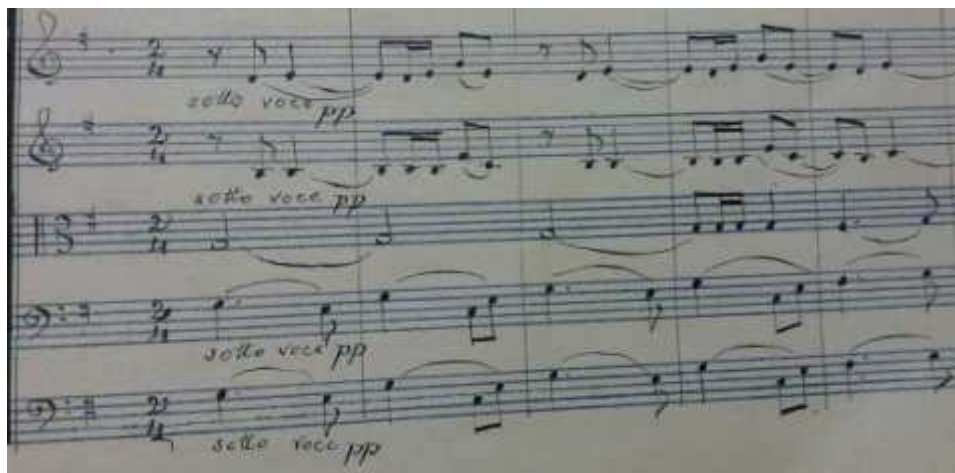

találkozhatunk, a datáltak között a legkorábbiak 1886-ban keletkeztek, vagyis Siklós nyolc éves korában.²² Több kötetnyi zongora- és kamaradarab, valamint dal található ezek között, amelyeknél gyakran – akár csak Bartóknál – komoly opusz-számokat találhatunk. Természetesen egyszerű, rövid darabokról van szó, amelyeknél még semmilyen jelet nem találunk arra vonatkozóan, hogy milyen irányt vesz majd a zeneszerző. Mindenesetre a komponálás öröme, az elszántság már adottnak látszik.

Első jelentősebb kompozíciójaként említsük meg diplomadarabját, az Operaházban 1901. november 29-én bemutatott²³ G-dúr szimfóniáját, amelynek kéziratos partitúráját a Zeneakadémia könyvtárában őrzik.²⁴ Már e korai kompozícióiban is megnyilvánul, hogy Siklós kedveli a hagyományos formákat, hiszen egy szonátaformájú első tétel után egy triós scherzo következik, majd a lassú tétel és végül a *Vivace* finálé.

Az első tétel főtémája akár a neoklasszicizmus előfutára is lehetne, a könnyed vonós passzázs, az egyszerű kis dallam schuberti kellemmel szólal meg, de akár Mozart G-dúr hangnemű darabjainak jellegzetes bájára, kecsességére is asszociálhatnánk:

1. kottapélda

Siklós Albert: G-dúr szimfónia. I. tétel eleje. (ZAK. Z. 5.963)

²² OSZK: Ms. Mus. 2.075.

²³ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1901/1902-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1902. 77. Siklós naplója szerint 1901. január 29. Napló. OSZK. 7.

²⁴ Zeneakadémia Könyvtár. Z 5.963.

Az ezt követő merészebb harmóniak azonban hamar eloszlatják e gondolatunkat, hiszen szekundsúrlódások, szeptimakkordok, nónakkordok kerülnek be a zenei anyagba, egyre több módosított hang jelenik meg. A harmonizálás már inkább Lisztet és Wagnert idézi, néha a dallamfordulatok is. A melléktéma (2. kottapélda) szenvedélyes, kromatikus fordulatai is elsősorban a már említett két szerzőt juttathatják eszünkbe, valamint Csajkovszkij 4. szimfóniájának híres 9/8-os témájára is asszociálhatunk (3. kottapélda).

2. kottapélda

Siklós Albert: G-dúr szimfónia. I. tétel melléktémája. (ZAK. Z. 5.963)

3. kottapélda

27 **Moderato con anima** (♩ - In movimento di Valse)

Hrn. 2
in F

p

Moderato con anima (♩ - In movimento di Valse)

Viol. 1
p espr.

Viol. 2
p

Vla.
p

Vcl.
p espr.

Kb.
p

poco cresc.

poco cresc.

poco cresc.

poco cresc.

poco cresc.

Moderato con anima (♩ - In movimento di Valse)

poco cresc.

Csajkovszkij, Pjotr Iljics: 4. szimfónia (Op. 36). I. tétel melléktémája. (Leipzig: Breitkopf & Härtel, é.n.)

A tétel egészét tekintve megfigyelhetjük, hogy Siklós rendkívül érzékenyen bánik a hangszereléssel, fontosak számára a hangszínek és igyekszik kihasználni a hangszerek teljes palettáját, persze mindezt romantikus-hagyományos módon. Talán a témák elütő karaktere okozza, hogy a tétel kissé tömörszerűen építkezik, jól elkülöníthető blokkokban jelennek meg az eltérő zenei anyagok, amelyeket a kidolgozásban kicsit összemos a szerző a témák torlasztása következtében. A második, scherzo-tételnek fennmaradt egy korábbi, zongorás változata is,²⁵ de sajnos nem lehet tudni, hogy mennyivel korábbi és hogy vajon már akkor a szimfónia részének szánta-e Siklós. Ha igen, akkor is két különböző megoldást feltételezhetünk: vagy nem volt már ideje Siklósnak egy új scherzót írni, és így egy korábbi darabjához nyúlt, vagy épp ellenkezőleg, annyira jónak és fontosnak tartotta ezt a művét, hogy csakis ez jöhetett szóba második tételként. A kromatika ebben a tételben még inkább uralkodóvá válik, a dallamok hol skálaszerűen emelkednek, hol hatalmas ugrásokkal teli szakaszokkal találkozhatunk, ezekkel kölcsönözve a tételnek diabolikus karaktert. A dinamikai váltások és a hangszerelés is rendkívüli invencióról tanúskodnak, de kimondottan újat nem hoz a darab. Egy olyan komponistáról beszélhetünk, akinek figyelemfelkeltő, néha extrém zenei ötletei vannak, nagyon jól megtanulta a szakmát, de valahogyan nem tud kitörni bizonyos keretek közül. Ez elsősorban a tömörszerűségben és a hagyományos formákban ragadható meg, de valószínűleg még inkább a mondanivaló hiányában. Úgy hat, mintha az önállónak tűnő gondolatok pusztán egy készletből történő okos válogatás eredményei lennének.

Az *Andante con moto* feliratú c-moll lassú tétel témája (4. kottapélda) távolról mintha Beethoven III. szimfóniájának gyászindulójára utalna, karakterében mindenesetre vagy gyászinduló jöhet szóba, vagy egy szomorú románcként értelmezhetjük a tételt, s az indítás ez esetben még Brahms op. 117-es sorozatának cisz-moll intermezzóját (5. kottapélda) is felidézheti a hallgatóban.

---

²⁵ OSZK. Ms. Mus. 2.656

4. kottapélda

Siklós Albert: G-dúr szimfónia. III. tétel eleje. (ZAK. Z. 5.963)

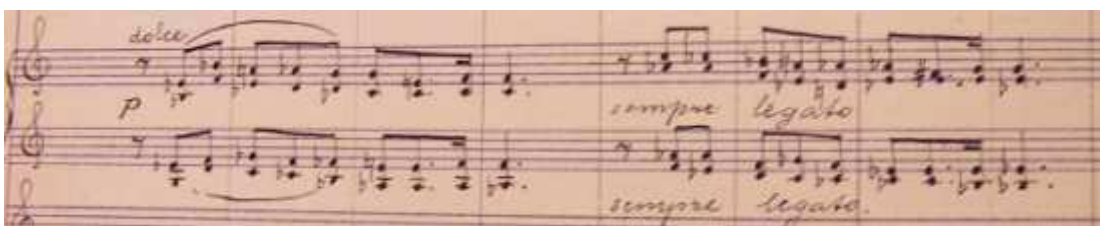
5. kottapélda

Brahms, Johannes: cisz-moll Intermezzo, Op. 117 No. 3. Urtext. (München: Henle, 1976.)

Formailag A B Av Bv (A+B) szerkezetet követ, a B rész egy kromatikusabb anyag (6. kottapélda), az utolsó szakaszban pedig mindkét témát hallhatjuk: az A-t a vonósok, a B-t a fűvósok hozzák, meg kell jegyeznünk, kromatikájában és harmonizálásában leginkább Wagnert idézi, elsősorban Wolfram dala az Esthajnalcsillaghoz jut eszünkbe a Tannhäuserből:

6. kottapélda

Siklós Albert: G-dúr szimfónia. III. tétel. (ZAK. Z 5.963)

A változatokban apróbb ötletes, leginkább hangszerelés- és ellenpontbeli változtatásokat találhatunk, azonban terjedelmében kissé kidolgozatlanok lehet az utolsó szerkezeti egység, amely persze nagy valószínűséggel Coda szerepet tölt be, de mivel többször hallhattuk a témát, nem hoz újat a tétel végére.

A Vivace-finálé témájából szinte azonnal érződik, hogy kontrapunktikus feldolgozás fog rá várni. A vaskos, marcato hangszerelés későromantikus hangvételt kölcsönöz a darabnak, amely robosztussá, orgonaszerűvé teszi a hangzást (7. kottapélda).

A zárótétel legnagyobb erénye a perpetuum mobile-jelleg frissessége, valamint az apró hangszerelésbeli ötletek, amelyekkel Siklós igyekszik fenntartani a figyelmet. A téma egyszerű skálamenet, amelyet nem olyan nehéz megfelelő kontraszsubjektummal ellátni, ráadásul a komponista úgy alakítja a témát, hogy annak fél értékekben mozgó második felét fogja alkalmazni a későbbiek folyamán ellenszólamként. A tételt végiglapozva módosított hangokkal, kitérésekkel, hangnemváltásokkal találkozhatunk, amik szintén elengedhetetlenek egy ilyen nem sokat mondó témához. A zenei anyagot azonban ügyesen kezeli Siklós, s a témák feldolgozása folyamán a legtöbb lehetőséget kiaknázza. A tétel közepe tájékán ötszólamú fugato szólal meg, amelyet Siklós csak az ötödik téma belépéséig vezet, utána nyolcad-menetekkel tarkított fortissimo kulminálás következik, s amikor már azt hinnénk, hogy a befejezésnél tartunk, egy újabb piano szakaszt iktat be a szerző. Az ifjú komponistának mindenestre van humorérzéke és fantáziadúsán bánik a kontrasztokkal.

7. kottapélda

Handwritten musical score for the beginning of the 4th movement of Albert Siklós's G major symphony. The score is written on multiple staves for various instruments including woodwinds, brass, strings, and percussion. The tempo is marked "Allegro" and the dynamics include "marcato" and "marcato".

The instruments listed are:

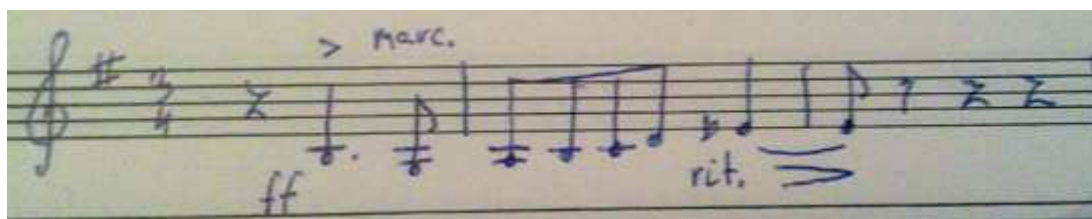
- Kürtök (Horns)
- Fagottok (Bassoons)
- Obok (Oboes)
- Csereang (Trumpets)
- Flauták (Flutes)
- Altszaxofon (Alto Saxophone)
- Ellenhang (Alto Saxophone)
- Fagott (Bassoon)
- Contrafagott (Contrabassoon)
- 4 Csere m. F. (4 Trumpets in F)
- 3 Tromb. m. F. (3 Trombones in F)
- 1. 2. 3. (1st, 2nd, 3rd Trombones)
- Szuba (Tuba)
- Scatt. (Saxophone)
- 3. Csere (3rd Trumpet)
- Szimpans (Saxophone)
- Viol. I. (Violin I)
- Viol. II (Violin II)
- Viola (Viola)
- Violone (Violone)
- C. bass (Cello/Bass)

The score is marked with "Allegro" and "marcato" dynamics. The page number at the bottom is -57-.

Siklós Albert: G-dúr szimfónia. IV. tétel eleje. (ZAK. Z 5.963)

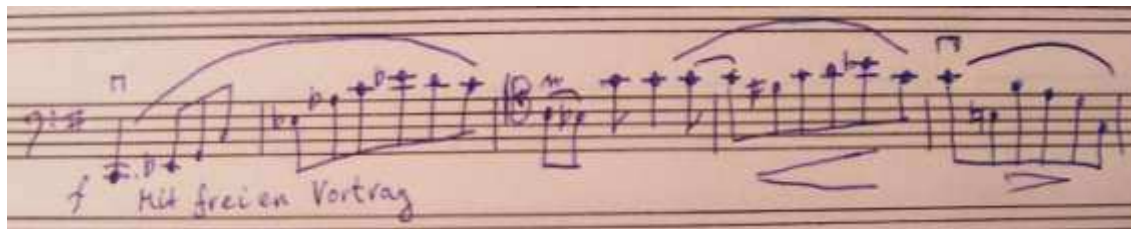
A Zeneakadémia elvégzése utáni másik komolyabb darabja egy csellóverseny, amit 1902 körül komponált,²⁶ s amivel azért is érdemes közelebbről megismerkednünk, mert Siklós maga is csellózott. A darab lényegében a romantikus hagyományokat követi: az első tételben a főtéma-fej (8. kottapélda) után rögtön cadenza-szerűen lép be a szólóhangszer, azonban a G-dúr darab azonnal c-moll irányt vesz (9. kottapélda):

8. kottapélda

Siklós Albert: Csellóverseny, I. tétel eleje. (OSZK. Ms. Mus. 2.102 alapján)

9. kottapélda

Siklós Albert: Csellóverseny, I. tétel eleje (c-kulcs helye Siklósnál is elírva.). (OSZK. Ms. Mus. 2.102 alapján)

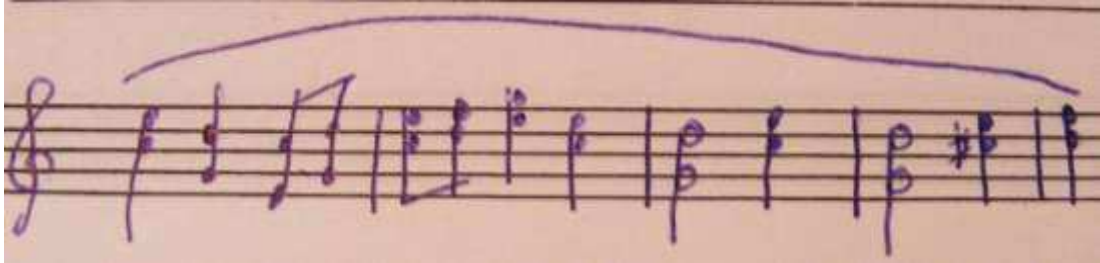
A hangszer dallamosságának lehetőségeit maximálisan igyekszik kihasználni, legato-szakaszok, szenvedélyes, nagy ugrások jellemzik a gordonka szólamát. Hangszerteknikai kidolgozottság szempontjából gyakran mutatkozik virtuóznak, de feltűnik a blokkokból való építkezés, néha kicsit etűdözőnek hat a játékmód, egyik technikai probléma után veti föl a másikat.

A hangszerelés színkeverése klasszikus mestereken nevelkedett kézre utal, sokszor *unisono* játszát bizonyos hangszereket egymással, főképp vonósokat a fáfűvőkkel. A kottapéldán látható, c-moll irányba haladó témafej a kompozíciós

²⁶ Napló. OSZK. 55. Valószínűleg 2. csellóversenye, bár az elsőről csak naplója életrajzi fejezetében számol be. Napló. OSZK. 2.

munka során igen fontos szerepet kap, jellegzetes a tematikus sűrítés, a kürtökön megjelenő melléktéma is ezt bizonyítja (10. kottapélda).

10. kottapélda

Siklós Albert: Csellóverseny, I. tétel, melléktéma. (OSZK. Ms. Mus. 2.102 alapján)

A fő- és a melléktémából is jól látszik a Siklósra később is jellemző harmóniai elszínezés: előszeretettel nyúl moduláció irányába mutató hangzatokhoz, de gyakran csak felvillantja a lehetőséget és utána azonnal vissza is tér eredeti hangneméhez.

A második tétel 6/8-os ringása bölcsődalra vagy pasztorális zenékre emlékeztet, hangvételében azonban inkább monoton és a groteszk felé hajlik hangnemi váltásaival, szélsőséges dinamikájával. A fináléra a legjellemzőbb a kromatika és a kromatikus moduláció, a szólóhangszer pedig leginkább *perpetuum mobile* anyagot játszik a rondó formájú tételben. A romantikából jól ismert stratégiát is beveti itt a szerző: az első tétel főtemáját idézi a cselló fantáziaszerű szólójával a befejező rövid Coda vagy stretto előtt.

Nagy kár, hogy nem került elő korabeli kritika a kompozícióról, amely a fiatal szerző valóban értékes zsenyéje, s amelyben már kialakul Siklós múltban gyökerező, ám mégis bizonyos elemeiben – elsősorban harmóniakezelés tekintetében – modern nyelve.

2.3. Gyermeki játékok és Kodály-minták

A fiatalkori kompozíciók rövid áttekintése után azon darabokat érdemes megvizsgálnunk, amelyek a kortárs recepció szemszögéből is fontosak voltak. A korabeli kritikák igen jelentős forrást képeznek jelen fejezet megírásában, ezért elsősorban azokról a művekről esik majd bővebben szó, amelyekről maradtak fenn

kritikák, hiszen leginkább ezekből tudhatjuk meg, milyen zeneszerző is volt Siklós Albert. A szakdolgozat írójának is jóval könnyebb dolga lenne, ha auditív élményt is szerezhethetett volna az *opus magnumokról*.

A legtöbbet idézett művek bemutatását a *Ferkó szórakozásai* című zongoraszvittel kezdjük, amelynek pontos keletkezési évét nem tudjuk, csak azt, hogy a két tétellel kibővített zenekari hangszerelést 1910. november 6-án mutatták be a Zeneakadémián.²⁷ Siklós fia, Ferenc ihlette a négytétéles zongoraszvitet, amelynek tételei a következők: *Az auto, A tánc, A macó, A csákó és a trombita*. Már maga az ötlet és a tételek címei is sejtetik, hogy a mű nyílt allúzió Claude Debussy 1908-ban publikált *Children's Corner*-ére. Figyelemre méltó, hogy Debussy műve is 1910-ben kapott zenekari hangszerelést, igaz, nem saját maga, hanem André Caplet készítette.²⁸ Az utalást Siklósnak a nyomtatott kotta előlapján található francia címadása is bizonyítja, amely nemcsak Debussy nemzetiségét célozza meg, hanem azt is, hogy a francia komponista is idegen nyelven, angolul adott címet darabjának, s a tételeknek. A hangszerelés az allúziót még inkább egyértelművé teszi, hiszen ezáltal ugyanúgy hattételes kompozíciót kapunk, az új tételek – *A körhinta, Szerenád a babának* – közül az utóbbi címében megegyezik Debussy egyik tételével: *Serenade for the Doll*. Mivel a zenekari verzió bemutatójáról vannak ismereteink, ezért csak arról sikerült kritikai híradást találnunk. A *Zene* kritikusa a már Siklós korábbi darabjaiban is megfigyelt érdemeket emeli ki, a zenei humort, valamint a hangszerelés ötletességét:

„Az orsz. szinfónikus zenekar II. hangversenye is zsufoolt ház előtt folyt le. Magyar ujdonságul Siklós Albert »Ferkó szórakozásai« c. zenekari szvitjét hallottuk. Szellemesen megkonstruált, zseniálisan meghangszerelt mű, amely túlzásai dacára is artisztikus, distingvált. Nagy és őszinte sikert aratott.»²⁹

A *Ferkó szórakozásai* Debussy sorozatához hasonlóan szintén nem ifjúsági darab, nem zongoraiskolás tanulókompozíció, bár néhány évnyi zongorázás után

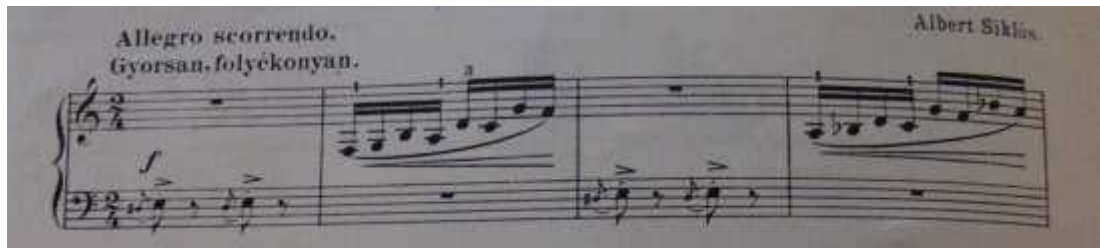
²⁷ MTA ZTI. Budapesti Hangverseny-katalógus.

²⁸ Lesure, François: „Debussy, Claude”. In: Sadie, Stanley (szerk.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second edition. Vol. 7*. London: Macmillan Publishers Limited, 2001. Műjegyzék: 115.

²⁹ N.N.: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *A Zene* II/?. (1910): 246.

eljátszható, nehézségbe leginkább *Az auto* című első tételben ütközik az ifjú pianista. E tétel alapkarakterét tizenhatodos, pörgő *perpetuum mobile* játék adja, csak úgy, mint Debussy szvitjének első darabjában, a *Doctor Gradus ad Parnassum*-ban. Az említett túlzások ebben a tételben talán Siklós kromatikájában érhetők tetten. Mosolyfakasztóan szemléletes az autó beindulása az első négy ütemben (11. kottapélda).

1. kottapélda

Siklós Albert: *Ferkó szórakozásai*. I. tétel: *Az auto*. (Budapest: Rozsnyai, é.n.)

Ezután négyütemnyi kromatikus skálázás következik, majd útjára indul a jármű, első ránézésre szinte Chopint idéző hangzásvilággal, mintha az op. 25-ös gisz-moll „Terc”-etűd áthallása lenne a következő néhány ütem (12. kottapélda).

2. kottapélda

Siklós Albert: *Ferkó szórakozásai*. I. tétel: *Az auto*. (Budapest: Rozsnyai, é.n.)

Ez a téma még kétszer tér vissza a tétel folyamán, azonban leginkább a már említett kromatika hatja át a mű legnagyobb részét. A kis bravúrdarab után keringő következik, amelyben Siklós tulajdonképpen egy másik hangvételen, de ismét a kromatikát aknázza ki. A darab elején a bal kéz tercmenetei kisszekund-lépésenként haladnak lefelé, az első sorban kapunk egy rövid felhívást a tánkra. Ezután pedig a

keringődallam témafeje a kromatika helyett az egészhangú skála irányába mutat (13. kottapélda).

3. kottapélda

Siklós Albert: *Ferkó szórakozásai*. II. tétel: A tánc. (Budapest: Rozsnyai, é.n.)

Zongoratechnikailag és formailag is egy egyszerű, gyerekek által is játszható muzsika ez, és leginkább az egészhangú skálás témafej alkalmazása miatt itt mutatkozik meg csírájában a francia kolléga hatása. A hangversenyről írott egyik kritikában éppen ezt a tételt, valamint a zongoraváltozatban nem szereplő Körhintát emeli ki a *Zenelap* újságírója:

Leghosszabb lélekzetű a »tánc«-részlet, a mit $\frac{3}{4}$ ütemben írt meg természetesen s egyik kiemelkedőbb része a suite-nak. Legszellemesebb és kiválóbb azonban a Körhinta, a melyet meg is ismételtetett a hálás közönség. A művet, a melynek ez bemutató előadása volt, igen jól fogadta a közönség, a mely a szerény művésznak sokat tapsolt.³⁰

Egy másik kritikus, Fenyves Jenő *Zeneközlöny*-beli kritikája pedig pont Siklós szólamvezetését – valószínűleg a kromatikus bravúrokat –, valamint a nagyszerű hangszerelést hangsúlyozza:

³⁰ N.N.: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *Zenelap* XXIV/17–18. (1910. december 1.): 6.

Ebben a művében is feltűnik a nagy technika, amellyel a szólamokat vezeti, és gondolatait tetszetős, csengőn-csillogó zenekari ruhába öltözteti.³¹

Formái, struktúrái megmaradnak a klasszikus talajon, nem érzünk olyan szabadságot, a harmóniáknak azt a lebegését, mint amit Debussy műveiben, de valahogy mégis egy újfajta zenei nyelvet alakít ki, ami tulajdonképpen nem vagy csak alig hasonlít a kortársak zenéjéhez. Ilyen hasonlóságokat inkább a következő tételben, *A macóban*³² vehetünk észre, amely leginkább orosz szerzők gyermekdarabjaihoz hasonlít, amikkel már a zongoratanulmányok kezdetén lehet találkozni – pl. Kabalevszkij: *A bohóc*, Hacsaturján *Gyermekdarabjai*, vagy Prokofjev korai kompozíciói. Van ebben a tételben valami száraz játékosság, modern is meg nem is, s ez köszönhető a szekundoknak, a forte staccatóknak, a tritonusban mozgó szekvenciának (14. kottapélda).

4. kottapélda

Siklós Albert: *Ferkó szórakozásai*. III. tétel: A macó. (Budapest: Rozsnyai, é.n.)

Az idézett példa hatodik ütemében ráadásul különös fordulatot vehetünk észre, hiszen a Desz-h megérkezést ha kiegészítjük „f” és „g” hangokkal, nem más kapunk, mint az ún. Kodály-dominánst,³³ s mivel ez az akkord Kodálynak már olyan korai művében is szerepel, mint az 1908–1909-es 1. vonósnégyes,³⁴ talán joggal

³¹ Fenyves Jenő: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *Zeneközlöny* IX/2. (1910. november 15.): 62.

³² Talán „Ferkó” nevezhette így játékmackóját.

³³ Lendvai Ernő: *Bartók és Kodály harmóniavilága*. Budapest: Zeneműkiadó, 1975. 21. Lendvai Ernő terminus technikus.

³⁴ Dalos. 2007. 184.

beszélhetünk Kodály-hatásról. Ráadásul itt ismét Debussy is eszünkbe juthat, hiszen amint azt Dalos Anna könyvének Kodály-dominánsról szóló fejezetében is olvashatjuk, Kodály 1907-es Debussy-evokációjában, a *Méditation*ban is találunk egy, az egészhangú skála hat hangjából épülő akkordot a 84–85. ütemben, amely tartalmazza a Kodály nevével fémjelzett bő terckvart hangjait is.³⁵

S ha már szóba jött Kodály Zoltán, egy másik Siklós-műből is közölnünk kell egy részletet, a női karra és hárfára komponált *122. Dávid-zsoltár*³⁶ kezdő ütemeit (15. kottapélda), amelynek Dávid hangszerét jelképező akkordfelbontásos hárfakísérete a Kodálynál szintén gyakori ún. Isten-hang, Isten-ábrázolás eszköze, s a legismertebb példát a jelenségre éppen egy másik zsoltár-ihlette műben, a *Psalmus Hungaricus*ban találjuk.³⁷

5. kottapélda

The image shows a page of a musical score. At the top, it says 'Andante con moto.' and 'SIKLÓS ALBERT.'. The score is for Soprano I and II, Alto, and Harp. The lyrics are 'Ad te le-va-vi o-cu-los meos, qui'. The harp part features a complex, arpeggiated accompaniment.

Siklós Albert: *Psalmus 122. Davidi*. (Budapest: Zeneműnyomda, é.n.)

³⁵ i.m. 184–185.

³⁶ *Psalmus 122. Davidi*. Keletkezési éve ismeretlen, vlsz. kései kompozíció, hiszen Siklós naplójának műjegyzékében a műfaji csoportosításon belül az időrendet igyekszik betartani.

³⁷ Breuer János utal rá a Concerto kapcsán: Breuer János: *Kodály-kalauz*. Budapest: Zeneműkiadó, 1982. 244. Továbbá: Dalos. 2007. 305.

Mindez azért különösen érdekes, mert bár Siklós és Kodály tanártársak voltak a Zeneakadémián, sem levelezésük nem maradt fenn, sem nem méltatták egymást semmilyen fórumon. Az egyetlen fennmaradt emlékezést is csak Farkas Ferencnél találjuk, aki arról számolt be, hogy Siklós mennyire féltékeny volt Kodályra és Bartókra, és „ha csak megérezte azt, hogy kodályos az, amit csinálunk, megjegyezte: »hát talán ne így tessék komponálni.«”³⁸ Mindenesetre szembetűnő a hasonlóság, bár ez még további kutatásokat igényelne.

Visszatérve azonban a *Ferkó szórakozásai* szvithez, a *Zene* kritikusa által említett túlzásokat kiváltképp a zongoradarab utolsó tételében találhatjuk, hiszen *A csákó és a trombita* ismétlésekkel tarkított monotematikája és fokozása öt oldalon keresztül már tényleg a hallgatók kedélyeit borzolhatja (16. kottapélda). S mivel oly sokat beszéltünk már Debussyról, ezért érdemes közölnünk az egyik kritikát, Haraszi Emil írását teljes terjedelmében, hiszen a koncerten Debussy *Rondes de printemps* című alkotása is elhangzott, s az írás kiterjed arra, hogy mennyire nem értette még 1910-ben a közönség a francia szerzőt, s hogy Siklós stílusa mennyivel emészthetőbbnek bizonyult:

Vasárnap este rendezték a szimfonikusok második hangversenyüket. Kún László nagy gonddal összeállított műsora ez alkalommal is két érdekes újdonsággal szolgált. Az első magyar szerző műve, Siklós Albert öttételes szvitje: *Ferkó szórakozásai*. Egy modern gyermek multságát mondja el a zenekar. Ferkó automobillal játszik, majd táncra kerekedik egy nagy, szekundos skálában írott melódiára, szerenádot ad a babának, végül körhintázik. Kedves, eredeti ötletekben gazdag munka, csillogóan hangszerelve. Siklós kompozíciója nagyon tetszett s a szerzőt számtalanszor kitapsolták, barátai koszorúval is meglepték. Az est második bemutatója Debussy Claudenak, a modern francia zene kimagasló alakjának *Rondes de printemps* című legújabb alkotása, mely még differenciáltabb, még tulfinomultabb, mint eddigi művei. A természet ébredését festi utólrhetetlen rafináltsággal, versenyezve az impresszionisták ecsetjével. Formájában a népies tavaszi táncdalokat követi. Ezek ujongó vigsága sugározza be a sokszinű zenekart. Debussy műve roppant nehézségeket ró az orkeszterre. Kún László zenekarának előadásában a darab csodálatos finomságai tökéletes egyöntetűséggel jutottak kifejezésre. Egyetlen szinfolt sem volt ríktó, egy árnyalat sem veszett el. A közönség azonban még nem tudja megérezni Debussy

³⁸ Gombos László (közr.): *Vallomások a zenéről. Farkas Ferenc válogatott írásai*. Budapest: Püski, 2004. 215.

poézisének bűbáját. Ez a muzsika csak lassan fog utat törni a mi hangversenytermeinkben, a hol az elavult német mesterek műveiből táplálkozó bécsi izlés az irányadó. [...]³⁹

6. kottapélda

4.
Le csákó et la trompette.
(A csákó és a trombita.)

Marcia.
Induló.

Albert Siklós

K. E. 420 405

Siklós Albert: *Ferkó szórakozásai*. IV. tétel: A csákó és a trombita. (Budapest: Rozsnyai, é.n.)

³⁹ Haraszti Emil: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *Budapesti Hírlap* XXX/265. (1910. november 8.): 14.

2.4. Magyar stílus – Egy bemutató visszhangja: Siklós kontra Mahler

Ha már Kodály neve felvetődött a *Ferkó szórakozásai* tárgyalásánál, érdemes megvizsgálnunk azt is, hogy milyen hatással volt Siklós kompozícióira a magyar zene, hiszen már a tizenkilencedik század elején találunk olyan tanulmányokat,⁴⁰ amelyek azt fejtegetik, hogy hogyan is kell magyar zenét komponálni. E témában jelentősek Molnár Géza munkái, aki már 1904-ben megjelentette első fontosabb tanulmányát *A magyar zene elmélete*⁴¹ címmel. Ha ránézünk Siklós műveinek listájára, számos olyan címmel találkozunk, amely valamilyen magyar témára utal. Hogy csak néhányat említsünk ezek közül: *Magyar változatok*, *Magyar rapszódia*, *Báthory Erzsébet-nyitány*, *Rákóczi-nyitány*, *Kuruc-Rapszódia*, *Magyar táncok*, *Tinódi-nyitány*.⁴² Tehát azt vesszük észre, hogy hangsúlyosan jelen van az életműben a magyar vagy magyaros stílus. De amint több esetben azt a címek is mutatják, Siklós, Kodály és Bartók népzenei indíttatásától elhatárolva magát más utat választott, őt nem a parasztzene „tisza forrása” érdekelte, hanem egy időben sokkal közelebbi múlt, egy talán könnyebben megfogható muzsika, a magyar műzene írásos emlékei, s erre az attitűdre Ujfalussy is felhívja a figyelmünket lexikon-szócikkében:

Zenéjének magyar vonásai is a 19. sz. hazai zeneszerzőinek törekvéseiben gyökereznek. Érdeklődése inkább a magyar zene írásban rögzített, a nyugat-európai tánczenétől erősebben befolyásolt hagyományai (Kájoni-kódex, Hofgreff-gyűjtemény, lőcsei tabulatúrák stb.) felé fordult, semmint a szájhagyományban élő pentaton-modális népzene felé.⁴³

Siklós érdeklődési körének középpontjában elsősorban az Ujfalussy által is említett gyűjtemények, tánczenék álltak, továbbá a kuruc kor zenéje és a verbunkos világa – *Bihar szvitet* is írt –, valamint a nagy XVI. századi énekszerző, Tinódi Lantos

⁴⁰ Például: Ábrányi Kornél: *A magyar zene sajátosságai. Magán- és oktatási célra*. Budapest: Rózsavölgyi, 1893.

⁴¹ Molnár Géza: *A magyar zene elmélete*. Budapest: Pesti Könyvnyomda, 1904.

⁴² Siklós művének teljes címe: „Tinódi Lantos Sebestyén”. Nyitány nagyzenekarra. OSZK. Ms. Mus. 1307.

⁴³ Ujfalussy József: „Siklós Albert”. In: Szabolcsi Bence – Tóth Aladár: *Zenei lexikon. Átdolgozott, új kiadás. Főszerkesztő: Bartha Dénes. III. kötet*. Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1965. 367.

Sebestyén munkássága. Tudjuk Siklósról, hogy egy hosszú időszakon keresztül magyar zenetörténetet is tanított a Zeneakadémián,⁴⁴ sőt jegyzeteket is írt a főiskolások számára,⁴⁵ továbbá több cikke és előadása is foglalkozott magyar zenetörténeti témával.⁴⁶ *A magyar muzsika könyvébe* Siklós tanulmányt írt a magyar hangszeres zenéről, amelynek végén meglepődötten olvashatjuk a következő lelkes sorokat:

A Koessler-iskola megalapozottságát, kolorisztikus adottságát érezzük ki Siklós Albert kamarazene és szimfónikus műveiből. Magyar a levegője sok olyan ópuszának, melynek magyarosságát nem is húzza alá külön, (vonósnégyes, szextett hárfára és fűvókra, szvit szóló gordonkára, szinfonietta, rondó kis zenekarra), de mint a magyar zene történetének lelkes buvára, ismételtén tett kísérletet a régi magyar dallamkincs kibányászására és szimfónikus feldolgozására. (Magyar táncok a 16–19. századból, hegedű-zongora szvit a Kájoni-kódex táncából, Bihari-szvit, Induló, A löcsei tabulaturás könyv táncai, Tinódi dallamai zenekarkísérettel, a Hoffgreff-féle gyűjtemény hat biblikus éneke zenekarkísérettel, stb.)⁴⁷

Falk Géza korábban idézett méltatásában a Tinódi-nyitányt a fő művek között taglalja, s több lexikon-szócikk is az elsők között említi a műjegyzékében, ezért érdemes pár szót ejtenünk erről a kompozícióról is. A partitúrára ránézve olyan érzésünk támad, mintha Mahler-partitúra került volna kezünk ügyébe. Hangszerelése dúsan felrakott, hatásos effektusokkal: fűvós tremolókkal, futamokkal, mindenféle ornamentikával (17. és 18. kottapélda). Dinamikai kontrasztok teszik izgalmassá a kompozíciót, Siklós él a kontrapunktikus feldolgozással, gyakran ír ellenszólamokat,

⁴⁴ 1919–1923; 1927–1934. A Zeneakadémia évkönyvei alapján. 1919/1920. Első említés: Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola Évkönyve az 1919/20-iki tanévről*. Budapest: Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1920. 18. 1922/1923. Még említik: Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1922/23-iki tanévről*. Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1923. 24. 1927/1928. Ismét említik: Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1927/28-iki tanévről*. Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1928. 19. 1934/1935. Utolsó említés: Isoz Kálmán (szerk.): *Az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve az 1934/35-iki tanévről*. Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1935. 38.

⁴⁵ Siklós Albert: *Magyar zenetörténeti jegyzetek*. Siklós Albert tanár főiskolai előadásai nyomán. Budapest: k.n., 1927.

⁴⁶ Napló. OSZK. 21-26; 85–91.

⁴⁷ Siklós Albert: „Magyar hangszeres zene”. In: Molnár Imre: *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-nyomda, 1936. 120–133. 132.

használ augmentációt, diszsonáns szekundokkal, szeptimakkordokkal, kromatikus és mixtúrás harmonizálással színesíti darabját. Ebben a darabban különösen tetten érhető a Siklósra jellemző eklektika, amelyet Jemnitz Sándor is kiemel a bemutató után írott rövid beszámolójában:

A szerző ebben a legújabb munkájában a ma divatos magyar irányzat eklektikus követőjeként mutatkozik be.⁴⁸

Jemnitznek a népzeneben gyökerező stílusról alkotott nézeteit tekintve,⁴⁹ ebben az egy mondatban, amelyben elintézi a darabot, érezzük véleményének duplán negatív véleményét: nem elég, hogy a „ma divatos irányzat” híve Siklós, de ráadásul még „eklektikus” is. Ez az eklektika már a következő dallam feldolgozásának elején tovább fokozódik, mivel egy teljesen más hangvételt üt meg, amely archaikus nyelvvel szinte neoklasszikus jelleget ad a darabnak (19. és 20. kottapélda). Mindezt leginkább a kíséret üres kvintjei teszik érzékletessé. A komponista virtuózan bánik eszköztárával, bár túlságosan is igyekszik kiaknázni azt, hiszen egy későromantikus stílus keveredik egy archaizáló, neoklasszikusnak ható írásmóddal. Az eszközök ilyen fokú alkalmazása szinte variációsorozattá alakítja a darabot.

---

⁴⁸ Jemnitz Sándor: „A Filharmóniai Társaság VI. hangversenye”. *Népszava*. 1927. február 1.

⁴⁹ „Bár Jemnitz valóban függetlenítette magát Adorno szigorú rendszerű és épp ezért néha merev koncepciójától, amelynek Bartóktól Stravinsky-ig még sok-sok érték esett áldozatául, de való igaz, hogy például a bartóki zene legmélyebből fakadó tápláló nedve, a népdal, talán a munkásosztály internacionalizmusának eszmei talajáról tekintve, mindvégig idegen maradt számára. Még 1929-ben, a Húsz magyar népdal keletkezése idején is, amely pedig kibékítette »ezzel a magvában problematikus, felemás műfajjal«, tehát még ekkor is úgy vélte, hogy »Bartók ott a legnagyobb, ahol eltávolodik a népdalátíratok művészileg veszedelmes légköréből és e népdal-anyaggal szemben elvontabb álláspontot foglal el.«” Lampert Vera (szerk.): *Jemnitz Sándor válogatott zenekritikái*. Budapest: Zeneműkiadó, 1973. 13. (Lampert Vera előszava)

7. kottapélda

The image shows a handwritten musical score on aged paper, titled "Allegro vivace." at the top center. The score is written for a full orchestra and includes the following parts from top to bottom: Fl. piccolo, 2 Flauti, 2 Oboi, Corne Anglaises, Clarinette in E♭, 2 Clarinets in D, 2 Fagotti, Contrabasso, 4 Corne (F), 3 Trombe (E), 3 Tromboni, Tubi, Triangolo, Castanets, Timpani in D and G, Celisti, Arpa, Violini (1. and 2.), Viola, Violoncelli, and Contrabasso. The score is filled with musical notation, including notes, rests, and dynamic markings. There are several handwritten annotations in red ink: a large "2/2" in the middle, a "F" (Forte) marking, and "70" on the right side. A small stamp at the top right reads "Siklós Albert 1840-1925". At the bottom center, there is a circular stamp that says "Siklós Albert" and "1840-1925". The page number "7 2" is written in the top right corner.

Siklós Albert: *Tinódi-nyitány*. 1. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.104)

8. kottapélda

The image shows a page of handwritten musical notation on aged, yellowed paper. The score is written in black ink and consists of approximately 12 staves. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings such as 'p' and 'f'. A large section of the score, including a circled measure and a red bracketed section, is highlighted. A blue ink '3/2' time signature is written on one of the staves. The word 'Finis' is written in blue ink at the end of the piece. The paper shows signs of age, including some staining and discoloration.

Siklós Albert: *Tinódi-nyitány*. 6. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.104)

9. kottapéllda

Handwritten musical score for "Tinódi-nyitány" by Albert Siklós, page 11. The score is written on aged, yellowed paper and consists of multiple staves. The title "Tinódi-nyitány" is written in large, cursive letters across the middle of the page. The tempo/mood is indicated as "Allegro moderato (alla breve)" at the top. The score includes various musical notations, including notes, rests, and dynamic markings such as "p" (piano) and "pp" (pianissimo). There are also some handwritten annotations and corrections, including a circled "rit" (ritardando) in the lower right section. The page number "11" and a small "7" are visible in the top right corner.

Siklós Albert: *Tinódi-nyitány*. 11. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.104)

10. kottapélda

Siklós Albert: *Tinódi-nyitány*. 12. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.104)

Valószínűleg a későromantikát idéző, néha magát modernnek feltüntetni akaró, tehát már 1927-ben anakronisztikusnak számító hangzás idegenítette el a *Pesti Napló* jeles kritikását, Tóth Aladárt:

A műsor másik (a műsoron első) újdonsága Siklós Albert »Tinódi« című szimfonikus nyitánya volt. A Zeneművészeti Főiskolánk ismertnevű tanára ezúttal Tinódi Lantos Sebestyén dallamaiból merítette témaanyagát. Tinódi munkásságát egyik kiváló fiatal zenetörténészünk a közelmúltban egészen új megvilágításba helyezte, úgyhogy Tinódiban az irodalomtörténet kissé félvállról vett poétája helyett ma már a magyar zenetörténetnek egyik legnagyobb és legérdekesebb alakja áll előttünk.

Siklós Albert művének semmi köze sincs ezekhez a legújabb nagyjelentőségű zenetörténeti kutatásokhoz, s a feldolgozott három gyönyörű dal (História »Egervár viadaláról«, »Károl császár hada Saxoniában«, »Judít asszony históriája«) csak formális témaanyaga a szerző önkényének; Siklósnak úgy látszik nem volt célja Tinódi mélyen költői alakját zenében felidézni, vagy a régi daloknak szellemét a modern szimfonikus formára átvinni. A dallamok ezért elvesztették eredeti jelentőségüket, feldolgozásuk folyamán eltorzultak s ami belőlük megmaradt, az egyedül a »különlegesség«, az »excentrikum« kétes varázsa. Siklós tehát ahelyett, hogy közelebb hozta volna hozzánk Tinódi lantját, a különlegességek külsőségesen izgató távolságába helyezte azt. Ebbeli törekvésében Siklóst elsősorban hangszerelési képességei segítették, melyek különösen a celeszta finom alkalmazásában bontakoztak ki.⁵⁰

Tóth Aladár „egyik kiváló fiatal zenetörténészünk” alatt Szabolcsi Bencére hivatkozik, aki tanulmányt írt Tinódiról,⁵¹ amelyben rámutatott a dallamok népzenei gyökereire, beszédszerű előadásmódjukra, valamint a históriás énekek társadalmi szerepeire is. A zenetörténész-kritikus minden bizonnyal e kontextus figyelmen kívül hagyását hiányolja Siklós darabjából és inkább csak a hangszerelési bravúrokat emeli ki. Ezek persze tényleg jelentősnek mondhatók, bár Siklós néha hatalmas kontrasztokat teremt egy-egy jelentéktelenebb átvezető szakasszal, amelyek közül például az egyikben magára hagy egy szólócellót a hárfával, s egy kiragadott néhány hangos motívumot recitativo-szerű szólóállásokkal dolgoz fel (21. kottapélda), s ezáltal a látványos, magával ragadó építkezés mintha helyenként kicsit összeesne. Tóth Aladárt és Jemnitz Sándort leszámítva azonban teljes mértékben pozitív visszhangokat találunk a további kritikai beszámolókból a darabról: Haraszti

---

⁵⁰ Tóth Aladár: „A filharmónikus zenekar VI. hangversenye”. *Pesti Napló* LXXVIII/19. (1927. január 25.): 15.

⁵¹ Szabolcsi Bence: *Tinódi zenéje*. Magyar zenei dolgozatok. 6. Budapest: k.n., 1929. Feltehetően a tanulmány – vagy annak egy korai változata – már 1927 előtt elkészült, ha Siklóstól is elvárható lett volna az ismerete.

Emil „poétikus és izléses alkotás”⁵²-nak nevezi, a *Zene* kritikusa pedig – bizonyos X. – szintén a „poétikus ihletet”, valamint a „ragyogó orkesztrációs pompát” hozza fel a darab legnagyobb erényeként.⁵³

Összehasonlításként azért érdemes megemlítenünk, hogy a hangverseny másik bemutatója Mahler VI. szimfóniája volt, amely igencsak megosztotta a kritikusokat. Tóth Aladár, aki Siklós művének csak néhány sort szentelt, természetesen érthető módon több flekken keresztül tárgyalja Mahler szimfóniáját a *Pesti Napló* hasábjain, végeredményben azonban mégsem emeli az első vonalbeli zeneszerzők sorába, amiben fontos szerep jut érthetetlen formáinak:

Mahlerből a legnagyobb művészekre feltétlenül jellemző, a *formában* is megnyilatkozó teljesség, szilárdság egészen hiányzik; a *nagy egyéniségnek* azt a mindenható erejét, mely az egész életet, annak minden legzavarosabb és legbonyolultabb problémáját, egyetlen archimédesi ponthoz tudja rögzíteni, hiába keressük Mahlernél.⁵⁴

Sorokkal később pedig így mentegeti a komponistát:

A gyenge ember titáni erőfeszítése azonban ha olyan tiszta, magasbategintő lélekből fakad, mint Mahleré, mindig megható és felemelő. Mert Mahlert valóban, véresen, komolyan átélte, izzó emberi élet sarkalta ezekre a hallatlan erőfeszítésekre. Ilyen erőfeszítést, még ha az eredmény nem is áll arányban vele, nem szabad sohasem megtagadnunk. Igaz, kultúrát csak az igazán nagyokra és erősekre építhetünk. Mahler, mint valamely ország vagy korszak zenekultúrájának alapköve: elképzelhetetlen. De méltó, hogy a kultúra befogadja és ápolja azt a művészetet, mely már mint »probléma« is izgató és gondolatébresztő s egy igaz emberélet problémája.⁵⁵

⁵² Haraszti Emil: „A mai estének két ujdonsága volt”. *Budapesti Hírlap* XLVII/19. (1927. január 25.): 11.

⁵³ „X.”: „A hatodik filharmonikus hangversenyen”. *A Zene* VIII/9. (1927. február 1.): 174.

⁵⁴ Tóth Aladár: „A filharmonikus zenekar VI. hangversenye”. *Pesti Napló* LXXVIII/19. (1927. január 25.): 15.

⁵⁵ i.m.

11. kottapélda

Siklós Albert: *Tinódi-nyitány*. 23. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.104)

Haraszti Emil is kiemeli a Mahler-zene tragikusságát, érzékletesen taglalja a benne lejátszódó harcokat:

Rettentő vivódások, szörnyű gyötrődések, véres küzdelmek, eruptív föllángolások csatatere ez a szimfónia, minden taktusából az akarat dacos, kemény energiája, az élet diadalmas harci ritmusa szikrázik.⁵⁶

Majd pedig később így folytatja:

Tematikában, konstrukcióban a wagneri fantázia megsokszorozódása színeinek ragyogásában a romantika legszebb tűzijátéka.⁵⁷

⁵⁶ Haraszti Emil: „A mai estének két ujdonsága volt”. *Budapesti Hírlap* XLVII/19. (1927. január 25.): 11.

⁵⁷ i.m.

Vagyis formai hiányosságokról, zavaró struktúráról Haraszi egyáltalán nem beszél. A kritikák közül azonban a legérdekesebb a *Zenében* megjelent ismeretlen írás, amelyben több elismerő szót kap Siklós darabja – persze tekintve azt, hogy ő volt a főszerkesztő akkoriban, ez nem lehet teljesen véletlen –, mint Mahler kompozíciója:

A kiváló magyar komponistát a közönség kitüntető ovációban részesítette. Annál vegyesebb érzelmekkel fogadták Mahler *hatodik* szímfőniáját, amelynek ez alkalommal volt a „bemutató”-előadása. Az ötnegyedórás grandiózus mű egyszeri hallás után nem kelthet kielégítő hatást [...].⁵⁸

2.5. Két sikeres bemutatóról

A színpadi műveket leszámítva Siklós leginkább *Találkozás* című szimfonikus scherzójának köszönheti hírnevét, mint azt olvashatjuk Falk Géza korábban idézett méltatásában,⁵⁹ s még a meglehetősen negatív hangú Papp Viktor is ezt a művet emeli ki 1927-es kritikájában⁶⁰ az életműből. Sajnálatos, hogy a darab partitúrája elveszett, s így egy zongoraváltozat tanulmányozásával kellett beérnünk, valamint az 1913. november 29-i bemutató előadásról is csak egyetlen beszámoló került elő a *Zeneközlöny* kritikásától, aki inkább általánosságokban írt a komponistáról és nem elemelte mélyrehatóbban a műveket. Nem meglepő módon itt is sokat olvashatunk Siklós hangszerelő képességeiről:

Régebbi munka a Ferkó szórakozásai (suite) és a Találkozás (scherzó), új a magyar szvit és a rondo capriccioso. A művek szemléletessé tették a nagylendületű fejlődést, amelyben a még ma is fiatal művész – 33 éves korára akadémiai professzor! – tehetsége kifejlett. Új művei nemcsak koloritban, de benső, érzelmi tartalmukban is modernek, melodikájuk sajátos, egyéni márkát visel magán, harmonizálásuk merész, meglepő, gazdag harmonizáló fantázia mellett tanuskodik. Siklós anyagszerűbben, mint a komponisták legnagyobb része, kezeli zenekarát. Orchestere pompásan szól, partitúráját megszólaltatni: bizonyára öröm a muzsikusok számára.⁶¹

⁵⁸ „X.”: „A hatodik filharmonikus hangversenyen”. *A Zene* VIII/9. (1927. február 1.): 174.

⁵⁹ Falk. 1937. 158.

⁶⁰ Papp Viktor: „A hónapok háza és a Diótörő”. *Újnemzedék* 1927. december 22.

⁶¹ N.N.: „Siklós Albert szerzői estje”. *Zeneközlöny* 1913. december 15. XII/8. (1913. december 15.): 207–208.

Haraszi Emil is csak néhány mondatot ír egy későbbi, 1921-es előadás után a kompozícióról:

Siklós Albert Találkozás című szerzője Heine egyik versének sikerült illusztrációja. Elmés, ötletes színei, lendületes ritmikája, felsőbbrendű zenekari virtuóztatása azonnal meghódították a közönséget, mely lelkes tapsal hívta a jeles szerzőt.⁶²

Ez a kritika is azt bizonyítja, hogy a *Találkozás* is elsősorban hangszerelésének köszönhető népszerűségét, amelyet partitúra híján nem tudunk alátámasztani. Ráadásul még az is megkérdőjelezhető, hogy egyáltalán a zongoradarab átültetéséről van-e szó, mivel az 5/4-es *Tempo di Valse* jelzésű mű – bár főképp ritmikai tekintetben humoros, ötletes kis darab – mégsem tűnik számottevőnek az életművet tekintve: monoton verkli-keringő, amelyben ismét a már ismert kromatika tobzódik. Heine verse két fiatal találkozását, táncát írja le, akik hamar rájönnek, hogy valójában álcázzák magukat és ismerik egymást: a fiú a víziember, a lány pedig anyókéja, a sellő.⁶³ A költemény groteskségét, nonszensz jellegét érzékletesen jeleníti meg az 5/4-es kis félsegg keringő. Leginkább a vers következő két sorának zenében való megfogalmazását érezzük a darabban: „Sie schweben auf, sie schweben ab, / In seltsam fremder Weise”.⁶⁴ Persze az is elképzelhető, hogy mindössze hangszerelésbeli *trouvaille*ai tették annyira jelentőssé a darabot, amely zongoraverziójának első sorait idézzük a 22. kottapéldán.

⁶² Haraszi Emil: „A Filharmóniai Társaság Zenekarának hangversenye”. *Budapest Hírlap* XLI/241. (1921. október 27.): 6.

⁶³ A költemény: <http://www.heinrich-heine.net/begegnd.htm>. Gádor Ágnes nyersfordítása alapján.

⁶⁴ i.m. 2. és 5. strófa: „Lebegnek föl, lebegnek alá, / Furcsa, idegen módon”

12. kottapélda

Siklós Albert: *Három románc, Heine románcai nyomán*. 3. Begegnung. (Budapest: Kunosy Vilmos és Fia Zeneműnyomdája, é.n.)

A másik mű, amely egyértelmű sikert aratott a bemutatón, egyik kései jelentős zenekari kompozíciója, az *Elégia*, amelyet fia, Siklós Ferenc korai, tragikus halála ihletett, s amelyet 1936 decemberében fejezett be a komponista.⁶⁵ A darabot átlapozva szonátaformára ismerhetünk: először hallunk egy diszsonanciákkal tarkított periódusnyi terjedelmű főtémát, amelyet hamar a vonósok szenvedélyes futamai szakítanak félbe (23. és 24. kottapélda). Nem sokkal később jelenik meg egy visszafogottabb, ám a fájdalom kifejezését pontozott oktávugrásaival fenntartó melléktéma, amelyet szólóhegedű is bemutat. A magára maradt hegedűszóló – ahogyan Saint-Saëns *Haláltáncában* vagy Mahler II. szimfóniájában – itt is a halál konnotációjával bír. A kidolgozásban az eddigi témák mellett egy koráldallam is megszólal (25. kottapélda), amellyel Siklós a vallásos rezignáltságot fejezi ki, fiáért imádkozik. A visszatérés záró hangjaiban pedig a *Ferkó szórakozásai* néhány ismert téma-foszlánya is megjelenik a fűvósokon (26. kottapélda).

⁶⁵ OSZK. Ms. Mus. 2.096

13. kottapélda

Handwritten musical score for "Adante. Leguero" by Albert Siklós. The score is written on ten staves, with the first five staves for the vocal line and the last five for the piano accompaniment. The tempo is marked "Adante" and the mood "Leguero". The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like "p" (piano) and "f" (forte). The score is written in a cursive, handwritten style on aged paper.

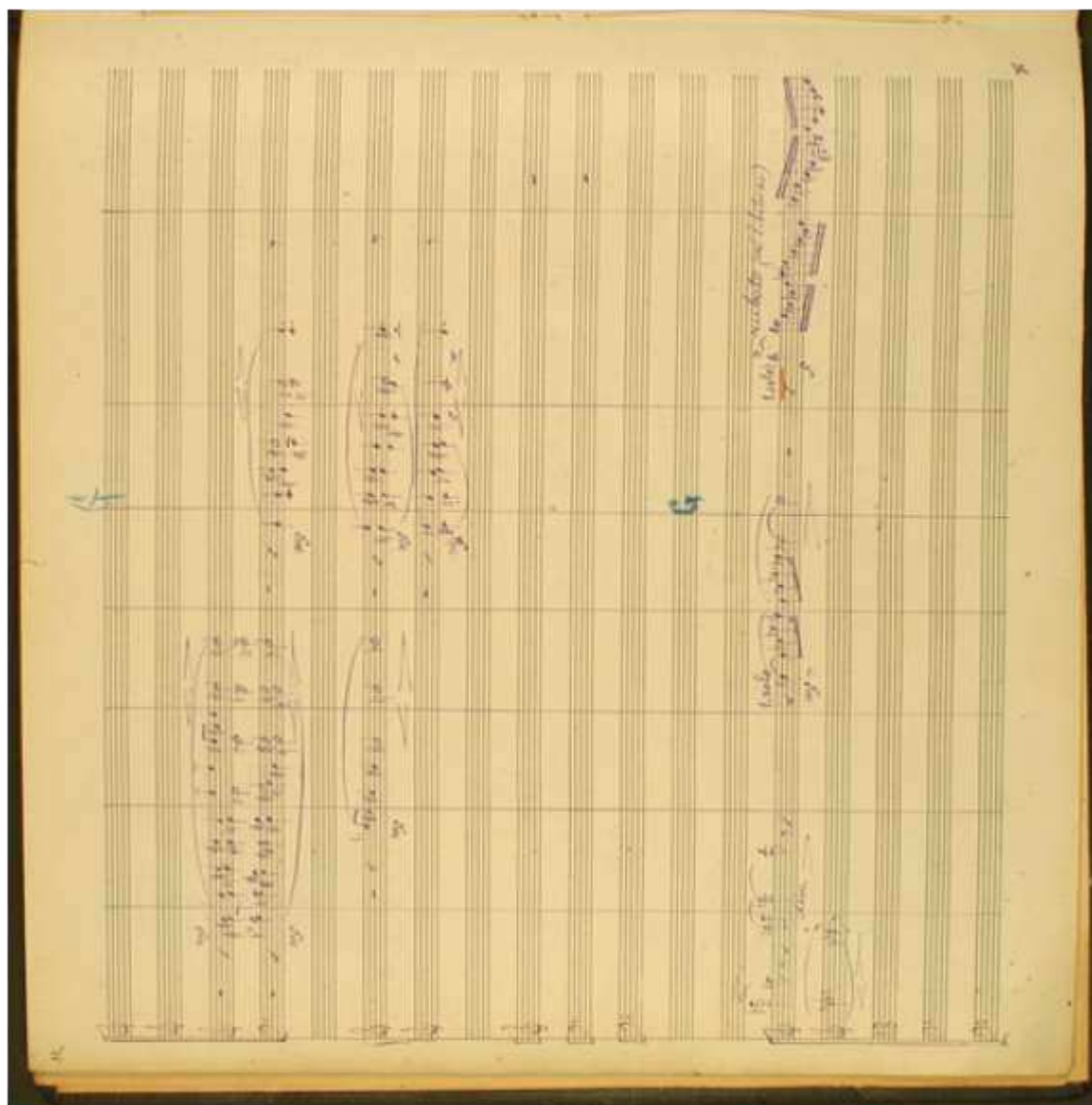
Siklós Albert: *Elégia*. 1. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.096)

14. kottapélda

A page of handwritten musical notation on aged paper. The score consists of approximately 12 staves. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings. On the left side, the instruction "Con moto, appassionato" is written vertically. In the center, a large blue letter "A" is written above a staff. On the right side, the instruction "A con moto, appassionato" is written vertically. The paper shows signs of age, including some staining and a small mark in the bottom right corner.

Siklós Albert: *Elégia*. 2. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.096)

15. kottapélda

Siklós Albert: *Elégia*. 11. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.096)

16. kottapélda

A page of handwritten musical notation for a piece titled "Elégia". The page is numbered "16" in the top left corner. It features ten staves of music. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings. A large blue letter "Z" is written in the center of the page, overlapping the staves. The handwriting is in dark ink on aged, yellowish paper. The music is written in a style characteristic of 19th-century manuscript notation.

Siklós Albert: *Elégia*. 20. oldal. (OSZK. Ms. Mus. 2.096)

A *Zene* kritikus beszámolt arról, hogy a darab „nyomasztóan komor hangulatával lenyűgözte a hallgatóságot”,⁶⁶ s még Tóth Aladár is, aki kevésszer írt pozitívan Siklós alkotói megnyilvánulásairól, megható sorokat írt le *Pesti Napló*-beli kritikájában:

A második műsorszám, – a hangverseny magyar újdonsága – *Siklós Albert* Elégiá-ja szintén egy kedves halottunk emlékét elevenítette meg képzeletünkben: A kitűnő zeneszerző ebben a komor pátoszú, megrendítő élményből fakadó, megtört lélekkel, de töretlen alkotóerővel kótapapírra vetett zenekölteményben egyetlen fiát gyászolja, *Siklós Ferencet*, az Est tragikusan fiatalon elhunyt kiváló tehetségű munkatársát. A közönség őszinte megilletődöttséggel hallgatta a megható bemutatóelőadást, részt vett az apa gyászában, de egyúttal abban a felemelő vigaszban is, melyet a zene hangjai jelentenek a művésznek az élet legsúlyosabb megpróbáltatásai közepette. [...] ⁶⁷

2.6. A színpadi művek

Siklós Albert életművében igen meghatározó lépcsőfokokat jelentett a színpadi zenével való találkozás. Ha átnézzük a műjegyzéket, azt tapasztaljuk, hogy már gyermekkorában érdeklődött az opera és a balett iránt, s 1894-ben *Karácsonyi álmom*⁶⁸ címmel komponált balettet, egy évre rá pedig elkészült operája, a *Fulkó lovag*.⁶⁹ Ezek a fiatalkori alkotások csak kéziratban maradtak meg. Siklós érett alkotásai között találjuk az 1922-ben Baldócon befejezett *A tükör*⁷⁰ című pantomimet, valamint *A hónapok háza*⁷¹ című operát 1927-ből. Ezeken kívül két további kompozíció köthető még a színpadhoz, az egyik az először 1933-ban elhangzott *Esterházi vigasságok*⁷² című rádiójáték, a másik pedig egy átdolgozás Ruzitska József *Béla futásából*.⁷³ Ha az előkerült valamennyi kritikát és lexikoncikket figyelembe vesszük, minden bizonnyal a Mohácsi Jenő szövegére komponált *A tükör*

⁶⁶ N.N.: „A Székesfővárosi Zenekar hangversenye”. *A Zene* XVIII/13–14. (1937. június 1.): 262.

⁶⁷ Tóth Aladár: „A Székesfővárosi Zenekar hangversenye”. *Pesti Napló* LXXXVIII/94. (1937. április 27.): 13.

⁶⁸ OSZK. Ms. Mus. 2084.

⁶⁹ OSZK. Ms. Mus. 2085.

⁷⁰ OSZK. Operaházi anyagok, „Bánya” (partitúra+szólamok; Operaházi leltári szám: IV. B 98-1)

⁷¹ OSZK. Operaházi anyagok, „Bánya” (partitúra+szólamok; Operaházi leltári szám: IV. 366–1)

⁷² MR. 1819 lelt. sz. 31-100 szekr.-sz.

⁷³ Liografált zongorakivonat. ZAK: Z 18.091.

című pantomim tekinthető a szerző főművének. Siklós tudása legjavát latba vetve zenésítette meg Pierrot és Pierrette ismert tragikus történetét. Mindjárt a függöny szétnyílása előtti kezdő ütemekből érződik, hogy hamarosan valami szörnyűség fog történni (27. kottapélda).

17. kottapélda

Siklós Albert: *A tükör*. A darab eleje. (Budapest: Rozsnyai, 1923.)

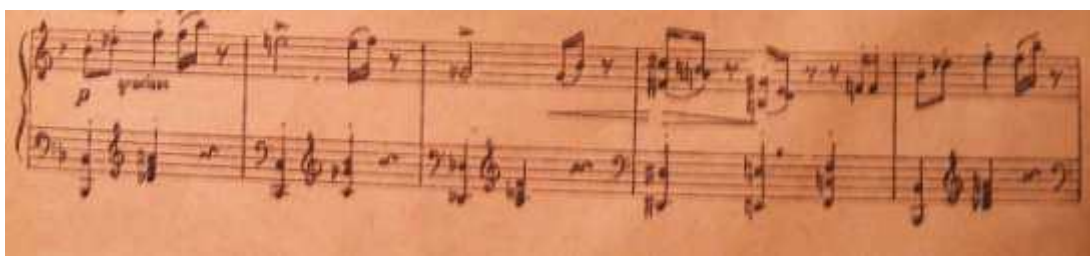
A diszkantban vészjósló, nyomasztó ismételtetésekkel induló staccato-nyolcadok táncritmusa mintha valamilyen torz lelkevilágot tükrözne már a darab legelején. Az indulás felső *ostinato*ja emlékeztetheti a hallgatót Richard Strauss hét évvel korábbi *Alpesi szimfóniájának* vihar előtti és utáni motívumára (28. kottapélda).

18. kottapélda

Strauss, Richard: *Eine Alpensinfonie*. (München: F.E.C. Leuckart, 1914; Singer, Otto – transc.)

Siklós egy olyan tulajdonságát ismerhetjük meg a darabot végigkövetve, amit eddig – lévén, hogy nem komponált még komolyabb alkotást a színpad számára – nem volt alkalma megmutatni, a precíz, hiteles jellemábrázolást. Tulajdonképpen vezérmotívumokat használ, s hűen követi a színpadi cselekményt. Pierrette határozott, kacér motívumát megismerhetjük a darab elején (29. kottapélda).

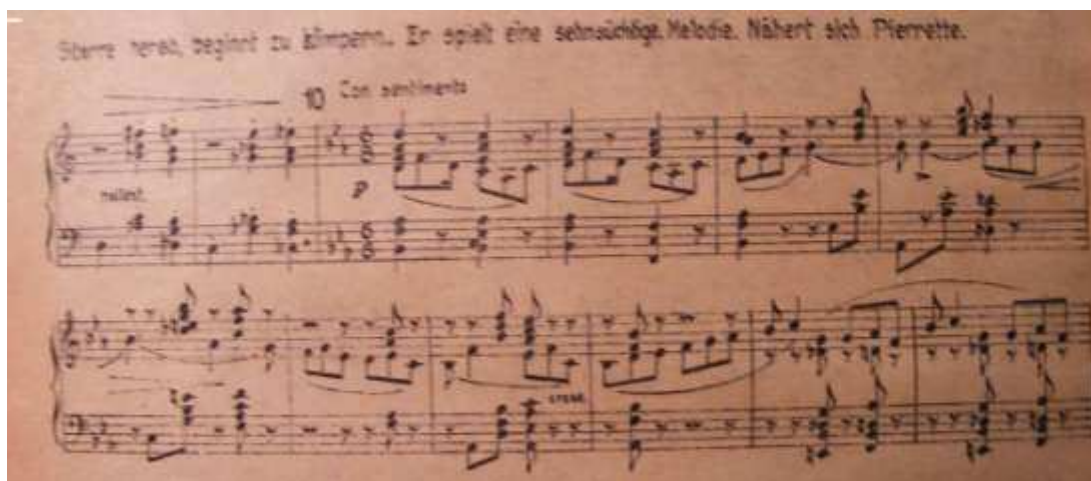
19. kottapélda

Siklós Albert: *A tükör*. Pierrette motívuma. (Budapest: Rozsnyai, 1923.)

Pierrotnak nincs ilyen egyetlen, csak rá jellemző, felismerhető motívuma, több színben, karakterben ábrázolja Siklós a féltékeny szerelmest, amelyek közül az egyik legmegkapóbb, amikor gitárt ragadva „vágyódó dallamot” („sehnsüchtige Melodie”) játszik (30. kottapélda).

20. kottapélda

Siklós Albert: *A tükör*. 10. próbajel. (Budapest: Rozsnyai, 1923.)

A 10-es próbajel utáni 4. ütemben impresszionista színezetű akkordokra figyelhetünk fel, az Esz-alapú dúr-szeptim akkordra, valamint a „g” dallamhang (orgonapont) köré

épülő Desz-dúrra, a tiszta tonikai hármashangzat hiánya miatt az egész szakasznak van valamiféle elrévedező talajtalansága. Nem sokkal később Pierrette kromatikus tercmenetben bemutatott szerelmes vágyakozását Harlequin még impresszionistább színű, bővített hármashangzatokban megjelenített ablak előtti felbukkanása töri meg (31. kottapélda).

21. kottapélda

Siklós Albert: *A tükör*. Harlequin megjelenése. (Budapest: Rozsnyai, 1923.)

Az ifjú szerető ezután nagy hévvel táncba viszi Pierrette-et, amelyet 2/4-es Vivace-szakasz mutat be mintegy scherzo-szerűen, kromatikus basszusokkal, a dallamban pedig hatalmas, bővített oktáv-ugrásokkal ábrázolja Siklós a gaz csábító könnyelműségét (32. kottapélda).

22. kottapélda

Siklós Albert: *A tükör*. Harlequin és Pierrette tánca. (Budapest: Rozsnyai, 1923.)

A zenei aláfestés egyszerű, bár igen kifejező Pierrette megfojtásánál, hiszen gyors tempóban hasító háromhangos *cluster*-eket alkalmaz Siklós, mely eszköz 1922-ben újításnak már nem mondható, mégis a későromantikus és impresszionista kontextust tekintve elsősorban Debussy hasonló kottaoldalaira gondolunk. Érzékletesen fejezi ki zenében Pierrette zihálását, lelkének kilehelését (33. kottapélda). Siklósnál ez ugyanúgy színező effektus, a jelenet zenében való kifejezése, ahogyan Debussy *Feux d'artifice* prelúdjének *cluster*ekként ható bitonális indítása a tűzijáték fellövésének ábrázolását szolgálja.

23. kottapélda

Er hat sie plötzlich am Nacken gefasst, beide stehen dem Spiegel gegenüber. Er drückt und

drückt und blickt unverwandt in dem Spiegel. Pierrettes Antlitz verzerrt sich, ihr Auge steht

starr offen, ihrer Hand entfällt die Puppe, unvergessliche glucksende Töne, sie sinkt steif in

Meno mosso.

Siklós Albert: *A tükör*. Pierrette halála. (Budapest: Rozsnyai, 1923.)

Az 1923-as bemutató előadás után megjelent kritikák is bizonyítják, hogy mennyire érzékletesen sikerült bemutatnia Siklós művének a szereplők lelki világát, és hogy mindemellett egy jól felépített, egységes struktúrát hozott létre. Radnai Miklós a következőképpen méltatta a hangszerelésében ismét virtuóz komponista alkotását:

A szöveg fordulatait erősen szögletező, a hangulatokat mélyen árnyaló, mégis folyékony és szervesen összeforrott egész a *Tükör* zenéje. Alakok és érzések, mozdulatok és sejtelmek suhannak a zenekar hangszereinek futó, villanó hanghatásaiban. Maga a játék szól belőle és benne.⁷⁴

Kern Aurél a *Magyarság* hasábjain konzervatívabb szemlélettel szólt hozzá a darabhoz, a modern elemeket külsőségekként fogalmazta meg, s ezekbe beleértette a hangszerelést, valamint a „harmóniai beöltöztetést”.⁷⁵ Továbbá ő is a már említett komponisták hatását vélte felfedezni, elsősorban Richard Strauss és Claude Debussy

⁷⁴ Radnai Miklós: „A tükör”. *Nemzeti újság* 1923. március 29.

⁷⁵ Kern Aurél: „A tükör”. *Magyarság* 1923. március 29.

művészetét, de rajtuk kívül még párhuzamot vont Erich Wolfgang Korngold stílusával is, akinek talán egyik művében sem volt annyi disszonancia és a tonalitást szétfeszítő hangzat, mint amennyi Siklós partitúrájában található, de tény, hogy formáit, zenei anyagkezelését tekintve gyakran legalább annyira eklektikusnak vagy legalábbis váratlan fordulatokban gazdagnak hat, mint Siklós zenéje. *A Tükörben* megmutatózó formaérzékét kiemelve Kern már a komponista majdani operájára is jóslatot tesz:

A fölépítés, a tematikus szövés, a gondos motivisztikus munka Siklóst, mint a régi mestereken nevelt, komoly és fényesképzetségű zenészt mutatja. A darabot pompás tanulmánynak tekinthetjük a szerző majdan megírandó operájához.⁷⁶

Az impresszionista hatásról tesz említést a *Világban* megjelent írás is, amelyben a kritikus abbéli örömét is kifejezte, hogy érzékletes ábrázolásmódjával a muzsika nem ment el a programzene irányába:

[...] *A tükör* partitúrája impresszionisztikusan kapcsolódik is a szövegeknyvhöz, anélkül, hogy a programzene lenyűgözné a komponista fantáziáját.⁷⁷

A bírálók között is azonban gyakran konszenzust figyelhetünk meg a darab felépítése, a jellemábrázolás, valamint a hangszerelés méltatásában, s általában az érzelmi töltet alacsony fokát állították középpontba a darab kontójára írható legfőbb negatívumként. A *Népszava* kritikusa a premier után leginkább az érzelmekeltés képtelenségére helyezte a hangsúlyt:

Siklós Albert zenéje lelkiismeretesen, érthetően követi a szereplők érzéseit és az eseményeket, fölépítése világos és áttekinthető, kitűnően van hangszerelve a modern technika minden vívmányainak megfelelően, csak éppen emóciót nem kelt, mert hiányzik belőle a közvetlenség heve.⁷⁸

Cserna Andor, akit Siklós naplójának „Barátok” című fejezetében a hozzá legközelebb állók között említ meg,⁷⁹ szintén az érzelmi hatást bírálja a

⁷⁶ i.m.

⁷⁷ N.N.: „A tükör”. *Világ* 1923. március 29.

⁷⁸ N.N.: „A tükör”. *Népszava* 1923. március 29.

⁷⁹ Napló. OSZK. 107.

Magyarország lapjain, ráadásul ő is – persze lehet, hogy csak az alliteráció hevében –, akárcsak Jemnitz a *Tinódi-nyitány*ról írott rövid kritikában, az eklektika képviselőjeként állítja be Siklóst:

Siklós Albert nagy felkészültséggel végezte a komponálás munkáját. „A tükör” partitúrája komoly, nagy tudású, előkelően eklektikus zeneszerző műve, amely mindvégig kitűnően hangzik anélkül, hogy mélyebb nyomokat hagyna a hallgatóban.⁸⁰

Az egyetlen kritikus, aki teljesen elítéli Siklós zeneszerzői munkáját, a már korábban említett Papp Viktor, aki rámutat Siklós eklektikus stílusának összetevőire:

A zenés némajáték súlypontja természetesen a zenekarban volna. A partitúra értékesebb, mint a szöveg, de nem jelentős. *Siklós* Albert írta. Tanári muzsika. Száraz, szegényes és szabályos. Egy zenetudósnak józan elkalandozása a kótapapíron. Könyvekből tanult zeneköltészet. Strauss, Bartók, Dohnányi és főként, Rimsky-Korszakow hatás.⁸¹

Ezek között az összetevők között nem várt fordulatként ér Bartók neve, akinél Siklós stílusához közel álló zenei nyelvet talán még a *Kossuth*ban is csak nagyítóval kereshetünk. A pantomim ötlete kapcsán beszélhetünk esetleg Bartók-hatásról, hiszen *A csodálatos mandarin* 1919-ben már ugyan hangszerelés nélkül, de készen áll, Dohnányi kapcsán pedig még a téma is egyezik, s a szerző, akit szintén Siklós barátai és jótevői között találunk,⁸² nyilván hatással lehetett *A tükör* komponistájára 1910-ben bemutatott *Pierrette fátyola* című pantomimjével. Rimszkij-Korszakov neve pedig minden bizonnyal mint tehetséges hangszerelő kerülhetett az összehasonlításba, mivel zenei stílusa nem hasonlít Siklóséhoz.

Siklós másik nagy színpadi műve, amelyet a kortársak lelkesen fogadtak, érett kori egyetlen operája, az 1927-ben bemutatott *A hónapok háza*. A zeneszerző Törzs Jenő librettójára komponálta művét, amelynek szüzséjéről nem mondható, hogy jellemző operai történet. Még mielőtt szemügyre vennénk a darab néhány részletét, valamint a kortárs recepciót, érdemes megismerkednünk a szinopszissal. A főhős egy

⁸⁰ Cserna Andor: „A tükör”. *Magyarország* 1923. március 29.

⁸¹ Papp Viktor: „A tükör”. *Szózat* 1923. március 29.

⁸² Napló. OSZK. 105.

festő, akiről felesége megtudja, hogy gyógyíthatatlan beteg és csak hat hónapja van már hátra, márciusban meg fog halni. A festő arra kéri feleségét, hogy állítsa meg az időt, akadályozza meg a szörnyű végzetet. Elmondja az asszonynak azt is, hogy befejezte legújabb, titokban alkotott festményét, amely a hónapok házát ábrázolja. A képen a vénekként ábrázolt hónapok ülnek egy rozoga házban, pipáznak, kártyáznak és várják, hogy szólítsa őket az Idő. A sorra kerülő hónap kimegy a magas hegy tetejére és onnan szórja a napokat, a folyamatos körforgás megállíthatatlan. Az opera második képében erről a házról álmodik az asszony, aki a hónapokat maradásra akarja kényszeríteni, és kéri őket, hogy öljék meg az Időt, ne engedelmességeskedjenek neki, s cserébe mindent megkapnak tőle, ott marad főzni, takarítani, akár a szeretőjük is lesz. De minden hiába, Március is kilép a házból, mire az asszony felriad és találkozik az orvossal, akinek elmeséli álmát. Amikor azonban a feleség gyermekét küldi be édesapjához, hogy felébressze, nem sikerül neki; a festőnek sikerült megállítania az időt: megmérgezte magát.

Végiglapozva a partitúrát olyan érzésünk támad, hogy bár láthatóan több hatást egyesít a szerző, mégis különleges, egyéni stílusról beszélhetünk, amelyet teljes egészében egyetlen komponista zenei nyelvéhez sem lehet hasonlítani. Leginkább Debussy kései stílusa, a Prelűdök második kötete juthat eszünkbe, a francia szerző zenei eszközeinek tobzódására ismerhetünk rá. Mintha Debussy készleteinek bővítése lenne Siklós zeneszerzői fegyvertára, amelyben a későromantika szenvedélyessége, dallamossága, kromatikája is megtalálható, de beleférnek néha szinte *cluster*-szerű, merész, extrémnek ható harmóniák, eddig nem alkalmazott új hangzásokkal kísérletező szakaszok is. Ez a kísérletezés azonban elsősorban megmarad ebben a kései Debussyt, továbbá korai Schoenberget, Berget idéző világában, s talán éppen attól válik egyedivé, hogy eklektikus módon ennyiféle elemet, eszközt vegyít. Színes szeptimakkordokkal, elomló dúr-szeptim hangzatokkal, valamint a huszadik század első éveinek néhány alkotására – pl. Arnold Schoenberg Kamaraszimfóniájára (Op. 9) és Alban Berg Zongoraszonátájára (Op. 1) – oly jellemző kvart-hangközökkel indul az opera (34. kottapélda).

24. kottapélda

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 1. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

Leginkább Debussyt idézhetik fel a hallgatóban a következő négyeshangzat-mixtúrákat kiadó nyolcad-tremolók is (35. kottapélda).

25. kottapélda

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 7. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

S szintén gondolhatunk a francia komponistára a nem sokkal későbbi hasonló négyeshangzatok feletti tremolóknál, amelyek szinte *clusterekké* egészítik ki az akkordokat (36. kottapélda).

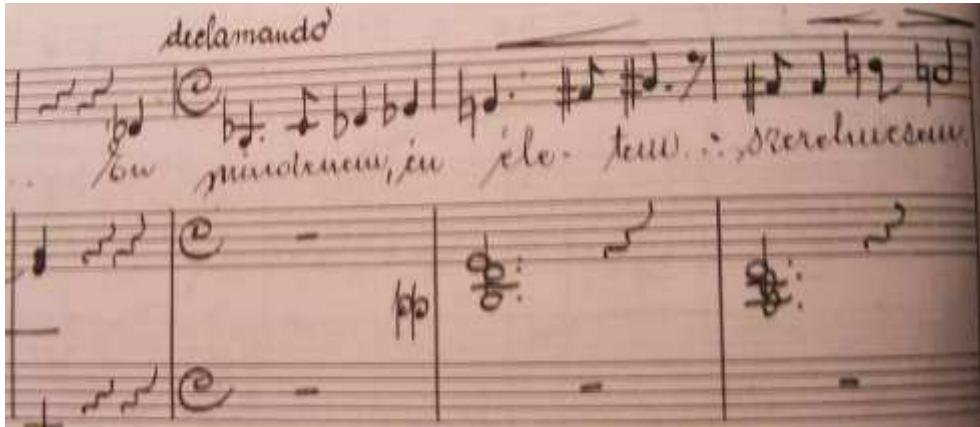
26. kottapélda

The image shows a handwritten musical score for voice and piano. It consists of two systems of music. The first system has two staves: the top staff is for the voice and the bottom staff is for the piano. The voice part has lyrics: "ele-tem, ke-rem" and "ke-rem, ke-rem". The piano part has complex chords and ties. The second system also has two staves, with the voice part having lyrics: "ke-rem, ke-rem" and "ke-rem, ke-rem". The piano part continues with complex harmonic structures. The score is written in a style typical of early 20th-century manuscript notation.

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 9. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

Siklós operájában egy eddig nem alkalmazott, modern új elem is feltűnik csírájában, ez az 1:2 modellskálára emlékeztető menetek alkalmazása. Ritka használata miatt elképzelhető, hogy ez nem teljesen tudatos, mindenesetre helyenként néhány hang összekötése erejéig előfordul. Mivel valószínűleg távol áll zeneszerzői világától, ezért csak kevésszer folyamosodik ehhez az eszközhöz. A feleség egyik néhány hangos motívumában is találkozhatunk ilyen skálával a darab első képében, de a „mindenem, én életem” szövegnél az utolsó, „gisz” hang már megtöri a modellt (37. kottapélda).

27. kottapélda

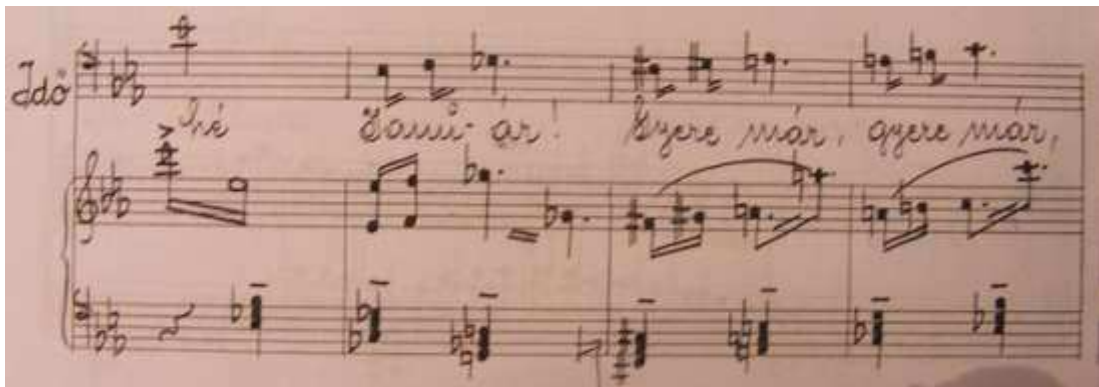

Handwritten musical score for 'A hónapok háza'. The score is written on three staves. The top staff is labeled 'declamando' and contains the lyrics: 'In mensuris, in ele. ten. :. Sceleribus'. The middle and bottom staves contain musical notation, including notes, rests, and dynamic markings like 'pp'.

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 8. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

Ilyen jellegű modellskálának tekinthető a második képben az idő hívószava, amikor január hónapot szólítja, s ezt a ritmikai elosztással még inkább hangsúlyozza (38. kottapélda).

28. kottapélda

Handwritten musical score for 'A hónapok háza'. The score is written on three staves. The top staff is labeled 'Idő' and contains the lyrics: 'Idő! Január! Nyere már, nyere már'. The middle and bottom staves contain musical notation, including notes, rests, and dynamic markings like 'pp'.

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 82. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

Szintén rövid, egészhangú skálás motívumokat is alkalmaz néha a szerző, a következő, második képből idézett példa ráadásul kiegészül a basszus kromatikus ereszkedésével, amely még mindig Siklós eszköztárának egyik legfőbb eleme (39. kottapélda).

29. kottapélda

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 98. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

A *tükörhöz* hasonlóan Siklós operájában is motívumokkal dolgozik. Többször visszatér a fent közölt kvartos főtéma, amelyet leginkább az asszony szeretetével, szerelmével, illetve a családdal lehet összekapcsolni, az idő 1:2-es modellt követő hívószavát is hallhatjuk néhányszor a darab folyamán. A hónapok, az idő múlásának ostinato-basszusra épülő, ám mindig más köntösben megjelenő motívuma teszi érzékletessé az idő körforgásszerű, ám mégis változatos haladását, amely motívum szintén többször jelenik meg a darab folyamán (40. kottapélda).

Siklós eklektikáját hangsúlyozza az első képből látható aratókórus – szeptember van éppen –, amely a partitúra legtöbb szakaszát tekintve anakronisztikusnak hat, hiszen akkordjaival inkább egy romantikusabb, *A tükör* gitárdallamát idéző hangvételt üt meg a komponista, amely eléggé eltér a darabban használt modernebb hangzástól (41. kottapélda).

Az opera sajtóvisszhangjából bőséggel maradt ránk dokumentum, a kritikákból túlnyomórészt az derül ki, hogy Siklós *A tükörhöz* hasonlóan ezúttal is remekművet alkotott, de semmiképpen sem szárnyalta túl a pantomim sikerét. Ennek legfőbb oka Törzs Jenő volt, aki határozottan rossz librettóval látta el a komponistát,

aki ezt valami miatt – lehet, hogy a Törzshöz fűződő baráti viszonyról volt szó – nem vette észre, figyelmen kívül hagyta, vagy esetleg éppen kihívásnak tartotta.

30. kottapélda

Handwritten musical score for voice and piano, numbered 30. The score is written on four systems of staves. The first system includes the lyrics "Már meg akkor is áll. a gyezejt akkor is eg a pok it". The second system includes "akkor is közig is kútkor a parkany akkor is. Sipa- fust, náll it akkor is". The third system includes "akkor is akkor is mindig, örökre, örökre, örök-re.". The fourth system includes "Sipa nem len senki a földön: Ringyitjuk az". The score features a piano accompaniment with chords and melodic lines, and a vocal line with lyrics in Hungarian. The number "80" is written in the first system, and "81" is written in the fourth system.

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 114. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

Törzs Jenő szavaiból hiányzik a drámaiság, egyik legnagyobb gyengesége, hogy bár elméletileg szimbolista drámáról van szó, mégsem használja ki azokat a pillanatok, amikor csak sejtetéssel ki lehetne fejezni azt, amit a librettó a néző-hallgató szájába rág. Például az opera legvégén az orvos a következőket mondja, miután kijön a férj szobájából: „Az üveg, melyből a mérget kiitta, Ott fekszik az ágy takaróján...Megölte magát...”.

31. kottapélda

Handwritten musical score for voice and piano, titled "Hónapok háza". The score is in B-flat major and 4/4 time, marked "Allegro grazioso". It consists of two systems. The first system shows the vocal line with lyrics "Haj, haj, a ha-rang, haj-nali harangszó." and the piano accompaniment. The second system shows the vocal line with lyrics "haj, haj, legények, talpra leányok," and the piano accompaniment. The piano part features arpeggiated chords and melodic lines in both hands.

Siklós Albert: *A hónapok háza*. 12. oldal. (Magyar Állami Operaház Könyvtára. IV. 366-2/3.)

S ha már a szövegekönyv nem jó, akkor azt a muzsika is megszenvedi. A *Magyar Hírlap*ban megjelent kritikából leginkább az olvasható ki, hogy Siklós újításai, és zeneszerzői eszköztárának teljes kiaknázása miatt éppen a lényeg sikkad el, hiába a deklamáló énekstílus, az érzelmeket mégsem tudja hitelesen ábrázolni, a sokféle zenei eszköz nem kovácsolódik össze Siklós egyéni stílusává:

Siklós Albertnek, a Zeneművészeti Főiskola kitűnő tanárának ez a munkája szintén kevésbé sikerült, mint néhány régebbi műve. Kétségtelenül elsőrendű hangszerelő készséggel, nagy dologi tudással és ízléssel készült ez a partitúra is, de az az érzésünk, hogy az invenció hiánya teszi szürkévé az egyébként folyamatos zeneyelvet. A modern eszközök, formák, kifejezések használatában természetesen teljesen jártas a szerző, de a simán gördülő kóták közül gyéren halljuk magának a költőnek egyéni hangját. Így a rövid opera nem egy helyen válik monotónná.⁸³

Ahogy Halász Sándor *8 Órai Újság*-beli kritikájában írja, talán nem is az „invenció hiánya” az, ami hiányzik a darabból, hanem inkább alkati kérdéstről lehet szó, s egy nehezebben megfogható aspektusra helyezi a hangsúlyt:

Előkelő ízléssel, tökéletes mesterségbeli tudással, minden utánérzés vagy kölcsönzés elkerülésével megcsinált muzsika ez, amelyből az invenció sem hiányzik, de hiányzik belőle az élet, a vér. Kitűnő munka, amelyre a komponálás minden professzora habozás nélkül kitűnőt is adna, de nem több ennél. Az a Siklós, aki a Tükörben szavak nélkül is tudott beszélni, itt szótlán kísérője marad a dialógusnak, amelynek deklamáltató kezelésében pedig szintén mesternek bizonyul.⁸⁴

A recepció azonban korántsem egyhangú. Egy teljes, egységes kép megalkotását sikeresen megghiúsítja Diósy Béla kritikája, aki éppen az ellenkezőket írja mind Törzs Jenő szövegéről, mind Siklós zenéjéről. Szerinte a librettó „igen szép, poétikus gondolatot visz költői formában a színpadra”.⁸⁵ Ami pedig a legérdekesebb, hogy míg eddig mindenki – néha kizárólag – Siklós hangszerelését dicsérte, addig Diósy

⁸³ Péterfi István: „Bemutatók az Operaházban”. *Magyar Hírlap* 1927. december 22.

⁸⁴ Halász Sándor: „A hónapok háza”. *8 Órai Újság* 1927. december 22.

⁸⁵ Diósy Béla: „Ujdonságok az Operaházban”. *Színház és Zene* 1927. december 22.

éppen azt kifogásolja. A következőket írja az opera zenéjéről, amelyben ő is felfedezi a századfordulós francia zene hatását:

Az impresszionistikus stílusban írt opera a motivikus szövének, jellemzésnek, aláfestésnek mesteri folyamatját mutatja. [...] Minden elismerésünk mellett egy komolyabb kifogást nem hallgathatunk el, a hangszerelést túltömöttnek, színeiben nem elég változatosnak érezzük.⁸⁶

Haraszti Emil, a *Budapesti Hírlap* kritikusa inkább a többséggel ért egyet, hiszen elsősorban Törzs Jenő drámáját veszi írásának kereszttüzébe, idejétmúltságát, valamint zavaros felépítését támadja elsősorban:

Szimbólista drámát akar adni, amikor a szimbólista rekvizitumok már régen az irodalmi lomtárba kerültek. De nem is ad drámát, csak novellát. Nem értjük, hogy *Törzs Jenő*, ez a tehetséges, kiváló színész éppen a színpadot nem ismeri és egy fáradt, zavaros képsorozattal reméli, hogy megihleti a zeneköltőt és leköti a közönség érdeklődését.⁸⁷

Majd a darab zeneszerzőjét és zenéjét próbálja menteni, ahol tudja:

Siklós Albert, a zeneszerző, a magyar muzsika legérdemesebb és legszerényebb munkásai közé tartozik. Nem tagja semmiféle klikknek és öndicsérő érdekszövetkezetnek, nagyságát nem harsonázzák borzas ifjak, de komoly munkával és rendületlen kitartással munkálkodik a magyar muzsika jövőjén. Nemcsak mint alkotó, hanem mint tanítóművész is. A fiatal magyar zenésznemzedék tőle tanulja a hangszerelés művészetét. A *Hónapok háza* muzsikája költői lelkű, finom ízlésű és nagy tudású művész alkotása. Ez a szöveggönyv azonban a legerősebb tehetséget is próbára teszi. Akármilyen érdekes drámai muzsikát is írjon valaki hozzá, a hallgatót élvezésében mindig zavarni fogják a jelképcsökevények, amelyek sohasem tudnak költői szárnyalásra lendülni. *Siklós* zenéje komor tónusú, néhány szép lírai részlettel és fokozással. Külön dicsérettel kell említenünk zenekarát, melynek ragyogó a színpompája. Ismételjük újból: a szöveggönyv gyarlóságaival azonban nem tud megbirkózni. Ezért néhol egyhangu.⁸⁸

⁸⁶ i.m.

⁸⁷ Haraszti Emil: „Bemutató az Operaházban”. *Budapesti Hírlap* 1927. december 22.

⁸⁸ i.m.

Cserna Andornak *Az Estben* megjelent kritikája is a szöveg támadásával kezdi bírálatát, majd pedig odáig merészkedik, ameddig senki. Kiemeli Siklós zenéjének egyik lényeges gyengeségét, magát újítónak feltüntetni vágyó konzervativizmusát, a már többek által hangoztatott monotóniát, amit a már oly sokszor emlegetett eszköztár gyakori elemeinek legtöbbször semmit mondó, kifejezéstelen használatával ér el:

Hibája nemcsak az, hogy színpadra alkalmasnak találta ezt a szöveget, hanem az is, hogy a modern zene jellegzetességei közül csak a nótát és a szekondmeneteket veszi észre és azt hiszi, ezeknek az intervallumoknak túlon túl történő alkalmazásával már ízig-vérig modern operazenét írt.⁸⁹

Negatív hangot üt meg Tóth Aladár is, aki általánosságokban ír a komponista operájáról, amelynek gyengeségét elsősorban ő is semmitmondó voltában állapítja meg, szerinte zenéje szintelen, szagtalán és nem sok zenei fantáziából merítkezik:

Hallgatva Siklós Albertnek ehhez a gyenge szöveghez komponált senem régi, senem modern, senem szolidan szürke, senem merészen érdekes, vékonyka muzsikális erecskéből táplálkozó zenéjét, a legokosabb, amit tehetünk: örülünk, hogy ezt a muzsikát olyan ember írta, akinek csak mellékfoglalkozása a komponálás, akinek, mint professzornak megvan a Zeneművészeti Főiskolán a maga tekintélyes munkakört biztosító előkelő tanári katedrája s akinél ezért az operaszerzői babérok elnyerése, hál' Isten, nem életkérdés.⁹⁰

A már szintén idézett Jemnitz Sándor kritikájában a „magyar irány” emlegetése alatt feltehetőleg Bartókra gondolt, s nyilván a deklamáló stílusban, a siklósi életművet tekintve az operában kiteljesedő modern eszközökben és talán a darab rövidségében is a *Kékszakállú herceg vára* imitálását láthatta. Azért tegyük hozzá, hogy a partitúra tanulmányozása után az a valószínűbb, hogy elsősorban Bartóktól is csak azokat a már említett elemeket vehette át, amelyek belefértek Siklós impresszionista vonzódásába:

---

⁸⁹ Cserna Andor: „»A hónapok háza« és »A diótörő«”. *Az Est* 1927. december 22.

⁹⁰ Tóth Aladár: „Kettős bemutató az Operaházban”. *Pesti Napló* 1927. december 22.

Siklós Albert, aki sok éven át működött mint a hangszerelést tanára, ezuttal is avatottan bánik eszközeivel. Zenekara kissé erősen, de színesen szól. Szereti a magánszólamokban használt rézfúvókat s ezek – elkapatva – nem mindig hálásak ezért a kedveskedésért. Irálya inkább csak szándékában magyaros; a kivitel nélkülözi azt a következetességet, amelyre az ilyen exponált modor elsősorban kötelez. A magyar irány a mai fejlődésfokán még túlságosan személyhez kötött valami; jellegzetes fordulatai még nem vehetők át a „reminiszcencia” kellemetlen utóhatásai nélkül. A szín mögött énekelt aratókórus harmonizálása, vagy a „Fölséges élet!” strófáinak dallama, mint kendőzetlen utánzat, egyenesen visszatetszően hat.⁹¹

Mindemellett persze nagy a valószínűsége a Bartók-hatásnak, hiszen Siklós foglalkozott Bartók színpadi műveivel, amelyet leginkább az OSZK Kézirattárában őrzött, Bartók által 1923-ban írt felhatalmazás igazol, amelyben megengedte Siklósnak, hogy az Operaházban őrzött *Kékszakállú*-partitúrából és a *Fából faragott királyfiból* kiírhasson magának néhány részletet.⁹² Azonban mind hangvételben, hangszínben és stílusban Siklós egy más világot, egy konzervatív értékrendet képviselt, ami hatalmas nyitottsággal párosult benne minden új iránt, s ez zenéje mellett még inkább tankönyveiben, írásaiban jut kifejezésre és válik nyilvánvalóvá a legjobban.

---

⁹¹ Jemnitz Sándor: „»A hónapok háza« és a »Diótörő«”. *Népszava* 1927. december 22.

⁹² OSZK. Kézirattár. Fond. XII/1263 Analekta: (An. mus. 64). Függelék: 132. o. Valószínűleg operaismertetőhöz kellettek a példák Siklósnak, mivel naplójában felsorolja az általa írott műismertetők között a *Kékszakállút* is. Napló. OSZK. 95.

3. Siklós Albert és Kodály Zoltán zeneszerzés-tanításának összehasonlítása

Ahogy más, főképp történeti diszciplínáknál, hasonlóképpen a zenetudományban is elég gyakran az úgynevezett *oral history*-ra, vagy magyarosabban a szájhagyományra, a személyes beszámolókra, elbeszélésekre, emlékezésekre lehet csupán hagyatkoznunk. Az idő múlásával ez azonban egyre nehezebbé válik, hiszen ha témánk egy bizonyos időintervallumnál távolabb esik a jelentől, egyre kevesebb a valószínűsége a megbízható források felkutathatóságának. A tanári tevékenység különösen olyan terület, amiről ha diskurzust akarunk folytatni, akkor elsősorban a növendékek szóbeli vagy írásbeli beszámolóira hagyatkozhatunk. Objektív képet azonban így sem kaphatunk, hiszen nagymértékben számít az adott diák hozzáállása, látásmódja. A téma körüljárásánál így csak addig juthatunk, hogy többféle aspektust mutatunk be. Még közelebről tekintve a tárgyat, akad olyan pedagógiai készség, olyan elem a tanításban, amely az egyik tanárnál teljesen elfogadhatatlan és rossz, a másikon pedig kiváló – és *vice versa*. Egy olyan tárgy tanításának vizsgálata, mint amilyen a zeneszerzés, bizonyos szempontokból különösen problematikus. 1) Alkotóművészeti tárgy lévén több elemének megítélése, feladatainak javítása, osztályozása szubjektív; 2) amint már említettük, alapvető pszichológiai jelenség – hiszen minden ember más –, hogy ugyanazt a módszert, légkört, személyt másképp ítéli meg az egyik és megint másképp a másik tanítvány. Szelényi István Kodályra emlékezve így írt a témával kapcsolatban:

De, egyáltalán, milyen tantárgy is a zeneszerzés tanítása! Tanítani a taníthatatlant, szabályokba foglalni az egyszervolt és csak egyszerlehetséges tüneményt, részekre bontani az ihlet izzó hevében egybeforrottat és egységbekovácsoltat, felmutatni a tökéletest és menten rákiáltani a mohó neofitára, ne kövesd, járd a magad útját, mert az övét követve elveszted legbecesebb kincsed: önmagad!¹

Eősze László pedig így írt a zeneszerzés-tanár Kodályra való emlékezésében:²

Tanítható-e a zeneszerzés? – merül fel gyakran a kérdés. A válasz többnyire igen rövid: (zene)költőnek születni kell, a tehetség tanulással nem szerzhető

¹ Szelényi István: „Emlékezés a Tanár úrra. (Kodály, a zeneszerzés-tanár).” *Magyar zene* VIII/2. (1967. április): 143–152.

² Meg kell jegyeznünk azonban, hogy Eősze nem látogatta Kodály zeneszerzés óráit.

meg. Annyit mégis elismernek általában, hogy nagy a különbség az autodidakták (a maguk nevelte komponisták) és a „diplomás” szerzők között. A szakmai szabályokat, a széleskörű irodalmi ismeretek elsajátítását tehát lehet, sőt kell is tanítani. Ezért alakulnak ki egy-egy nagy egyéniség körül úgynevezett „zeneszerző-iskolák”, melyeknek követőit ritkán ismerik el, többnyire inkább epigonnak tartják.³

Persze ezek után joggal tehetjük fel a kérdést, hogy vajon például Arnold Schoenberg, aki autodidakta zeneszerzőből lett tankönyvíró tanár, melyik kategóriába tartozik? Valóban nehéz feladat egy ilyen tárgyat leírni, tanítani és a két szóban forgó tanár, Siklós Albert és Kodály Zoltán zeneszerzés-tanári munkáját bemutatni, megítélni. Kétféle forrásra támaszkodhatunk: a „szakmai szabályokat meg kell tanítani”, vagyis az egyik út az esetleg használt tankönyvek, terminusok lajstromba vétele, összehasonlítása, a másik pedig a már leírt szóbeli vagy írásbeli történeti anyag, beszámolók, emlékezések.

3.1. A zeneszerzővé válás első lépései: az összhangzattan

A Zeneakadémia előkészítő és első osztályának tananyagát az összhangzattan képezte Kodály és Siklós idejében. Az 1922-es szervezeti szabályzat az előkészítő tanfolyamon előírta a számozott és számozatlan basszusok kidolgozását, a négyszólamú akkordfűzést, számozott basszus lapról olvasását. Az első évfolyamon pedig meg kellett tanulni a négyszólamú szopránharmonizálást, adott dallamhoz zongorakiséretet kellett tudni írni, ekkor tanulták a figurációt, kórusműveket kellett komponálni, harmóniai elemzéseket kellett végezni.⁴

Bodonyi István – aki az 1941/1942-es tanév első félévében Siklós Albert tanítványa volt⁵ – beszámolója szerint Siklós követte a tantervet, az első félévben, amikor nála tanult, az összhangzattant kellett elsajátítani. Szelényi István korábban idézett írása alapján tudjuk, hogy Kodálynál az első évet korál-harmonizálással

---

³ Eöszte László: „Kodály Zoltán, a zeneszerzés tanára”. *Parlando* 2007/6. 31–35.

⁴ *Orsz. M. Kir. Zeneakadémia Szervezeti Szabályzata*. Budapest: Zeneakadémia, 1922. 26–27.

⁵ Bodonyi István, aki hegedűt tanult a tanárképzőn, valamint zeneszerzést az akadémiai osztályban, az 1941/42-es tanév első szemeszterében Siklós Albert növendéke volt (Siklós betegsége, majd áprilisban bekövetkezett halála után Kókai Rezső tanította a növendékeket, majd a következő tanévben Bodonyi Viski Jánoshoz került).

Bodonyi lakásán történt beszélgetés alapján (2010. január 2.)

kezdték.⁶ Akkoriban két tankönyv volt, amit használhattak a növendékek az összhangzattan elsajátításához: az egyik Siklós *Összhangzattana*,⁷ a másik pedig Wilhelm Rischbieter⁸ könyve. Pongrácz Zoltán így nyilatkozott egy interjújában: „Kétféle összhangzattan-könyv létezett. Az egyik Siklós Alberté, amit nem volt szabad kézbe vennünk, mert Rischbieter német nyelvű összhangzattanát használtuk.”⁹ Tehát megállapíthatjuk a két tanár között az első tanítási ellentétet: Kodály nem tartotta megfelelőnek Siklós tankönyvét. Kodály összhangzattan-tanítását vizsgálva Dalos Anna 2007-es Kodály-könyvében leírt kutatási eredményeire hagyatkozhatunk.¹⁰ Dalos a legfontosabb forrásként Bors Irma jegyzeteit jelöli meg, amelyeket egy még ma is használatos tankönyvvel, a Siklós-tanítvány Keszler Lőrinc *Összhangzattanával*¹¹ összevetve feltűnő különbségekre hívja fel figyelmünket.¹² Könyvét Keszler három nagy fejezetre osztja: Diatonika, Kromatika és Figuráció. A legutolsó és egyben legrövidebb fejezetben ismerteti a melodikus díszítéseket, orgonapontos szakaszokat és a késleltetéseket. Bors Irma kéziratának tanúsága szerint Kodály már a három fő funkció tárgyalásakor bevezeti a késleltetést, a modulációt, s a mellékhármasok bemutatása után a szekvenciák is felbukkannak a tananyagban.¹³ Ernst Kurth elméletével egyetértve Kodály úgy véli, hogy a legtöbb akkordkapcsolat tulajdonképpen *álzárlat*, de létezik igazi és nem igazi (pl. szeptimhangzat és oldó akkord közé „átfutóakkord”) belőle.¹⁴ Kiderül a jegyzetekből, hogy mennyire fontos a szólamvezetés, a modulációs feladatoknál pedig főképp a diatonikus modulációval találkozhatunk.¹⁵ Itt figyelhető meg leginkább, hogy Kodálynál a lényeg egy akkord többértelműsége, az, hogy mit jelent más-más hangnemekben ugyanaz a hangzat.¹⁶ Dalos Anna levonja a következtetést: Kodály oktatásában a legfontosabb a funkció kérdése, az akkord feladata, az

⁶ Szelényi. 1967. 148.

⁷ Siklós Albert: *Összhangzattan iskolai és magánhasználatra. Gyakorlati példákkal és leckeegyűjteménnyel.* Budapest: Rozsnyai Károly Könyv- és Zeneműkiadóhivatala, 1907.

⁸ Rischbieter, Wilhelm: *Der Harmonieschüler.* Berlin: Verlag von Ries & Erler, 1904.

⁹ J. Györi László: „Szíve és esze csak a zeneszerzőnek van... Beszélgetés Pongrácz Zoltánnal”. *Muzsika* XLV/2. (2002. február): 11–16. 12. /A továbbiakban: Pongrácz. 2002./

¹⁰ Dalos Anna: *Forma, harmónia, ellenpont. Vázlatok Kodály Zoltán poétikájához.* Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 2007.

¹¹ Keszler Lőrinc: *Összhangzattan. A klasszikus zene összhangrendjének elmélete.* Budapest: Zeneműkiadó, 1971, 8. kiadás. 1. kiadás: Budapest, Rozsnyai, 1928.

¹² Dalos. 2007. 135.

¹³ i.m. 136.

¹⁴ i.m.

¹⁵ i.m. 136–137.

¹⁶ i.m. 137.

akkordkapcsolatok, egy akkord előzménye és következménye.¹⁷ Bors Irma jegyzeteiből kitűnik továbbá, hogy mennyire nagy hangsúlyt fektetett Kodály az alterált akkordok tárgyalására, különösen az alterált szubdomináns hangzatokra.¹⁸

Sok mindent megmagyarázhat az is, ha tudjuk, hogy mind Kodály, mind Siklós esetében milyen munkák szolgáltatták a kiindulási alapot az összhangzattan oktatásához, ugyanis ez alapvető különbségek forrása lehet. Dalos Anna Kodály esetében Rudolf Louis és Ludwig Thuille munkáját említi meg a legfőbb stúdiumként, amelyet már kifejezetten a tanításhoz használt föl.¹⁹ Siklós könyvének előszavában számol be mintáiról: „Munkám megírásánál Richter, Bussler, Jadassohn és Wolff összhangzattanain kívül a Rischbieter-példatárt, azonkívül Molnár Géza »Bevezető a zenetudományba« című művét használtam fel”.²⁰ Ezek közül egyedül Richter²¹ könyvéről tudjuk, hogy Kodály könyvtárában is megvolt, Rischbietert pedig – Pongrácz Zoltán tanúsága szerint – Kodály növendékei is forgatták.²² Molnár Géza könyvét Siklós elsősorban a magyar terminusok miatt használta fel, elkerülve így legtöbb helyen az „internacionális műkifejezéseket”.²³ Siklós Rischbieterhez hasonlóan két részre bontja könyvét (bár a fejezetek elosztása nem hasonlít), és bizonyos helyeken külön fejezetekben tárgyalja az egyes akkordok dúr-, illetve moll-előfordulásait. Kodály felfogásához állhat közel Rischbieter, hiszen az alterációt és a modulációt viszonylag korán beépíti a tananyagba. Siklós és Keszler könyve hasonlóan épül fel. Siklós munkájának első része megegyezik Keszler első könyvével, azzal a különbséggel, hogy Siklós műve első részének utolsó három fejezetét (Módosított összhangok (alteráció), Álzárlatok, A mellék-hetedhangzatok különféle feloldásai) Keszler a Kromatika címet viselő második könyvben tárgyalja. Mindazt, amit Keszler pedig harmadik könyvében mutat be (Figuráció), Siklósnál „Bolygó hangok” (késleltetés, orgonapont, stb.) néven jelenik meg a második rész elején. Amiről külön fejezet nincs Siklós könyvében, az a nónakkord, de bevezetésében le is írja, hogy „szándékosan kerültem azon engedmények

---

¹⁷ i.m. 137.

¹⁸ i.m. 138–139.

¹⁹ i.m. 144.

²⁰ Siklós: *Összhangzattan*. 1907. V–VI.

²¹ Richter, Ernst Friedrich: *Lehrbuch der Harmonie. Praktische Anleitung zu den Studien in derselben zunächst für das Königl. Konservatorium zu Leipzig*. 20. kiadás. Kieg.: Alfred Richter. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1895.

²² Pongrácz. 2002. 12.

²³ Siklós: *Összhangzattan*. 1907. VII.

felemlítését, melyeket az újabb zeneszerzők harmónizálásában találunk”.²⁴ Sok tekintetben itt ragadható meg a fő különbség, hiszen Kodály az újabb összhangzattani jelenségeket is bevette a tanításba, amiről Bors Irma jegyzetei is tanúskodnak, s amivel kapcsolatban Dalos Anna egy egész fejezetet ír „Kodály Zoltán és az új zene harmóniai diskurzusa” címmel könyvében.²⁵ Mindez érthető, ha belegondolunk, hogy Siklós zeneszerzőként is egy konzervatívabb irányzatot képviselt.

Kesztler és Siklós *Összhangzattanának* fejezetei:

Kesztler	Siklós
<p>Bevezetés. Alapvető fogalmak</p> <p>I. könyv. Diatonika.</p> <p>I. rész. A hármashangzat.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A hármashangzat fogalma és felosztása 2. A főhármashangzatok 3. A főhármások összekapcsolása 4. A fő- és mellékhármások viszonya 5. Hangzatkötések fő- és mellékhármásokkal 6. A hármashangzat megfordítása 7. Hangzatkötések a főhármások megfordításaival 9. Összefoglalás. A harmóniák szabad megválogatásának szabályai <p>II. rész. A négyeshangzat.</p> <ol style="list-style-type: none"> 10. A dominánshetedhangzat 11. A dominánshetedhangzat megfordításai 12. A dominánsszeptimakkord fordításainak gyakorlati alkalmazása 13. A mellékhetedhangzatok 14. A mellékhetedhangzatok megfordításai 15. A mellékszeptimakkordok gyakorlati alkalmazása <p>II. könyv. Kromatika</p> <ol style="list-style-type: none"> 16. Az alteráció 17. Az álzárlat 18. A mellékszeptimakkordok különféle feloldásai 	<p>Első rész</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Hangközök. Intervallumok II. Hangközök mozgása III. A tiszta zenei szerkesztés. Hármashangzat IV. A dúr hangsor I., IV. és V. fokainak összefűzése V. A dúr hangsor hármashangzatainak összefűzése VI. A moll hangsor hármashangzatainak összefűzése VII. Hármashangzatok megfordításai VIII. A domináns hetedhangzat IX. A domináns hetedhangzat megfordításai X. A hármashangzatok, a domináns hetedhangzat és ezek megfordításainak használata XI. A mellék-hetedhangzatok XII. A mellék-hetedhangzatok feloldásai egymás között XIII. A mellék-hetedhangzatok megfordításai XIV. A mellék-hetedhangzatoknak és megfordításainak alkalmazása XV. Módosított összhangok (alteráció) XVI. Álzárlatok XVII. A mellék-hetedhangzatok különféle feloldásai <p>Második rész</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Bolygó hangok II. A nyílt zenei szerkesztés III. Záradékok IV. A módosulás V. Adott téma harmonizálása VI. Cantus firmus az alt-, tenor- és basszusszólamokban

²⁴ Siklós: *Összhangzattan*. 1907. VI.

²⁵ Meglehető részletességgel tárgyalja Kodály és a Trisztán-akkord „kapcsolatát”

3.2. Az ellenpont oktatása

A már említett 1922-es szabályzatban²⁶ az ellenpont oktatásához mindössze két „segédkönyvet” ajánlottak a felkészüléshez: Siklós munkáját,²⁷ valamint Herzfeld Viktor *A fuga*²⁸ című tanulmányát. A két kötet ugyanabban az évben jelent meg, ezért akár azt is feltételezhetjük, hogy egymás kiegészítéseként keletkeztek. Siklós könyvében három fejezetet különít el, amelyek közül az elsőt az „egyszerű ellenpontnak” szenteli. Ebben a részben tulajdonképpen körüljárja a *cantus firmushoz* írt 1:1; 2:1, és 4:1 arányban írott kontrapunktot, a „lekötött” (szinkópás) ellenpontot,²⁹ valamint a *contrapunctus floridust*. Azonban Siklós egyszer sem említi Palestrina nevét és idézett példái is vagy saját, inkább barokkos és klasszikus hangvételi minták, vagy Bach, Beethoven, esetleg Mendelssohn-idézetek. Bodonyi István elmesélte, hogy az első évben az összhangzattant tanulták, valamint arra a tanévre volt előirányozva a Palestrina-stílus is, csak addig már nem jutottak el Siklóssal.³⁰ Ehhez a történethez más megközelítésből azonban még később visszatérünk. Siklós könyvének második fejezete tárgyalja a „kettős ellenpontot”, amely a szólamkeresztezésekre hoz példákat, illetve ad praktikus tanácsokat, a harmadik részben pedig az „utánzó ellenpont”, vagyis a kánon kerül bemutatásra. Mindezek után szinte e könyv folytatásának tekinthető Herzfeld fúga-könyve, amelyben szerzője részről részre halad végig a forma szerkezetén, különböző példákkal tarkítva a leírást. Ezek a könyvek azonban egyáltalán nem szerepeltek Kodály tanításában, legalábbis egyetlen növendék sem tett említést emlékezésében és a Kodály-írások között sem szerepel róluk semmi. Annál nagyobb figyelmet fordított Kodály a Palestrina-stílusnak, amelyhez Knud Jeppesen könyvét³¹ használta fel. Dalos Anna munkájának „Miért éppen Jeppesen?” fejezete részletekbe menően fejti ki Jeppesen és Kodály kapcsolatát, a könyv tananyagba való bekerülését. Szelényi István beszámolójából megtudjuk, hogy Jeppesen könyvének megjelenése előtt

²⁶ Orsz. M. Kir. Zeneakadémia Szervezeti Szabályzata. Budapest: Zeneakadémia, 1922.

²⁷ Siklós Albert: *Ellenponttan*. Budapest: Rozsnyai, 1913.

²⁸ Herzfeld Viktor: *A fuga*. Budapest: Rozsnyai, 1913.

²⁹ Siklós: *Ellenponttan*. 16.

³⁰ Bodonyi István szóbeli közlése alapján (beszélgetés a lakásán 2010. január 2-án)

³¹ Jeppesen, Knud: *Kontrapunkt. Lehrbuch der klassischen Vokalpolyphonie*. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1935. Magyarul: *Ellenpont. A klasszikus vokális polifónia tankönyve*. Ford.: Ormay Imre. Budapest: Zeneműkiadó, 1974.

Ebenezer Prout ellenponttal kapcsolatos munkáját,³² valamint Bellermann könyvét³³ ajánlotta tanulmányozásra. Kodály a polifónia fontosságát hangsúlyozza egyik híres cikkében is:

Minden igyekezettel rajta vagyok, hogy növendékeim a polifon stílust, ... minél jobban megtanulják, hogy a zene szent könyveibe minél jobban behatolhassanak. Ebben olyan messzire megyek, mint az nálunk eddig nem volt és másutt se igen szokás.³⁴

Kodálnál olyan fontos volt a diszciplína, hogy tanítványaival (Szelényi osztálya) kísérletezett is, két csoportra bontotta őket, s az egyiknél a vokális ellenponttal kezdte, a másikon pedig a hangszeressel. Kísérlete azt igazolta, hogy az az osztály teljesített jobban az órákon, amelyik a vokálpolifóniából indult ki. Egy év alatt a hatszólamú szerkesztésig jutottak el, amelyről Siklós könyve már nem is ír. Ami Siklósban és Kodályban közös, leginkább egyetlen név, amelyet az előbbi megemlít könyvének előszavában, az utóbbi pedig feljegyez Stephan Krehl *Kontrapunkt*³⁵ című művének irodalom-jegyzékébe, valamint Jeppesen munkájába is. Ez a név: Johann Joseph Fux, akinek *Gradus ad Parnassum*³⁶ című írását mindkét tanár úr olvasta. Az alapokat tekintve azonban gyökeresen eltért egymástól a két tanár hozzáállása a témához. Siklós kiindulási pontja általában véve a barokk zene és a hangszeres ellenpont volt, s az ezt leíró munkák, stúdiumok, míg Kodály főképp a reneszánsz vokális polifóniából indult ki.

3.3. A formatan tanítása, formatani terminológiák különbségei

Dalos Kodály-könyvében részletesen beszámol a komponista formatan tanulmányairól, tanításáról, valamint a rivális terminológiákról. Mivel Kodály Zoltán nem írt zeneszerzéssel kapcsolatos tanulmányt vagy tankönyvet, ezért elsősorban azon munkákra hagyatkozhatunk, amelyek Kodály könyvtárában megvoltak, és

³² Prout, Ebenezer: *Counterpoint. Strict and Free*. London: Augener, 1890.

³³ Bellermann, Heinrich: *Der Contrapunkt oder Anleitung zur Stimmführung in der musikalischen Composition*. Berlin: Julius Springer, 1862.

³⁴ Kodály Zoltán: „Tizenhárom fiatal zeneszerző”(1925). In: Uő.: *Visszatekintés. 2. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. (Közl.: Bónis Ferenc). Magyar Zenetudomány. 6. Budapest: Argumentum, 2007. 389–393. 389.

³⁵ Krehl, Stephan: *Kontrapunkt. Die Lehre von der selbständigen Stimmführung*. Leipzig: Göschen, 1908.

³⁶ Fux, Johann Joseph: *Gradus ad Parnassum*. Wien: Ghelen, 1725.

biztosan olvasta is őket (ezeket Kodály lapszéli jegyzeteiről lehet tudni), valamint a tanítványok munkáira támaszkodhatunk még. Dalos Anna iránymutató munkája alapján Gárdonyi Zoltán formatani könyvét³⁷ tekinthetjük releváns műnek elsősorban, amelynek előszavában olvasható a következő mondat: „Munkám megírásában *Kodály Zoltán* tanításából sokat merítettem.”³⁸ A formatani terminológia változásai szempontjából fontosnak tartottam Siklós könyvét³⁹ összevetni még egy ma is használatos formatani összefoglalóval, így esett a választás Arnold Schoenberg munkájára, *A zeneszerzés alapjaira*.⁴⁰

Bodonyi Istvántól ered az anekdota, amely alapötletül szolgált a jelen fejezet megírásának módszeréhez: elmesélte, hogy egyszer nem tudott rendesen készülni zeneszerzésből, mivel akkoriban párhuzamosan az akadémiával jogot is hallgatott, csakúgy, mint Siklós Albert annak idején. Amikor Bodonyi házi feladata felől érdeklődött Siklós, ő elmondta neki, hogy a jogi vizsgákra való felkészülés miatt nem készült el vele. Mire Siklós megkérdezte tőle, hogy mi a tanulási módszere, amikor a jogi vizsgákra készül. Bodonyi nem tudott különösebb módszerről beszámolni, ezért Siklós azt javasolta neki, hogy a legfontosabb a tartalomjegyzék, mindig annak a megtanulásával kell kezdeni a felkészülést, és majd csak utána töltögetni a szerkezetet a hiányzó elemekkel.⁴¹ Így érdemesnek találtam a téma ismertetésében ezt a tudomány-módszertani alapelvet alkalmazni s a tartalomjegyzékeket kiinduló pontul venni.

Mivel Siklós könyvének második kiadása bővített, ezért néhány szó erejéig a két verzió közötti különbségekről is fontos beszámolni. A tartalomjegyzék tanúsága szerint az 1923-as utánnomás egyáltalán nem tér el az 1912-es kötettől, az apró változtatásokra akkor akadunk rá, ha közelebről megvizsgáljuk a munkákat. Az első kiemelt különbség a terminológiát érinti: a háromszakaszos dalforma „B” részének tárgyalásánál „feldolgozás” helyett már inkább a hangzatosabb „kidolgozást” említi:

---

³⁷ Gárdonyi Zoltán: *A zenei formák világa. Gyakorlati elemzés*. Budapest: Magyar Kórus, 1949. A továbbiakban: Gárdonyi. 1949.

³⁸ i.m. 8.

³⁹ Siklós Albert: *Zenei formatan (Alaktan)*. Budapest: Rozsnyai, 1912. második, bővített kiadás: 1923.

⁴⁰ Schoenberg, Arnold: *A zeneszerzés alapjai*. Ford.: Tallián Tibor. Budapest: Zeneműkiadó, 1971.

⁴¹ Bodonyi István szóbeli közlése alapján (beszélgetés a lakásán 2010. január 2-án)

„8 ütemes, lazább szerkezetű mondat, vagy periódus; tartalmazza az első szakasz egy, vagy több motívumának **kidolgozását**: többnyire félzárlattal torkolódik a következő szakaszba”.⁴²

Azonban kérdéses, hogy amikor a rondóforma kapcsán megint visszatér a *terminus technicus*, az 1923-as kiadásban miért beszél továbbra is feldolgozási részről.⁴³ Mivel többször is szerepel a kifejezés, minden bizonnyal kizárt, hogy a szerző figyelmetlenségéről lenne szó. Ráadásul a szonátaforma kapcsán már ismét kidolgozásra javít Siklós a második kiadásban. Tehát az író különbséget tesz a rondóforma „feldolgozása” és a háromszakaszos dalforma, valamint a szonátaforma „kidolgozása” között, amelyre a következő sorok adják a magyarázatot: „... az ötödik rondóforma tulajdonképpen szonáta-forma, csak a feldolgozási részt két- vagy három-szakaszos dalforma helyettesíti”.⁴⁴ Vagyis mivel a dalformát beemeli a rondóformába és azonosítja a „feldolgozási résszel”, így tudta a legkönnyebben elérni a fogalmi zavar elkerülését, hogy egy új terminust iktatott be, nehogy két különböző nagyságú és értelmű jelenségre használja ugyanazt a kifejezést.

Szintén a rondó-fejezetnél változtatja könyvét Siklós az 1923-as kiadásban, hiszen egy helyen plusz összefoglaló magyarázattal találkozunk, amelyben még nagyobb részletességgel taglalja tárgyát és még több példát sorol fel (Beethoven-szonáták köréből),⁴⁵ máshol pedig éppen egy magyarázó részt, valamint egy táblázatot vesz ki az új kiadásból. Ennek oka, hogy egy olyan általánosságot próbál megfogalmazni a régebbi kiadásban a szerző, amelyre rögtön hoz egy ellenpéldát:

A táblázat áttekintésénél megfigyelhetjük, hogy – az 56. példának [Beethoven: op. 31 no. 2; 2. tétel] megfelelő nagy rondóforma kivételével – mindegyik rondó közepén találunk egy trióyszerű periódust, vagy esetleg dalformát, mely a rondót szimmetrikus két részre osztja. A nagy rondók első felében a domináns hangnemek uralkodnak, míg a rondó második felében a főhangnemet hangsúlyozzák. E kettő közé illeszkedik a terc-rokonságban vagy alsó-dominánsban megszólaló trióyszerű középtétel.⁴⁶

⁴² Siklós. *Zenei formatan.* 1912. 33. 1923. 29. (a második kiadásban kiemelés Siklóstól)

⁴³ Siklós. *Zenei formatan.* 1912. 58. 1923. 54.

⁴⁴ Siklós. *Zenei formatan.* 1923. 54.

⁴⁵ i.m. 70–71.

⁴⁶ Siklós. *Zenei formatan.* 1912. 107.

A következő fejezetben a kis szonátaformánál már zárójelben odaírja a „szonatina” terminust is az 1923-as kiadásba, a normál szonátaformánál az „ekszpozíció” írásmódot „expozícióra” váltja, valamint (amint már korábban szó volt róla), a „feldolgozást” „kidolgozásra” javítja. Minden bizonnyal véletlen lehet azonban az ún. „álbekezdésű feldolgozási rész” megtartása, hiszen itt is a kidolgozásról van szó, csak éppen arról a fajtájáról, amikor az exposíciót nem ismétli meg a komponista, hanem alaphangnemben a főtéma elejét idézi a kidolgozási rész kezdetén, azt az érzetet keltve, mintha mégiscsak lenne ismétlőjel. Ami pedig még megemlíthető változtatás, az egy hosszabb előszó, melyben, azon kívül, hogy röviden összefoglalja a formatan fontosságát, a könyv használatáról is ír, hangszeresnek és gyakorló komponistának egyaránt. Az utóbbiak számára irányt mutat a munkafolyamatban: először motívumokat kell alkotni, majd kettős motívumokat, ezekből 4–8 ütemes mondatokat, utána 8–16 ütemes periódusokat, mindezek után jutunk el a két- és háromszakaszos dalformákig. Ha már ezekben is járatos a komponista, elkezdhet variációkat írni, majd összetett dalformákat.⁴⁷ Mindez a terminusok ismertetésében jó mankóként fog szolgálni.

Ha Siklós módszerével megvizsgáljuk saját *Zenei formatan*ának, Gárdonyi *A zenei formák világa* című munkájának, továbbá Schoenberg *A zeneszerzés alapjainak* tartalomjegyzékét, felépítését, Gárdonyinál tapasztaljuk a legnagyobb különbséget, hiszen ő kiterjeszti a formatan a különböző zenei alapelemek (ritmus, dallam, együtthangzás) formaalkotó szerepének leírására, valamint a legalapvetőbb zenei fogalmak tárgyalására is (pl. dallam, forma, metrum, tempó). Schoenberg nagyjából ott kezdi könyvét, mint Siklós. Az utóbbi az első részben tárgyalja az „elméleti formatan”, amelyben a legkisebb formatani egységektől eljut egészen a szonátaformáig, a második részben pedig az alkalmazott formatan kerül boncolásra, amelyben „az ének- és hangszeres zene különböző műformáit”, műfajait tárgyalja (pl. különböző dalformák, táncok, humoros műfajok, költői tartalmú műfajok, drámai zene műformái, egyházi zene műformái). Siklós itt tárgyalja a variációs formát is. Schoenberg azonban szinte az egész könyvét a formatan azon részének szenteli, amelyet Siklós első fejezetében taglal. Az első rész a témák szerkesztésével, a második a kis formákkal, a harmadik pedig a nagyformákkal foglalkozik, olyan formákat is tárgyalva, amelyeket Siklós csak a második részben ismertet.

---

⁴⁷ Siklós. *Zenei formatan*. 1923. 6.

Gárdonyi Zoltán munkájának Bevezetésében a szóhasználat sokféleségét nevezi meg könyve megírásának első számú okaként. Két iskolát különböztet meg egymástól: az egyik a kis formákhoz „aprólékos sablonokat” használ és a bécsi klasszikus formákat járja behatóan körbe (Magyarországon az ilyen munkából van több), a másik pedig „mind a kis, mind a nagy formákban azonos elvek különböző arányú megvalósulásait látja”,⁴⁸ valamint nagy figyelmet szentel a történeti bemutatásnak is. Gárdonyi az utóbbi iskolát igyekszik képviselni, amely az idézett példák sokszínűségében is megnyilvánul, hiszen a gregoriántól kezdve egészen Bartókig vonultatja fel a kottapéldákat az elmélet alátámasztása végett. Érdeemes azonban megjegyeznünk, hogy ellentétben Siklós és Schoenberg munkájával, Gárdonyi könyve nem zeneszerzést, amit maga is hangsúlyoz:

Gyakorlati formátanom leíró jellege folytán nem ad kötelező, normatív szabályokat, tehát nem kíván egyben zeneszerzéstani is lenni. A zeneszerzési oktatás formatani része úgysem könyvbefoglalható elmélet, hanem úgyszólván műtermi munka, aminek legfőbb tényezői a mester és a tanítvány egyénisége. Aki ezt a munkát eleve felállított szabályok szerint képzelel el: az aligha viszi többre, mint a „Nürnbergi mesterdalnokok” Beckmesser-je.⁴⁹

Vagyis azt tudhatjuk meg, hogy elmélet alapján még nem lehet zenét szerezni. Mindezt igazolják majd a később idézett emlékezések is, amelyekből kiderül, hogy Kodálynál nem kellett tankönyvet olvasni az órákra, nem a teória volt a fontos, hanem a komponálás. Azonban mégis érdemes beszámolni az elmületről is, hiszen bizonyos fokon segít a zeneszerzés-tanár módszereinek mélyebb elsajátításában, megértésében. Dalos Anna könyvének első két táblázatát használtam fel – néhány gondolattal kibővítve – a következő kivonathoz, amelyben a terminológiák legfőbb különbségei követhetők nyomon a három szerzőnél:

---

⁴⁸ Gárdonyi. 1949. 7.

⁴⁹ i.m. 8.

Siklós 1923	Gárdonyi	Schoenberg
Motívum 2 ütem	Motívum „maximális terjedelmének nincsenek korlátai” ⁵⁰	Frázis/ Motívum (frázis a legkisebb szerkezeti egység, motívumokból építkezik)
Kettős motívum 2+2 ütem		
	Frázis (Mondat) (motívumokból épül, „cezúrától cezúráig” tart	
(Téma)	(Téma)	Téma (a mondat és a periódus is téma, átfogó terminus)
Mondat 4+4 ütem (gyakran csak 4 ütem; tk. periódus elő- vagy utótagja)		Mondat 2 frázis + utótag
Periódus (mondat megismétlése)	Periódus (4+4 ütem)	Periódus Előtag + utótag
	Egytagú forma	
Két szakaszos dalforma 8+4+4 ütem	Kéttagú forma (két periódus)	
Három szakaszos dalforma 8+8+8 ütem A+B+A	Háromtagú forma A+B+A vagy A+b+a	Kis háromtagú forma
Összetett dalforma		

⁵⁰ i.m. 29.

Rondóforma (öt típus)	Rondóforma (egytémás, kéttémás)	Rondóformák 5 típus, + 2 szonáta rondó-típus
Szonátaforma (+ szonatina)	Szonátaforma	Szonátaforma

Mindjárt az első terminus, amelyet mindhármuknál megtalálunk, és mindegyiküknél szinte majdnem mást jelent, a motívum. Talán a legegyszerűbben, és legkörülhatárolhatóbb módon Siklós definiálja fogalmát: „A legkisebb keret, melyben elég melódikai, harmóniai és ritmikai sajátossággal bíró önálló zenei gondolat helyezhető el, a kétütemes formarész, melyet *motívum*-nak neveznek.”⁵¹ Siklós formatan-könyve a bevezetés után rögtön ezzel a mondattal kezdődik. Megállapítja a motívum minőségét és terjedelmét, majd pedig a zenetörténetből vett példákkal alá is támasztja (Beethoven, Wagner). Persze nála is előfordulnak hosszabb motívumok, de az alapdefinícióban a kétütemes tekinthető a leggyakoribbnak. Sem Gárdonyi, sem Schoenberg nem számol be a terjedelem ilyen jellegű pontos meghatározásáról. Gárdonyinál is a motívum a legkisebb elem, de nála akár két hang is lehet, a lényeg a dallami és ritmikai összefüggés, a határozottság, a tovább nem bonthatóság. Tulajdonképpen nagyjából fedi egymást Siklós és Gárdonyi terminusa, Schoenberg viszont a legkisebb zenei egységnek a frázist mondja, amellyel a korabeli irodalomban Dalos Anna táblázatai alapján csak Bartók munkájában találkozhatunk (aki viszont szintén kiköti a 2 ütemes hosszt).⁵² Schoenberg „egymásrautalt zenei mozzanatokból formált zenei molekulának”⁵³ nevezi a frázist, vagyis, ahogyan Gárdonyinál is olvasható, a dallami és ritmikai összefüggés a mérvadó. Az, hogy ez is nagyjából kétütemes, a soron következő kottapéldákból derül ki, továbbá a szerző leírásából, miszerint „körülbelül akkora egység, amit egy lélegzettel el tudunk énekelni”.⁵⁴ Igazából Schoenberg motívumértelmezése sem üt el teljesen Gárdonyi és Siklós szóhasználatától, „hangközök és ritmusok” alkotják, ahogyan Gárdonyi is dallami és ritmikai összefüggésről beszél. Schoenberg motívuma lényegesen konkrétabb, jellegzetesebb, azt is mondhatnánk, hogy a fontosabb frázisokat nevezi motívumnak, amelyek általában a művek elején

⁵¹ Siklós. *Zenei formatan.* 1912. 11.

⁵² Dalos. 2007. 28–29; 32–33.

⁵³ Schoenberg. 1971. 20.

⁵⁴ i.m.

jelennek meg, esetenként „rejtett harmóniát is sugallnak”,⁵⁵ s a továbbiakban is nagy jelentőségük lesz. Ez már egy modernebb felfogás, egy olyan zeneszerzéstánc, amelyben fontos szerepe van a motivikus fejlesztésnek, s amelyben ez a modernség fokmérőjévé válik. S hogy ez mennyire így van, Schoenbergnek egy másik tanulmányából derül ki, amelyben Brahmsot, mint haladó zeneszerzőt mutatja be.⁵⁶

A frázist Gárdonyinál is motívumok alkotják, Siklós azonban nem ismeri ezt a terminust. Első hallásra frázis-szerűnek hat a Siklós-féle kettős motívum, de annál mégis konkrétabb, határozott négyütemes terjedelme miatt nem fedti le teljesen a frázis fogalmát. Valószínűleg ezzel a szóhasználattal Siklós célja elsősorban: a könnyen érthetőség, és minél kevesebb új *terminus technicus* beiktatása. Ezt mutatja a következő fok is, hiszen Siklós mondatnak nevezi azt az egységet, amit Gárdonyi a periódus elő- vagy utótagjaként emleget. Gárdonyinál egyébként a mondat a frázisnak kvázi szinonimája, talán leginkább a periódus két felét lehetne így nevezni, Schoenbergnél pedig a periódussal megegyező terjedelmű, de ellentétes felépítésű egység. Alapjában véve Siklós terminológiája nem üt el Gárdonyi leírásától. Siklósnál ez a definíció Marx könyvéhez⁵⁷ vezethető vissza, ahogyan az is, miszerint a két és háromtagú dalformának két, a rondónak öt típusát tárgyalja, a szonátaformánál pedig szól a szonatináról is.⁵⁸ Gárdonyi teóriájában az „egytagú forma” az a terminus, amelyik senkinél nincs jelen, ez tulajdonképpen a Schoenberg-féle mondattal egyezik meg. Kodály ezzel kapcsolatban Krehl és Leichtentritt munkáiból merített ihletet.⁵⁹

A két- és háromtagú formák esetében Kodály nem szerette a „dalforma” kifejezést, hiszen hangszeres műveknél nem akarta használni a terminust, mivel ez szerinte teljes mértékben a vokális műfajokhoz kötődik. Siklós munkájában a kétszakaszos dalforma tárgyalásánál merül fel a *téma* definíciója, amely jelentékeny, a mű során feldolgozott zenei gondolatot takar, s ennek terjedelme lehet akár motívumnyi, akár periódus méretű. Schoenberg sokkal korábban bevezeti a *téma* fogalmát, de nála is körülbelül hasonló jelentéssel bír. Gárdonyinál is az

---

⁵⁵ i.m.

⁵⁶ Schoenberg, Arnold: „A progresszív Brahms”. In: Uő.: *Stílus és gondolat. Három tanulmány*. Fülep Tamás (szerk.). Zenepedagógiai füzetek. 12. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Budapesti Tanárképző Intézete, 1990.

⁵⁷ Marx, Adolf Bernhard: *Die Lehre von der musikalischen Komposition*. I. kötet, 5. kiadás. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1858.

⁵⁸ Dalos. 2007. 30.

⁵⁹ i.m. 37.

alapfogalmak között merül fel először, és ugyancsak „önálló, többnyire zárt formájú részt” jelöl, amely a „mű folyamán ismétlődik vagy visszatér”.⁶⁰

Dalos Anna Kodály-könyvében idézi a Lutz Besch-sel folytatott beszélgetések egyikét, amelyben a zeneszerző a népdal nagyformákhoz való viszonyulásáról nyilatkozott. Ebből kiderül, hogy Kodály szerint a rondó és a variációs forma alkalmas igazán népdaltéma integrálására, a szonátaforma ezt nem teszi lehetővé.⁶¹ Dalos kitér arra is, hogy ez a tendencia Kodály életművében is megfigyelhető, valamint olvasmányaiából is hiányoznak a szonátaformával kapcsolatos margináliák. A rondóformát tekintve Siklós nézetéhez, amely Marx munkáján alapszik jobban kapcsolódik Schoenberg teóriája, hiszen mindketten kis és nagy rondóformákat különböztetnek meg. Siklós ír még *legkisebb rondóformáról* is, amely a Schoenberg-féle *Andante-formákkal* (ABA; ABAB) rokonítható. Schoenberg bevezeti a szonáta-rondó fogalmát is, amelyet Siklós még a rondóforma egyik a eseteként mutat be anélkül, hogy nevében utalna a szonáta-szerűsége. Siklós könyvében Marx munkája alapján öt nagy rondó-típus található, amelyet Gárdonyi (kodályi mintákat követve)⁶² teljes mértékben elvetett, s vallotta, hogy a „magasabb rendű rondóformák” között számon tartott a esetek inkább a szonátaforma változatai.⁶³ Gárdonyi (és így Kodály is) az első különbséget a barokk és a klasszikus rondó között teszi. Gárdonyi könyve az egytémás rondóformákról szóló fejezetben⁶⁴ tárgyalja a barokk rondót, továbbá a klasszikus egytémás rondót. A klasszikus rondókat a következőképpen osztja fel:

Ezek a klasszikus rondók egy- vagy kéttémásak. Egytémás az a rondó, melyben a rondótémán kívül más rész nem tér vissza („kis” rondó). Kéttémás az a rondó, melyben a rondótémán kívül valamelyik epizód is visszatér s ezzel az epizód második témává lép elő („nagy” rondó). Minthogy egyik-másik egytémás rondó jóval terjedelmesebb, mint akárhány kéttémás: ezért a „kis” és „nagy” elnevezés helyett célszerűbb a témák száma alapján történő megkülönböztetés.⁶⁵

⁶⁰ Gárdonyi. 1949. 25.

⁶¹ Dalos. 2007. 39.

⁶² Dalos Anna megemlíti, hogy Sonkoly István szerint Kodály Ebenezer Prout könyvét vette alapul a rondóforma tanításakor. Dalos. 2007. 40–41.

⁶³ Gárdonyi. 1949. 96–97.

⁶⁴ i.m. 73–83.

⁶⁵ i.m. 82.

Egytémás rondónál többek között példaként hozza Mozart d-moll zongoraversenyének lassú tételét, Beethoven *Waldstein-szonátájának* fináléját, valamint a *Für Elise*-t. A kéttémás rondót pedig a szonátaformánál taglalja, ennél jelentékenyebb második témával találkozunk, amely a rondótémához hasonlóan visszatér, ráadásul először domináns hangnemben jelenik meg, visszatéréskor pedig a tonikán. Vagyis tulajdonképpen a szonáta-elv valósul meg ebben a formában.⁶⁶ Példái között szerepel Beethoven II. és VIII. szimfóniájának fináléja.⁶⁷

Dalos Anna munkájában olvashatjuk, hogy az emlékezések tanúsága szerint Kodály számára nagyon fontos volt a variációs forma. A fejlesztő variáció elvét tanította, ami Schoenberg zeneszerzés-tanításának is igen jelentős eleme. Schoenberghez hasonlóan Kodály tanításában, mint forma és eljárás (elv) is számottevő szerepet játszott a variáció. E kettőt már Prout is elkülönítette művében, amelyet Kodály bőven ellátott jegyzetekkel, s az egyik aláhúzás a könyvben azt hangsúlyozza, hogy Kodály is egyet értett azzal, hogy a motívum fejlesztése tulajdonképpen nem más, mint a motívum variálása.⁶⁸ Mindhárom szerző más helyen tárgyalja a variációt, így rekonstruálható, hogy kinek mit jelentett ez a forma. Schönberg „Téma variációkkal” címen említi a második fejezetben, a kisformák között, kellőképpen részletezve, Gárdonyi pedig az egyszerű, valamint a nagy két- és háromtagú formák közé helyezi tanulmányában. Siklós csak az *Alkalmazott formatan* című második fejezetben tárgyalja a variációt, ahol elsősorban műfajokról esik szó. Kodálynál a variációs forma fontosságát egyik nyilatkozatából⁶⁹ sejthetjük meg igazán, amelyben a népdalok különböző változatait, variálódását összeköti a variációs formával, amely a leginkább képes megteremteni a hidat a népzene és a műzene között. Dalos Anna könyvében olvashatjuk, hogy Kodály *Leichtentritt* könyvéhez írt jegyzeteiben a variációs forma két típusánál, a karakter- és a díszítő variációnál feljegyezte a „mixt” rövidítést, vagyis a kétféle típus egy művön belül keveredhet (pl. Páva-variációk).⁷⁰ Gárdonyi a díszítő variációt nem említi, viszont a karaktervariációt definiálja, a különbségtételt (formális variáció és karakter-variáció között) azonban Schönberg nem tartja helyénvalónak, mondván, hogy minden

⁶⁶ i.m. 96–97.

⁶⁷ i.m. 97.

⁶⁸ Dalos. 2007. 42.

⁶⁹ Kodály Zoltán: „»A Fölszállott a páva« – zenekari változatok előadása elé” (1950). In: Uő.: *Visszatekintés. I. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Közl.: Bónis Ferenc). Magyar Zenetudomány. 6. Budapest: Argumentum, 2007. 221.

⁷⁰ Dalos. 2007. 42.

variációnak van karaktere. Gárdonyi és Siklós könyve is kötött és szabad variációkról számol be a variálás módját tekintve, a nagyobb különbségek az előbbi tárgyalásánál találhatók, hiszen Siklós arról ír, hogy a „kötött variációknál a téma ütemeinek számát, akkordjainak elhelyezkedését nem változtathatjuk meg”,⁷¹ míg Gárdonyi könyvében a következőket olvashatjuk:

A témával legszorosabb kapcsolatban az a variáció áll, amelyik a téma ritmusát és dallamát [!] minden változtatás nélkül, mint adott dallamot (*cantus firmus*) megtartja, de ezt ellenszólammal, harmóniákkal veszi körül, illetve a többszólamú környezetet megváltoztatja.⁷²

Gárdonyi imént idézett mondata azért is elgondolkodtató, mert elég ritka ez a megoldás a zeneirodalomban, egyetlen példát sikerült találnunk szemléltetésül, Beethoven WoO 80-as 32 variációjának 31. változata él ezzel a módszerrel, amely azonban így is legalább oktáv-kopulázással egészíti ki a témát, s az utolsó ütemet figurálja.

A Beethoven-téma a 42. kottapéldán található, a 31. variáció pedig a 43.-on:

42. kottapélda

Beethoven: 32 Variationen, c-moll, über ein eigenes Thema für Klavier, WoO 80, Thema. (München: Henle, 1961.)

⁷¹ Siklós, *Zenei formatan.* 1923. 227.

⁷² Gárdonyi. 1949. 66.

43. kottapélda

Beethoven: 32 Variationen, c-moll, über ein eigenes Thema für Klavier, WoO 80, Var. XXXI (München: Henle, 1961.)

Siklós könyvének első részét, az Elméleti formatant a szonátaforma rendkívüli részletességű tárgyalásával fejezi be, amelyben – mint már említettük – szól a szonatinaformáról, majd a normál és nagy szonátaformáról, a különböző szerkesztési elvekről, hangnemi tervről, a forma kombinációjáról. Schoenberg a szonátaforma tárgyalásánál csak a mai értelemben vett, Siklós által normál vagy nagy szonátaforma néven emlegetett formát vázolja fel. Terminusa egy ponton tér el a többiekétől, a formára használt szakkifejezés a *sonáta-allegro*. Számos példával illusztrálja rövid leírásait, amelyben végigmegegy a három nagy egységen (expozió, kidolgozás, visszatérés), valamint azok részein. Siklós azzal a kijelentéssel vezeti be fejezetét, hogy a szonátaforma a háromszakaszos dalformából fejlődött ki, amelyet tulajdonképpen Gárdonyi is kiindulási alapnak vesz. Siklóssal ellentétben ő bemutatja a forma történetét is a barokk szonáta műfajtól kiindulva. Siklóshoz képest

Gárdonyi meglehetősen röviden „elintézi” a forma tárgyalását, amely szintén Kodály már említett, népzene és műzene kapcsolatát taglaló kijelentéséhez vezethető vissza.

3.4. A hangszerelés módszertana

Mint azt az előző fejezetben idézett kritikákból is megtudhattuk, Siklós Albertet korának nagy hangszerelőjeként tartották számon, s ezt a tárgyat az 1910/1911-es tanévtől kezdve tanította.⁷³ Ahogyan az életrajzban már említést tettünk róla röviden, Szabó Xavér Ferenc tantervében Wagner volt az utolsó zeneszerző, akinek tanulmányozását előírta,⁷⁴ Siklós azonban már egy évre rá bevonta a kortárs szerzőket is: d’Indyt, Debussyt és Richard Strausst.⁷⁵ Ráadásul ajánlott irodalomként feltüntette saját, újonnan megjelent *Hangszereléstanát* is.⁷⁶

Siklós esetében elsősorban itt is a tankönyvek alapján alkothatunk képet a hangszerelés tanításáról. A Siklós-tanulmány első kötetének felépítése nagyjából megegyezik Berlioz 1843-as hangszerelés-traktátusával.⁷⁷ Siklós művének előszavában utal is a francia komponistára, s megemlíti, hogy nemcsak Berlioz munkája, hanem az elmúlt húsz-harminc év óta is történtek újítások, felfedezések, javítások egyes hangszereken.⁷⁸ Mindketten három nagy egységre osztják művüket, részletesen tárgyalva a húros, fúvós és ütős hangszereket. Elnevezésben találunk különbségeket a fúvós hangszerek csoportosításánál, hiszen míg Berlioz nyelvűs, nyelvűs nélküli, billentyűs (orgona), rézfúvókás és fúvókával ellátott fafúvós hangszerekről ír, addig Siklós ajaksípokat, nyelvűsípokat, továbbá tölcserűs fúvókával felszerelt hangszereket különböztet meg egymástól. Siklós a rendszerezésben tovább megy, az ajaksípoknál külön csoportosítja a keresztben és az egyenesen tartott fuvolákat, a tölcserűs fúvókával felszerelt hangszereknél szétválasztja a hiányos

⁷³ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1910/1911-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1911. 2.

⁷⁴ Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1909/1910-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1910. 60.

⁷⁵ Évkönyv. 1910/1911. 68–69.

⁷⁶ Siklós Albert: *Hangszereléstan elméleti és gyakorlati alapon. A klasszikusok és a jelenkori mesterek műveiből idézett példákkal, két kötetben. 1. kötet. A vonós-, fúvó- és az ütőhangszerek technikájának és hangszínének ismertetése. — 2. kötet. A vonós zenekar, a nagy és a kis zenekar, a katonazenekar és az énekkar technikájának ismertetése. Gyakorlati útmutatás a vezérkönyvek olvasására vonatkozólag.* Budapest: Rozsnyai, 1909, 1910. A továbbiakban: Siklós. *Hangszereléstan.* I.; II.

⁷⁷ Berlioz, Hector: *Grand traité d'instrumentation et d'orchestration modernes.* New Edition of the Complete Works. Vol. 24. Peter Bloom (szerk.). Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 2003. IX. A továbbiakban: Berlioz. *Traité.*

⁷⁸ Siklós. *Hangszereléstan.* I. VII.

hangsorú hangszereket a kromatikusaktól, az utóbbi kategóriában pedig külön tárgyalja a tolócsöves, a hangnyílásokkal és billentyűkkel ellátott instrumentumokat, valamint a ventilhangszereket.⁷⁹ Az ütőhangszereknél Berlioz nem tesz semmilyen rendszerező különbséget, Siklós viszont külön tárgyalja a hártyás és önmagukban hangzó ütőhangszereket, továbbá ezeken belül a meghatározott hangmagasságra képes hangszereket és a határozatlan hangmagasságúakat. A két könyv megírása között eltelt idő miatt természetesen sokkal több hangszert tárgyal Siklós, mint Berlioz, ráadásul Siklós munkájába magyar vonatkozású hangszerek is bekerültek, úgy mint a citera, a cimbalom és a tárogató. Ami még Berlioz idejében az új hangszerek kategóriába tartozott, azt Siklós besorolta a többi közé, sőt egyáltalán nincs írásában ilyen kategória. Valószínűleg Berlioz hatása, hogy Siklós átvesz olyan hangszereket is, amelyek már a francia zeneszerző idejében is anakronisztikusnak számítottak (pl. serpent, orosz fagott). Siklós az orgonát és a harmóniumot polifon fúvós hangszerekként tárgyalja, a zongoráról viszont alig ír néhány szót Chován Kálmán módszertani munkájára⁸⁰ hivatkozva.⁸¹ A hárfával pedig 32 oldalon keresztül foglalkozik, amit a következőképpen magyaráz műve előszavában:

Ha az első kötetben a vonóhangszerek a hárfá és a kürt írásmódjára igen részletesen terjeszkedtem ki, ennek az az oka, hogy tapasztalatból tudom, miszerint fiatal komponistáink, kik a zongorán kívül alig ismernek közelebről más hangszert, épen a vonósokra, a hárfára és a kürtre írják össze az orkesztrálási képtelenségek egész sorát.⁸²

A legmegkapóbb Siklós könyvében éppen a részletesség, valamint a modern példák sora. Ha csak a szerző által kiemelt hárfá fejezetet lapozzuk át, észrevesszük, hogy mennyire érdeklik Siklóst az új hangzások, a hangszer lehetőségeinek a maximális kihasználása, de ugyanez elmondható a többi hangszer esetében is. Számos jellegzetességet, sajátosságot kiemel, s ezeket illusztrálja, alátámasztja kottákkal. Az előszóban megemlíti Siklós, hogy csak Wagner-példákból szerepel 47 darab a könyvben,⁸³ de még meglepőbb, hogy Richard Strauss 1905-ben bemutatott Salome-

⁷⁹ i.m. XI–XIII. tartalomjegyzék.

⁸⁰ Chován Kálmán: *A zongorajáték módszertana (methodika) mint nevelési eszköz*. 2. bővített kiadás. Budapest: Rozsnyai, 1905.

⁸¹ i.m. 112.

⁸² i.m. VIII.

⁸³ i.m. IX.

jából is találunk idézetet az 1909-ben kiadott könyvben.⁸⁴ Berlioz művének bizonyos szempontok szerinti elavultságára Siklós is felhívja figyelmünket az előszóban néhány konkrétumot említve a fuvolával kapcsolatban: az 1843-ban írott műben még a „d” a hangszer legmélyebb hangja, a Böhm-féle instrumentumokon viszont már a „b” is játszható,⁸⁵ s a játszhatatlan trilla is egyre kevesebb.

Berlioz könyvében egy kisebb fejezetet találunk a karmesterről is mellékletként, kiemelten tárgyalva az ábrákkal szemléltetett kézmozdulatokat, valamint egy szintén nem hosszú, de lényeges részt szentel a könyvben a zenekarnak, amely Berlioz szavaival élve „egy nagy hangszernek tekinthető”.⁸⁶ Ebben a fejezetben inkább csak általánosságokat olvashatunk, akusztikai szempontokat vesz figyelembe, tárgyalja az ideális zenekar méretét, egy elképzelt hatalmas hangversenytér kapcsán pedig egy olyan óriási apparátust ír össze, amelyben többek között 120 első hegedű és 30 zongora is szerepel. Siklós újítása és alaposága ezen a ponton ragadható meg, ugyanis a zenekar tárgyalásának szentel egy teljes második kötetet. Ennek bevezetésében Siklós rögtön az olvasónak szegezi a kérdést:

Elsajátítható-e a hangszerelés művészete tankönyvek olvasgatásával?
Jól hangszerelhet-e az a komponista, ki csak a zongora technikájában
otthonos, míg a nagy zenekar hangszereit csak teoretikus művekből
ismeri?⁸⁷

Fejtegetésében arra a következtetésre jut, hogy hasznos, ha az ember elolvas tanulmányokat és rendszerezi magának a tudást, de igazán a gyakorlatból lehet megtanulni a hangszerelést.⁸⁸ Szükség van gyakorlatszerzésre egy zenekari hangszeren, hasznos a zenekarban muzsikálás, valamint zeneművek partitúrával történő figyelmes meghallgatása, tanulmányozása.⁸⁹ A hangszerelő-zsenikről pedig elmondja, hogy szintén nagyon hasznos és fontos eleve a hangszerszerúségre törekedni egy dallam megalkotásánál, hiszen egy ilyen hangszerelő géniusz azonnal hangszínekben gondolkodik.

⁸⁴ i.m. 336.

⁸⁵ Valójában csak H-lábas fuvolánál a legmélyebb hang a „h”, „b” hangot csak az altfuvola játszik. Ráadásul Siklós a fuvola tárgyalásakor ugyanúgy említi a „b” hanggal rendelkező hangszereket, igaz, csak lábjegyzetben. Alapesetként a „c”-t említi legmélyebb hangként. i.m. 116.

⁸⁶ „L’orchestre peut être considéré comme un grand instrument [...]”. Berlioz. *Traité*. 480.

⁸⁷ Siklós. *Hangszereléstan*. II. 1.

⁸⁸ i.m. 1–2.

⁸⁹ i.m. 2.

A kötet hasznosságát, nagy hatását bizonyítja Ligeti György emlékezése is, aki saját bevallása szerint ebből a könyvből tanulta meg a hangszerelés egy fontos részét, a másikat, vagyis a hangszerek adottságait, lehetőségeit sajnos az első kötet híján ekkor még nem tudta elsajátítani:

Siklós Albertnek, a budapesti Zeneakadémia tanárának volt egy híres, kétkötetes tankönyve, a *Hangszereléstan*. Az első kötetben a hangszereket ismertette, a másodikban a partitúráírást. Ezt a második kötetet ajándékba megkaptam nagybátyámtól, de az első kötetet nem lehetett megszerezni. Nem ismertem a hangszereket, de nagyon sok kottát olvastam. Sok példa szerepelt a könyvben Wagnertől és Richard Strausstól. Siklós Beethovenhez, Wagnerhez és Strauss-hoz igazodott könyvében. A második kötetből sokat megtudtam a hangzások felépítéséről, és megismertem például *A Rajna kincse* előjátékát, amelyben olyan sok kürt szerepel, de a hangszertechnikáról fogalmam sem volt. Ilyen naiv módon kezdtem el szimfóniát komponálni.⁹⁰

A rövid bevezetés után a második kötet sorra veszi a hangszereket, kombinálja őket először kettesével, majd hármásával, előbb a vonósokat, majd a fúvósokat és a teljes zenekart, mindezt számos kottapéldával színesítve, megfoghatóvá téve. Alapos munkájában Siklós didaktikus módon zongoraművek hangszerelését is előírja, s ezekre saját példákat hoz, helyenként egyhez többet is. Átgondoltan halad a kisebb egységek és hangszercsoportok felől a nagyobbak irányába. Ezzel, továbbá a hangszerelés hangsúlyozásával találkozunk Kodály Zoltán hangszerelés-tanításában is.

Sajnálatos módon Kodály hangszerelés-oktatásáról nem maradtak fenn dokumentumok, így egyetlen forrásra támaszkodunk, Gárdonyi Zoltán egyik emlékezésére, amelyben leírja:

A hangszerelés iránti érzéket a szólóhegedű- és szólózongoradarabokból kiindulva duókon (Mozart hegedű-zongoraszonátái), triókon (Mozart: Esz-dúr vonóstrió, E-dúr zongoratrió, Brahms: H-dúr zongoratrió), de főleg vonósnégyeseken (Haydn, Mozart, Beethoven, Debussy) keresztül a kamarazenei stílus felé, vonóskari (Volkman, Elgar, Csajkovszkij), fúvóskari (Mozart: c-moll divertimento, Reicha:

⁹⁰ Roelcke, Eckhard: *Találkozások Ligeti Györggyel. Beszélgetőkönyv*. Budapest: Osiris Kiadó, 2005. 32.

fűvös kvintettek) és vegyes összeállítású (Mozart táncai, divertimentói) tételeken keresztül a zenekari stílus felé úgyszólván lépésről lépésre fejlesztette.⁹¹

Egyforma módszeresség vezethette Siklóst és Kodályt egyaránt a hangszerelés tanításában, csak éppen Kodály nem írt tankönyvet a témában, s talán a tanítás szempontjából kevésbé érdekelte őt a modern hangszerelési effektek tanulmányozása, tárgyalása, legalábbis a Gárdonyi-említett példák erre engednek következtetni, hiszen Elgar és Debussy a két legmodernebb szerző az ő felsorolásában.

Siklós könyvében találunk zongoradarab-hangszereléseket, viszont az ellenkező esetet is tárgyalja: a partitúraolvasás, partitúrajáték fontosságát, hasznosságát, ráadásul nagy hangsúlyt fektet a zenekari hanghatások zongorán történő visszaadására is.⁹² Ez a mozzanat ismét szorosan összefügg Gárdonyi Kodállal kapcsolatos emlékeivel:

A zongorának mint összefoglaló hangszernek a szerepét két oldalról is meg kellett ismernünk. Egyfelől a partitúraolvasás keretében, ahol vokális vagy instrumentális tételeknek a kivonatát kellett játszaniuk, másfelől pedig a hangszerelés keretében, ahol olyan zongoraműveket tettünk át zenekari együttesre, amelyeket a szerző maga is meghangszerezelt (Grieg E. egész sor műve). Az első esetben elég sokágú a feladat: felismerni a sok szólam között az unisono- és oktávösszefüggéseket, megszólaltatni az összes lényeges szólamokat a két kéz tíz ujjával, és végül érzékeltetni némileg a hangszint a játék- és billentésmóddal. Erre mintául Beethoven szimfóniáinak Liszt Ferenc által készített kivonatára utalt Kodály. Nagyzenekari partitúrák (Wagner, Strauss R., Ravel) nehezebben visszaadható ütemeit írásban is kidolgoztatta velünk a mester.

Ami a zongoradarabok meghangszerezését illeti: a növendék által készített zenekari átíratnak a szerzőével való összehasonlítása jól rávilágított arra, hogy helyesen ismerte-e fel a növendék a zongorátételben rejlő zenekari lehetőséget. Ennek a módszernek

---

⁹¹ Gárdonyi Zoltán: „Kodály, a zenepedagógus”. *Magyar Zenei Szemle* II/12. (1942. december): 327–334. 331.

⁹² Siklós. *Hangszereléstan*. II. 444–447.

magunkon tapasztalt eredményessége messze felülmúlja az egyszerűen zongoradarabokat hangszereltető szokványos eljárását.⁹³

Hogy mennyire fontos volt Siklós számára a hangszerelés, azt az is bizonyítja, hogy élete vége felé, 1941-ben újabb könyvet adott ki e témában *Hangszerek, hangszínek* címmel.⁹⁴ Ebben már lényegesen kevesebb kottapéldát találunk és a bevezető tanúsága szerint a laikusok is a megcélzott olvasóközönséghez tartoztak.⁹⁵ E könyvében igen sok figyelmet szentel Siklós a történetiségnek, nyilván az olvasmányosság szempontjából, és jóval több hangszert is tárgyal, amelyek között helyet kaptak az antik zenében használt instrumentumok ugyanúgy (pl. ókori hárfák), mint népzenehez köthető különlegességek (pl. Hawaii gitár), vagy a legmodernebb hangszerek (pl. elektromos zongora).⁹⁶ Ami pedig leginkább Siklós tájékozottságára, széles látókörére utal, az az idézett zeneszerzők, illetve kottapéldák sora, hiszen olyan kortársakat is említ munkájában, mint Kodály⁹⁷ és Bartók,⁹⁸ továbbá több helyen idéz Stravinsky⁹⁹ és Schoenberg¹⁰⁰ muzsikájából is.

3.5. A tanítványok emlékezete

Még most, 2010-ben is abban a szerencsés helyzetben lehet e tanulmány írója, hogy felvehette a kapcsolatot Kodály-, illetve Siklós-növendékekkel. Dolgozatom főtémája, Siklós Albert esetében volt nehezebb a feladat. Korábban már említettem Bodonyi István nevét, akit egy szemeszter idejéig tanított még Siklós. Első, általános kérdésemre a következő választ kaptam: „nagyon alapos, lelkiismeretes tanár volt, aki törődött a növendékeivel”.¹⁰¹ Beszélgetésünkéből kiderült, hogy a Palestrina-stílust nem sikerült elsajátítania az osztálynak, mivel Siklós még nem látta elérkezettnek az idejét az első félévben, a vizsgaidőszak után meg már nem tanított betegsége miatt. Bodonyi egy kedves anekdotát mesélt el ezzel kapcsolatban

⁹³ Gárdonyi. 2006. 15.

⁹⁴ Siklós Albert: *Hangszerek, hangszínek*. Budapest: Dr. Vajna és Bokor Könyvkiadók, 1941.

⁹⁵ i.m. 6.

⁹⁶ i.m. 225-230.

⁹⁷ i.m. 78. A Hány cimbalom-használatáról ír.

⁹⁸ i.m. 94. A *Csodálatos mandarin* partitúrájának fuvola-glissandóit tárgyalja.

⁹⁹ i.m. Például: *Renard, Ragtime* (78.)

¹⁰⁰ i.m. Például: Szerenád (62.), *Die glückliche Hand* (131.), Öt zenekari darab, Négy dal (132.)

¹⁰¹ Bodonyi István lakásán történt beszélgetés alapján, 2010. január 2.

(amelynek egy részletét korábban már kiragadtam), ami egyrészt Siklós módszeres, lelkiismeretes oktatására, másrészt Kodály kiváló memóriájára világít rá:

Amikor meghalt Siklós, Kókai vette át az osztályunkat és az év végi vizsgára neki kellett volna felkészítenie bennünket. Erre az alkalomra komponálnunk kellett egy motettát Palestrina-stílusban, azonban Kókai erre nem vállalkozott, mivel neki is akkor kellett volna elsajátítania, és nem szeretett volna mindössze egy-két leckével előttünk járva tanítani bennünket. Ezért egy kis csalásra ösztönzött minket, javasolta, hogy felsőbb évesektől kérjünk kölcsön jól megírt motettákat és azokat vigyük el a vizsgára. Csak azok a növendékek kaptak ötöst, akik Siklós-tanítványoktól kértek kölcsön darabot, mivel Kodály felismerte az összes régi tanítványának a munkáját.

A két professzor, Kodály és Siklós tanításának összehasonlítására kértem fel a Kanadában élő zeneszerzőt, Anhalt Istvánt is, aki mindkét tanár óráit látogatta. Levelében Siklósról, mint „türelmes, érdeklődő tanár”-ról számolt be, ami összhangban áll Bodonyi közlésével. Amikor már összehasonlításról esett szó, kiderült, hogy „se Kodálynál, se Siklósánál nem volt »kötelező« olvasnivaló”¹⁰². Majd így folytatja: „Azt írhattunk, amit csak akartunk”. Később pedig a „hogyan tanított Kodály és hogyan Siklós?” kérdésre a következőket írta: „Egyik sem »tanított«. Elvárták, hogy az ember komponáljon! Semmiféle kötelezettség nem volt »theoriával«. Írni, i.e. komponálni kellett!”¹⁰³ Vagyis ismét elérkeztünk a fejezet elején felvázolt problémakörhöz: tanítható-e a zeneszerzés? Kiderült még Bodonyi beszámolójából, hogy az órákon igen fontos volt az elemzés, a művek analízise is, amely Kodály tanításában is meghatározó volt, számos művet elemeztek az órán, amiről Szelényi István adott képet:

Minden műhöz mindenkinek hozzá kellett szólnia, töviről-hegyire megindokolva értékelését. Utolsónak ő mondta el bírálatát, részletesen kitérve az addig elhangzott kifogásokra, elismerő szavakra is.¹⁰⁴

A tanításban tehát nagy szerepe volt egymás kritizálásának, a kritikai érzék kialakításának. S ha már a kritizálásról esik szó, akkor ismét Anhaltot idézhetjük: „Amikor Kodály megszólalt, az mindig kritika (rendszerint negatív) volt”. Ezzel

¹⁰² Anhalt István 2009. december 23-án kelt leveléből.

¹⁰³ i.m.

¹⁰⁴ Szelényi. 1967. 147.

szemben „Siklós igen türelmes volt és sohasem »ítélt el« egy iniciatívát.” A két „mesterrel” kapcsolatban Bodonyi is megjegyezte, hogy Siklós minden egyes példát alaposan kijavított, törődött a növendékkel, míg Kodály (aki Bodonyi egyik barátját tanította) általában csak megmutatta, hogy mi a rossz, de a megoldást nem mondta meg, ezzel nevelve tanítványait önállóságra. Pongrácz Zoltán is hasonló nevelési eszközökről számolt be:

Az első órán személyre szólóan felmérte a tudásunkat, és mindenkinek feladatokat adott – ahányan voltunk, annyiféle módon kellett tanulnunk. Kodály sosem ült a katedrán, sosem magyarázott. Egyszer vittem neki egy korálharmonizációt: átnézte, és odarajzolt egy csizmát. Otthon órákig kutattam, mi lehetett a baja vele, hiszen én nem találtam benne hibát. A következő alkalommal jelentkeztem: mondtam, bármilyen tüzetesen vizsgálom, nem találok benne hibát, mi a baj? Mit jelent a csizma? »Hiba nincs, de susztermunka.« – válaszolt. Így próbált rávezetni, hogy ne mechanikusan dolgozzam, hanem muzsikáljak, szép dallamíveket írjak a belső szólamokban is. Amikor pedig a különböző formákat tanította, arra buzdított, hogy ki-ki saját stílusában írjon rondót, szonátát, és ne mások stílusát imitálja.¹⁰⁵

Az emlékezésekből kiderül, hogy Kodály szabadon kezelte a tantervet, s nem szerette követni az előírásokat, amiben gyökeres ellentéte volt Siklósnak. Veress Sándor Bónis Ferencnek így nyilatkozott Kodály tanári habitusáról:

Tudnunk kell, hogy Kodály zeneszerzés-tanári működése roppant szabad volt, nem igazodott semmiféle tanrendhez. Rendkívüli ösztönnel mindig a növendék belső szükségletéhez szabta a zeneszerzés tanítását. Tanterv szerinti tanítás jószerevével csak az első évben volt, amikor az összhangzattant kellett megtanulni. Ám itt se nagyon tartotta magát az előírásokhoz. Azt hiszem, Kodály akkor érezte volna magát zeneszerző-tanárként a legboldogabbnak, ha zeneakadémiai tanterv egyáltalán nem létezik. Bár amennyire lehetett, ő igencsak kiszabadította magát ezekből a béklyókból. Legotthonosabbnak akkor érezte volna magát az Akadémián, ha az iskolának lett volna kerengője, és ő, Arisztotelész módjára, sétálgatva taníthat. Ám ahol csak lehetett, így is kibújt az előírások kötelékeiből.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Pongrácz. 2002. 12.

¹⁰⁶ Bónis Ferenc: *Üzenetek a XX. századból. Negyvenkét beszélgetés a magyar zenéről*. Budapest: Püski, 2002. 111. A továbbiakban: Bónis. *Üzenetek*.

Éppen az első évfolyam vizsgája kapcsán ad Veress információt, amelyben Siklós javára hasonlítja össze a két tanár növendékeinek tudását:

Ezen [az első vizsgán] számot kellett adni modulációs ismereteinkből – ő [Kodály] azonban egész évben nem törődött a modulációval. Együtt vizsgáztunk a Siklós-növendékekkel, akik mind úgy moduláltak, mintha könyvből olvasták volna, mi meg ott álltunk, mint számár a hegyen. Valamennyiünk jegyét lefaragták egy osztályzattal, és úgy hallottuk, hogy Kodályt megróta a bizottság, amiért nem tanított modulációt. Úgy hírelett, erre azt felelte, hogy »modulálni minden számár tud«. Így aztán mindvégig megúsztuk iskolás modulációtanulás nélkül.¹⁰⁷

Az egyetlen kötelezettség, amiről Anhalt beszámolt, hogy Kodály hangsúlyozta az anhemiton pentatóniát, Siklósnál viszont semmi ilyen jellegű kompozíciós elvárás nem volt.

Különös, hogy talán Kodály zeneszerzői sikerei miatt, de nagyon sok felvételiző zeneszerző Kodályhoz akart kerülni, elsősorban Bónis Ferenc *Így láttuk Kodályt*¹⁰⁸ című kötetében számos erre utaló mondatot találunk több emlékezésnél is. Egy interjúból tudjuk Pongrácz Zoltánról, Bónis könyvéből pedig András Béláról, Gergely Jánosról, Sulyok Imréről, hogy vagy Kodályhoz szerettek volna kerülni a felvételin, vagy Siklós-növendék létükre Kodályt tartották igazi mesterüknek. Ezzel kapcsolatban Bónis gyűjteményében Szomjas-Schiffert György emlékezik arra, amikor Hubay Jenő igazgató magához kérte Kodályt:

Siklós úr panaszt tett, hogy alig van zeneszerzési növendéke, mert mindenki Kodály úrhoz jelentkezett. Mivel nem lehet elfogadni a fiatalság túlzó vonzódását a modern zene iránt, úgy kívánom rendezni a dolgot, hogy ezentúl az egyik évben Siklós úr, a másikban Kodály úr kapja majd az új növendékeket.¹⁰⁹

A fent idézett szöveget azonban semmilyen dokumentum nem támasztja alá, a Zeneakadémia Irattárának anyagában még csak említve sincs hasonló eset, ráadásul a függelékben közölt növendék-lista alapján sem igazán feltételezhetjük valószínűségét.

¹⁰⁷ i.m. 111.

¹⁰⁸ Bónis Ferenc: *Így láttuk Kodályt. Nyolcvan emlékezés.* Budapest: Püski, 1994.

¹⁰⁹ i.m. 303.

Bodonyi és Anhalt pozitív, elismerő beszámolóit után kissé érthetetlennek tűnik Farkas Ferenc emlékezése:

Abban az évben Kodály Zoltánnak, sajnos, nem volt osztálya – nagy bánatomra így kerültem Siklóshoz. [...]Nem sokat tanultunk tőle. Rettenetesen féltékeny volt Bartókra és Kodályra; ha csak egyetlen taktust is talált, ami kicsit az új magyar iskola hangvételére emlékeztetett, már rögtön berzenkedett. Hangszerelésben sem profitáltunk sokat tanításából – holott ő maga könyvet írt a hangszerelésről. Az első évet követő vizsgán, amikor ilyen jellegű feladatot kaptunk Kodálytól, olyan tanácstalanul álltunk, mint számár a hegyen. [...] Siklósnál kissé magunkra voltunk hagyva. Inkább egymást kritizáltuk, elég szigorúan.¹¹⁰

Mindenek valószínűleg a Kodály körül kialakult kultusz lehetett az oka, s az, hogy a fiatal zeneszerző generáció egy modernebb irányzat képviselőjét akarta követni, s a Siklóstra utaló „nem sokat tanultunk tőle” valójában csak óráinak mindenféle avantgárd stílustól mentes voltára vonatkozott, amire Siklós nem tartotta magát hivatottnak. Ráadásul azt figyelembe véve, hogy Farkas Ferenc szenvedett már a gondolattól is, hogy Siklós osztályába kerüljön, s ennek ellenére mégis őt kellett zeneszerzés-tanáráként feltüntetni életrajzában, feltételezhetjük azt, hogy csupán a „savanyú a szőlő” tipikus esetével állunk szemben. Különösen érthetetlen az idézet utolsó előtti mondata, hiszen a legtöbb emlékezésben éppen az ellenkezőjéről olvashatunk, miszerint Siklós volt az, aki mindent lelkiismeretesen javított és Kodály pedig az a fajta tanár, aki inkább önállóságra nevelte növendékeit. Hogy kinek melyik a jobb módszer, az elsősorban minden bizonnyal alkati kérdés. Siklós tanári habitusának lényege valószínűleg abban az érdeklődésben és lelkesedésben ragadható meg, amelyről Anhalt és Bodonyi egyaránt beszámolt. Könyveivel, előadásaiival Siklós Albert érezhetően mindenkit a zenére és annak szeretetére akart megtanítani, nem kis feladatot vállalva ezzel magára.

---

¹¹⁰ Bónis. *Üzenetek*. 62, 64.

Műjegyzék

A műjegyzék összeállításában a kiindulási alapot Siklós Albert kézírásos naplójának műjegyzéke adta. Bár néhány múnél találunk opus-számot, amelyeket fel is tüntettem, de mivel Siklós sem e számok szerint állította sorrendbe műveit, én is a műfaji csoportosítást választottam. A csoportosításnál megtartottam Siklós sorrendjét, változtatásokat leginkább csak stilisztikai szempontokból tettem: pl. „Női kórusok”-ból „Női karok” lett a csoport címe. Szögletes zárójelben jelöltem azokat a műveket, amelyekre vonatkozóan adatokat csak Siklós naplójában találtam, de sem kézirat, sem nyomtatott kotta nem került elő belőle.

A kéziratoknak és nyomtatott kottáknak a Zeneakadémia Könyvtárában, az Országos Széchényi Könyvtárban, a Magyar Rádió Kottatárában, a Magyar Állami Operaház Kottatárában, valamint a BMC adatbázisában néztem utána. Másik fontos forrás volt még Raics István „Magyar zeneművek jegyzéke 1920–1941”¹ című írása, ahonnan szintén hasznos adatok kerültek elő. Néhány fontos információra sikerült rábukkanni a Magyar Állami Operaház archívumában is, így *A tükör* és *A hónapok háza* előadásainak részleteiről szóló dokumentumokra. Sajnos kevés darabnál sikerült kideríteni a bemutató pontos időpontját, ezen adatoknak az MTA Zenetudományi Intézete Budapesti Hangverseny-katalógusában tudtam utánanézni, továbbá korai daraboknál a Zeneakadémia évkönyvei is segítettek, de fontos kiindulási anyagot nyújtott a napló, amelynek adatolását mindig összevettem a Hangverseny-katalógusban megtalálható adatokkal, valamint az évkönyvekkel.

Mivel sok helyen nem lehetett keletkezési vagy kiadási évet, bemutatót vagy egyéb információt beazonosítani, ezért ezeknél a daraboknál csak a meglévő információkat tüntettem fel, ha nem derült ki semmi a bemutatóról, akkor nem is írtam be a műjegyzékbe a helyét sem. Ahol minden adat a rendelkezésre állt, ott a következő sorrendet alkalmaztam:

Cím: műfajjelnevezés, hangszerek, költő, 1. tétel címe, 2. tétel címe, MS: XXXX. XX. XX., A: XY, B: Város, XXXX. XX. XX., Előadók neve (hangszer), K: Kiadó, évszám, L: Kiadó lemezszám, évszám.

---

¹ Raics István: „Magyar zeneművek jegyzéke 1920–1941”. *Magyar Zenei Szemle* II/8. (1942. augusztus): 201–216. II/9. (1942. szeptember): 217–233. II/10. (1942. október): 249–65.

A bemutatókra vonatkozó minden adatot összevettem a Budapesti Hangverseny-katalógussal, a csak Siklóstól származó információk szintén szögletes zárójelben szerepelnek. A műjegyzékben a Hangverseny-katalógus adatai esetenként nem egyeztek Siklós adataival, ilyenkor, figyelembe véve a napló helyenkénti pontatlanságait, a Hangverseny-katalógus adatait tüntettem fel.

Ahol lehetett és érdemes volt, megtartottam a darabok sorrendjét és Siklós felosztását, mivel ez is tükrözi a komponista rendszerező agyát, s legtöbb esetben valóban kronológiailag halad, ahol nem, ott igyekeztem kideríteni az adott mű megfelelő helyét a rendelkezésre álló információk alapján (például ahol volt opuszszám, ott azt vettem figyelembe). Néhány csoportot felülbíráltam, Siklós naplójától eltérően nem írtam külön azon kompozíciókat, amelyek nem kerültek előadásra, valamint a korszakolást is elhagytam,² az egyes nagy csoportokon belül folyamatos a lista, nem szakítottam meg a felsorolást. Siklós tévedéseit is javítottam – például előfordult, hogy egy szóló zongoradarab bekerült a kamarazenei csoportba –, az átiratokat pedig az eredeti darabokhoz soroltam. A hangszereléseknél, átdolgozások egy jelentősebb részénél nem sikerült kronológiát megállapítani, Siklós műjegyzéke sem segített, ezért azokat alfabetikus rendbe tettem az időrendben feltüntetett kompozíciók után. Számos átdolgozást egyéb kategóriából válogattam ki.

A jegyzék legvégén található Siklós Albert könyvei, amelyeknek forrásául a naplót alapul véve az Országos Széchényi Könyvtár, valamint a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem gyűjteménye szolgált. Siklós naplója szerint közreadott hangszeres iskolákat, valamint összeállított gyakorlófüzeteket, amelyek közül néhány megtalálható az említett két könyvtárban, de ezek nem kerültek be a műjegyzékbe. A műjegyzék terjedelmét meghaladta volna a könyvfejezetek, folyóiratokban megjelent tanulmányok, kritikák és cikkek kigyűjtése, mivel itt a teljesség igényére törekedni Siklós szerteágazó szakírói tevékenységét tekintve igencsak nehéz lett volna. A naplóban is több oldalt tölt meg írásainak felsorolása, ami – a már említett pontatlanságok miatt – szintén hiányos lehet.

Továbbá nem képezi a műjegyzék részét Siklós számos fiatalkori darabja, amelyről ő maga sem tesz említést műjegyzékében, valamint töredékek, vázlatok sem kerültek be a listába.

---

² Például a zenekari műveknél három csoportot alakított: a, 1901-ig komponált művek, b, 1901–1914 közötti darabok, c, 1915 óta komponált darabok.

A következő rövidítéseket használom a műjegyzék során:

A = ajánlás	M = megjegyzés(ek)
B = bemutató	MR = Magyar Rádió
Bp. = Budapest	MS = kézirat
F = felkérés	OSZK = Országos Széchényi
K = kiadás	Könyvtár
L = lemez	ZAK = Zeneakadémia

Előadói apparátusnál:

Bar. = bariton	pf. = zongora
bn.= fagott	pf. (4m) = zongora négykezes
Ch. = kórus	rend. = rendezte
cb. = bőgő	SATB = szoprán, alt, tenor,
cl. = klarinét	basszus
fl. = fuvola	str. orch. = vonós zenekar
g. = gitár	str. = vonósok
harm.= harmónium	tpt. = trombita
hn.= kürt	trbn.= harsona
hp. = hárfa	V. = ének
Ms = mezzoszoprán	vc. = cselló
ob. = oboa	vl. = hegedű
orch. = zenekar	vla.= brácsa
org.= orgona	vez. = vezényelt
perc. = ütőhangszerek	V4 = vonósnégyes
	V5 = vonósötös

Színpad művek

- Szép Ilonka. Opera két felvonásban, Molnárné Korniss Aranka, MS: OSZK (zongorakivonat, partitúra), [1905].
- Karácsonyi álom. Simphonikus tánczköltemény 3 képben [Ballet 2 képben], Csiky Jenő [Csiky János], MS: OSZK (partitúra, zongorakivonat, Feuille de Ballet (pf. 8m: 1898), 1894. június 26. (zongorakivonat alapján) [1899], M: zongorakivonatban szerepel: Ballet 1 felvonásban.
- Fulkó lovag. Opera két felvonásban előjátékkal, Jókai Mór–Siklós Albert, MS (előjáték): OSZK (zongorakivonat, partitúra), 1895. szeptember, M: a végén motívum-gyűjtemény (eltévedési motívum, halál motívum, szerelmi motívum, stb.).
- [Daphnis és Cloë. Táncjáték szavalattal, Nagy Endre, B: Bp., Városligeti Lombszínpad, 1922 nyár, Zahler Magda (Cloë), Lányi Géza Viktor (vez.).]
- A tükör. Pantomim egy felvonásban, dr. Mohácsi Jenő, MS: OSZK (ceruzával írott partitúra kiszenekarra; partitúra+szólamok), 1922. augusztus, Baldóc, B: Bp., Városi Színház, 1923. március 28. Bajor Gizi (Pierette), Dalnoky Viktor (Pierrot), Tarnay Géza (Harlequin), Ábrányi Emil (vez.). További előadások: Bp., Operaház, 1924. május 9. Bajor Gizi szerepét két ízben Ptasinszky Pepi játszotta, Ábrányi Emil (vez.). Felújítás: 1937. március 16. Szalay Karola, Brada Ede, Sallay Zoltán; Oláh Gusztáv (rend.); Kenessey Jenő (vez.) K: Rozsnyai, 1923. (zongorakivonat, német nyelvű), ZAK, OSZK.
- A hónapok háza. Dalmű egy felvonásban, 3 képben, Törzs Jenő, MS: OSZK (zongorakivonat, partitúra+szólamok) B: Bp., Operaház, 1927. december 21. Marschalkó Rózsi, Budanovits Mária (Az asszony), Farkas Sándor (A festő), Horváth Mancsi (A gyermek), Komáromy Pál (orvos), Venczell Béla (Január), Dr. Pogány Ferenc (Február), Dr. Székelyhidy Ferenc (Március), Szügyi Kálmán (Április), Rösler Endre (Május), Somogyi Dezső (Június), Kompolthy Kálmán (Július), Hubal Zsigmond (Augusztus), Jákó Béla (Szeptember), Ádám Győző

(Október), Kornai Rezső (November), Székely Mihály (December), Palotay Árpád (Az idő), Márkus László (rend.), Fleischer Antal (vez.). Esterházi [Esterházy] vigasságok. Hangjáték 3 részben. Zenéjét Haydn motívumok felhasználásával Siklós Albert írta, 1. Induló, 2. Átmenet, közzene, 3. Prinz Eugen induló (fűvók), 4. Közzene, 5. Próba („Patikus”), [ceruzával: (Operaház)], 6. Haydn zongorázik (zongora), 7. Bevonulási induló (l. 1. sz.), 8. Közzene (Első kép befejezése), 9. Kürtszó (3 kürt), 10. Induló (fűvók.), 11. Közzene (Báli zene. Écossaise.), 12. Menuetto (Telemann.), 13. Magyar tánc-zene; 14. Melodráma.; 15. Tuss. (fűvók.), 16. Balletzene. (Haydn), 17. Balletzene-töredék (Haydn), 18. Közzene. (vonósnégyes.), 19. Közzene (Hajnalodik.), 20. Margit víziója. (vonósnégyes), 21. Gyászinduló, Mohácsi Jenő, MS: MR, B: Bp., MR, 1933. szeptember 30., Ódry Árpád (rend.); Polgár Tibor (vez.). M: A 16. és 17. szám gramofonon is előadható.

Béla futása. Ruzitska József dalművének átdolgozása, MS (csak nyitány): MR (partitúra), B: I. felvonás: Bp., Nemzeti Színház, 1937. október 25., I+II. felvonás: a Kormányzó névnapjára díszelőadás, 1937. december 6., Berg Ottó (vez.), Oláh Gusztáv (rend.). K (teljes opera): ZAK (litografált zongorakivonat).

Zenekari művek

[I. szimfónia (h-moll), 1896 k.]

II. simphonia (De vita humana), MS: OSZK, A: Beck Dénes, B: [Bp., 1895. február 18.].

Suite antique. Vonós zenekarra, 1. Allemande, 2. Courante, 3. Sarabande, 4. Menuetteo, 5. Gavotte, MS: OSZK, B: Bp. ZAK, 1898. június 26., Koessler János (vez.), M: Koessler saját kezű jegyzeteivel.

G-dúr szimfónia, MS: ZAK (autográf hitelessége bizonytalan), B: Bp., Operaház, 1901. november 29., Kerner István (vez.).

- Ouverture Nagy zenekarra Das verschleierte Bild zu Sais cz. költem. után, MS: OSZK. (partitúra, négykezes), 1903 (négykezes), B: Bp., Vigadó, Nemzeti Zenede hangversenye, 1901. márc. 29., Gobbi Alajos (vez.).
- Magyar változatok. Nagy zenekarra, MS: OSZK, B: [Bp., Nemzeti Zenede, 1902. március 3., Siklós Albert (vez.)], M: [Petőfi jeligére, Zichy Géza-féle pályadíjat nyert].
- F-dúr Scherzo vonószenekarra, MS: OSZK, M: a napló nem említi.
- Magyar szvit, MS: OSZK (vonószenekari partitúra, nagyzenekari partitúra), 1901., B: [Bp., Vigadó, Nemzeti Zenede 1902. évi hangversenye, Siklós Albert (vez.)], M: [Zichy Géza-féle pályadíjat nyert, beérkezés dátuma: 1904. április 29., jelige: Rákóczy Ferencz].
- Magyar rapszódia, („Ritka búza, ritka árpa.....”), B: Bp., Nemzeti Zenede hangversenye, 1903. március 8., Siklós Albert (vez.), M: Zichy Géza-féle pályadíjat nyert.
- Szvit nagy zenekarra (a-moll), B: Bp., Vigadó, Nemzeti Zenede hangversenye, 1905. április 10., M: Zichy Géza-féle pályadíjat nyert.
- Rákóczi nyitány nagy zenekarra (Rákóczi hamvainak hazaszállítása alkalmára), MS: OSZK, B: Bp., Vigadó, 1905. november 22., Kerner István (vez.).
- [Kuruc-Rapszódia, M: Pályázati mű, 1905, 4 kuruc-dal feldolgozása.]
- Harmadik szvit (Troisième suite), Op. 37, A: „Louis Berkovits” Berkovits Lajos, B: [Bp., Fodor-zeneiskola, 1906.], K: Rozsnyai (OSZK).
- Báthory Erzsébet. Nyitány nagy zenekarra, B: Bp., Vígsház, 1906. február 18., Kún László szimfonikus zenekara.
- Scherzo nagy zenekarra (h-moll), Op. 52, MS: OSZK, Bp., 1906, M: a G-dúr szimfónia scherzójának változata.
- H-dúr scherzo. Nagy zenekarra, MS: OSZK, Velence, 1908. július.
- Ferkó szórakozásai. Szvit kis zenekarra, 1. Az automobil, 2. A tánc, 3. A körhinta, 4. Szerenád a babának, 5. A macó, 6. A csákó és a trombita, MS: OSZK, B: Bp., ZAK, 1910. november 6., Országos Szimfonikus Zenekar, Kún László (vez.).
- Humoreszk (Ferkó jellemrajza). Kis zenekarra, MS: OSZK, 1910.

- Találkozás („Begegnung”). Heine románca nyomán, B: Bp. ZAK, 1913. november 29., Tonkünstler Orchester, Oskar Nedbal (vez.).
- Szvit nagy zenekarra (d-moll), B: Bp. ZAK, 1913. november 29., Tonkünstler Orchester, Oskar Nedbal (vez.).
- Tinódi Lantos Sebestyén. Nyitány nagy zenekarra, MS: OSZK, B: Bp., Vigadó, 1927. január 24., Magyar Királyi Operaház Zenekara, Fleischer Antal (vez.).
- Fantázia „A tükör” című pantomimból, MS: OSZK, B: Bp., 1928. december 9., Székesfővárosi Zenekar, Siklós Albert (vez.).
- Rapszódia a Kájoni kódex táncaiból. Nagy zenekarra, MS: OSZK (partitúra+zongorakivonat).
- Korálelőjáték, fantázia és fuga. Nagy zenekarra. Régi protestáns egyházdallam felett, MS: OSZK, B: Bp., Operaház, 1930. október 27., Dohnányi Ernő (vez.).
- Táncimpressziók, 1. Prolog, 2. Gavotte (–Musette), 3. Andante, 4. Valse, 5. Musical Boks, 6. Fox-trot, 7. Epilog, MS: OSZK, 1930. augusztus, B: Bp., MR, 1931. október, Berg Ottó (vez.), M: zongoraverzió: 1924.
- Vígjáték-nyitány. Kis zenekarra, MS: OSZK, B: Bp., ZAK, 1931. december 4., Hangversenyzenekar, Zsolt Nándor (vez.).
- Sinfonietta [Szinfonietta] kis zenekarra, három tételben, 1. Moderato, con moto, 2. Andante con moto. Dallamát a Szegedi kis kalendárium (1932) közölte. Salló György gyűjtése, 3. Vivace, MS: OSZK, Bp., 1935., B: Bp., Operaház, 1935. február 4., Filharmóniai Társaság Zenekara, Ferencsik János (vez.).
- Preludium és fuga (c-moll) nagy zenekarra, B: Bp., Budai Vigadó, 1935. február 7., Budapesti Szimfonikus Zenekar, Sámy Zoltán (vez.).
- Két vonós zenekari darab, 1. Vallomás, 2. Scherzo, MS: OSZK (Vallomás), F: [„vidéki zeneiskolák kérelmére”].
- Magyar koncert-rondó kis zenekarra, MS: OSZK, 1935., B: Bp., Operaház, 1936. január 27., Filharmóniai Társaság Zenekara, Dohnányi Ernő (vez.).

Scherzo (h-moll) nagy zenekarra, MS: OSZK, 1936., befejezés: 1936. november 7. B: Bp., Operaház, 1937. november 29., Filharmóniai Társaság Zenekara, Dohnányi Ernő (vez.).

Elégia nagy zenekarra „Felejthetetlen drága Feri fiam emlékének”, MS: OSZK, 1936, befejezés: Nagyvárad, 1936. karácsony, B: Bp., Vigadó, 1937. április 25., Székesfővárosi Zenekar, Rajter Lajos (vez.).

[Ballet-szvit, 1940. M: utolsó kompozíció kis zenekarra, a naplóban csak ceruzás bejegyzés.]

Szalonzenekar

Zenélőóra, K: Rytmus Zeneműkiadó (ZAK, OSZK: szólamok), 1934.

„Hunnia nyög letiporva”. Románc a Béla futásából.

Zenekar-kíséretes művek

Hegedűverseny, MS: OSZK, [1895], B: [1899, Bartókné-Goldmark Cornélia (vl.)].

[Fiatalkori csellóverseny, 1895. november, B: Siklós Albert (vc.), 1896. jan. 11.]

XCIII. Zsoltár, SA, Ch: SATB, Org., Orch., B: 1899. június 18., Roemer Carola (S), Durigó Ilona (A), Koessler János (vez.).

Violoncello versenymű zenekarkísérettel (G-dúr), MS: OSZK, [1902], M: a címlapon Cello-Concert, Grove, MGG: 2. csellóverseny.

Rondo capriccioso, pf., orch., MS: OSZK, Grado, 1910. Ceruzával átírva: 1912. július, B: Bp., ZAK, 1913. november 29., Székely Arnold (pf.), Wiener Tonkünstler Orchester, Siklós Albert (vez.).

Kamaraszvit bariton-szólóval, Szabó Lőrinc (német fordításban, a fordító ismeretlen), 1. Morgenwind, 2. Die Schnecke, 3. Wie die Mirtel schlüchzt, 4. Und ich fahre mit den Winden, MS: OSZK (baritonstimm), B: [Bp., 1924., Farkas Sándor (Bar.), Komor Vilmos (vez.)], első pontosan ismert, Siklós által is említett előadás: Bp., 1929.

december 9., Farkas Sándor (Bar.), Filharmóniai Társaság Zenekara,
Dohnányi Ernő (vez.).

Magyar parafrázis, vl., orch., MS: OSZK, 1929. május, B: Bp., 1930. márc.
23., Koromzay Dénes (vl.), Székesfővárosi Zenekar, Zsolt Nándor
(vez.), M: Siklós *Három őszi könnycsepp* című dala témájára.

Ballada hegedűre zenekar kísérettel, MS: OSZK (zongorás változat), 1933.
május.

Kamarazene

[Praeludium és fuga (F-dúr), 1893.]

[Vonós-trió, 2 vl., 1 vc., B: Bp., Barcsay utcai gimnázium, 1894., Pécskay
Alajos (vl.), N.N. (vl.), Siklós Albert (vc.).]

Zongoranégyes, MS: OSZK (partitúra, csonka, az eleje hiányzik+szólamok),
B: Bp., ZAK, 1898. június 26., Hundt Irma, Schultz Ernesztina,
Gyémánt Miklós, Kolnibaloczkzy Józsuá.

Vonósnégyes (f-moll), Op. 28, B: [1902., Hubay-Bloch-Szerémi-Popper
kvartett].

Vonósnégyes (h-moll), Op. 30, MS: OSZK. (töredék), 1900., B: 1902.,
Grünfeld-Bürger Vonósnégyes.

Hegedű-zongora szonáta (Asz-dúr), Op. 29, B: Bp., Royal terem, 1904.
február 21., Grünfeld Vilmos (vl.), Siklós Albert (pf.).

Vonós szextett (D-dúr), Op. 31, 2 vl., 2 vla., 2 vc., B: Bp., Royal-terem,
1905. február 19., kiegészített Grünfeld vonósnégyes.

Gordonka-zongora szonáta (f-moll), Op. 38, MS: OSZK, B: Bp., Royal-
terem, 1905. november 19., Bürger Zsigmond (vc.), Siklós Albert
(pf.).

[Menuetto, 6 vl., pf., K: Rozsnyai.]

Bölcsődal, Op. 62, 6 vl., pf., MS: OSZK (ceruzás zongoraszólam+szólamok,
partitúra, hegedű-zongora átirat).

Quintette [Zongora-kvintett], (C-dúr), Op. 40, pf., 2 vl., vla., vc., MS: OSZK
(töredékes kézirat), B: [1910. január 27, Siklós Albert (pf.), Kemény-
Schiffer kvartett], K: Rozsnyai (OSZK).

- Szextett fúvóhangszerekre és hárfára (Sextett für Flöte, oboe, klarinett, Horn, Fagott und Harfe), Op. 67., fl., ob., cl. (B), hn. (F), bn., hp., MS: OSZK, B: [1915., „Dömötör-Kruyswyk-Förster-Romagnoli-Pethes és egy bécsi hárfás”], Első valószínűsíthető előadás: Bp., 1923. december 18. Dömötör Lajos (fl.), Kruyswyk Péter (ob.), Förster Ferenc (cl.), Romagnoli (hn.), Wischendorf Henrik (bn.), Mosshammer Ottó (hp.).
- Zongoratrió (Trio für Klavier, Violine und Violoncell), Op. 65., MS: OSZK, 1918. július–1919. november, B: [Hubay zenedélután, (Hubay-Csuka-Siklós), 1920].
- Zongora-kürt szonáta, MS: OSZK, 1921, B: [1920. december 2.?], Romagnoli Ferenc (hn.), Siklós Albert (pf.), L: BMC (CD 004209; „*A Pesti Szalon – 1905*”, kiadatlan hangfelvétel; Várda Zsófia (hn.), Király Miklós (pf.))
- Vonósnégyes (a-moll), B: Bp., ZAK., 1921. január 2., Kőszegi-Dick-Hollós-Pogány Vonósnégyes.
- [Duo mélyhegedűre és gordonkára (Eredeti alakjában két gordonkára íródott), B: Siklós szerint: 1926. január 14., Zipernovszky Mária (vla.), Ulbrich Hermin (vc.).]
- [Szvit a Kájoni kodex táncaiból hegedűre és zongorára (Kájoni-szvit), B: 1926. január 14., Bárány Sz. (?) (vl.).]
- Zongora-fuvó kvartett, pf., cl., hn., bn., MS: OSZK.
- Fantázia klarinétra és hárfára, MS: OSZK, 1934., B: [1935. január 1., Paul Tibor (cl.), Revere Gyula (hp.)], M: dallama: Karácsonyi ének Náray „Lyra Coelestis”-ében (1695).
- Trió hárfára, fuvolára és mélyhegedűre, B: [Orvosi Kaszinó, 1934. március]
- Szeptett hét fúvóhangszerre, fl., ob., cl., bn., hn., tpt., trbn., MS: OSZK, 1938., befejezés: 1938. november 2.
- Idill és vadászdal négy kürtre, MS: OSZK, A: Romagnoli Ferenc, L: BMC (CD 004209; „*A Pesti Szalon – 1905*”, kiadatlan hangfelvétel; Szent Hubertus Női Kürtkvartett).
- Rondo capriccioso, vl., pf., MS: OSZK.
- [Vallomás, V5.]
- Menuetto, 2 vc., pf., MS: OSZK.

Szólóhangszerre írott művek

Zongoradarabok

Korai zongoradarabok, MS: OSZK.

Szonáta (b-moll), B: Bp. ZAK, 1898, Schüller Olga.

Scherzo (h-moll) két zongorára (a G-dúr szimfónia II. tétele), MS: OSZK.

[Preludium és fuga (F-dúr), B: 1900, Szántó Tivadar, M: orgonamű átírata.]

Fuga (h-moll), MS: OSZK, 1900.

Három románc, Heine románcai nyomán, 1. Childe Harold, 2. Die Nixen, 3.

Begegnung, MS: OSZK, A: Marguérite Hirsch, K: [saját kiadás],
Budapest: Kunosy Vilmos és Fia Zeneműnyomdája (OSZK),
[Aronhold, Berlin, 1900].

3 Elegia zongorára, két kézre, MS: OSZK, Bp. 1902. január 29., A: Weisz Géza.

Hangulatok, 1. Vágyakozás, 2. A viszontlátás, 3. Enyelgés, 4. Nyári éj a fásorban, 5. Séta az erdőben, 6. Est a hegytetőn, 7. Búcsú, MS: OSZK, Bp., 1903. szept.

[Dallamos könnyű előadási darabok, 1. Plainte, 2. Berceuse, 3. Romance, 4. Flocons de neige, 5. Choral antique, K: Rozsnyai.]

[Dedication. Passacaille.]

Suite mignonne, Op. 32, 1. Terefere, 2. Scherzo, 3. Bálon, 4. Est a hegytetőn, 5. Bölcsődal, 6. Gavotte, A: Weisz Aranka, K: Méry Béla (OSZK).

Három magyar előadási darab. Haladottabb zongorajátsszók részére, Op. 33, 1. Változatok, 2. Vágyakozás, 3. Magyar rapszódia, A: „Drága kis Arankámnak”: Vikár Aranka, K: Rozsnyai (OSZK, ZAK).

Epigrammák. 5 előadást képező darab kezdő zongorajátsszók részére, Op. 34, 1. Sajkában, 2. Virágok között, 3. A mozgó fejű kínai baba, 4. Rokoko, 5. A viszontlátás, A: „Drága kis Arankámnak”: Vikár Aranka, K: Rozsnyai (OSZK).

4 Scherzi két füzetben: I: D-dúr, A-dúr, Op. 35, II: F-dúr, B-dúr, Op. 36., MS: OSZK, A: Székely Arnold (II), K: Rozsnyai (OSZK, ZAK).

- Ferkó szórakozásai (Petite suite. Les amusements de Ferkó), Op. 41., 1. Az auto, 2. A tánc, 3. A macó, 4. A csákó és a trombita, MS: OSZK, K: Rozsnyai (ZAK), L: [gramofon-felvétel „A macó”-ból].
- Trois Impressions, Op. 42, K: Rozsnyai (OSZK), 1910 k., M: [3. darab meghangszerelve zenekarra].
- 4 Morceaux mélodiques pour piano à 4 mains sur 5 notes, Op. 43, 1. Le papillon – A pillangó, 2. Le berger mélancolique – Búsuló juhász, 3. Sérénade – Szerenád, 4. Fête de Mai – Majális, K: Rozsnyai (OSZK).
- Igen könnyű kis magyar rapszódíák (az ifjúság számára), Op. 44., K: Rozsnyai (ZAK).
- Humoresque (Humoreszk), [pf. (4m) változat is], K: Rozsnyai, Kern Aurél (szerk): Modern magyar zene – Musique moderne hongroise (OSZK).
- [Zenei képek könyv, 1. A kis bűvész, 2. B A B A, 3. Gavotte, 4. Menuett, 5. A medvetáncoltató, 6. Keringő, 7. Kárpáti őrség, 8. Ütközet előtt, 9. Ütközet után 10. Hol az olló?, 11. Induló, K: Rozsnyai.]
- Két zongoradarab cím nélkül, MS: OSZK.
- Pensées musicales, Op. 52, A: Fodor Ernő, 1. F. E., 2. Haidé. Fekete billentyűk tánca – Danse des touches noirs, 3. Honvágy – Mal du pays, 4. Capriccio, K: Rozsnyai (OSZK, ZAK).
- Rokokó-szvit. Estély XV. Lajosnál, Op. 53, 1. Tempo di marcia. Bevonulás, 2. Bourrée. Ismerkedés, 3. Menuet. Gavallérok tánca, 4. Gavotte. Krinolinós dámák tánca, 5. Gigue. Az udvari bolond, K: Rozsnyai (OSZK).
- Rokokó óra, MS: OSZK, [1926].
- Valse Alice. Valse concertante, K: Bárd Ferenc és Fia, 1926, (OSZK), L: [gramofon-felvétele], M: [szalonzenekari verzió is].
- [Pasztellképek, 5 tétel, K: Rozsnyai.]
- Szonatina zongorára (Három nő jellemrajza; fantázia szonáta formában), Op. 56, MS: OSZK.
- Táncimpressziók zongorára, 1. Dedication, 2. Menuett, 3. Ballabile, 4. Alice-gavotte, 5. hiányzik, 6. Tempo di Valse, 7. Keleti tánc, 8. Kake wak, MS: OSZK.
- Menuetto [szatirikus menuet] (B-dúr), MS: OSZK, 1931.

- Szegedi óramű-zene (Szegedi Dómtér óramű-zenéje), MS: OSZK, 1936.
június 5., L: [gramofon-felvétel].
- Preludium és fuga (c-moll), MS: OSZK, B: [Bp., MR, 1934. márc. 16., Siklós
Albert (pf.)].
- Serenade (A-dúr), MS: OSZK.
- Serenade (2.) (A-dúr), MS: OSZK.
- Pavane (d-moll), MS: OSZK.

Orgonaművek

- Preludium és fuga (F-dúr), MS: OSZK (+prelúdiumból zongoraátírat), B: Bp.,
ZAK, 1899. június 18., Ratzék Richárd, M: A fuga megegyezik a
felvételi darabbal.
- [Két korárelőjáték (a-moll, Esz-dúr).]
- [Korárelőjáték, fantázia és fuga (d-moll), B: Bp., 1926. január 14.,
Hammerschlag János.]
- [Legenda (c-moll).]
- Fuga (c-moll), MS: OSZK, 1899. június 2., M: Vlsz. nem orgonára írt 6
szólamú „kettős duodecim” fuga, „Művészi oklevél pályázati mű”.
- [Korálok és zsoltárok feldolgozása, K: Hodossy Béla: *Magyar Református
Kántorkönyv.*]
- Sérénade sur cinq notes, MS: OSZK, B: Bp., 1916. január 25., Hammerschlag
János (org.).
- Két orgonadarab, 1. Szerenád, 2. Impression, MS: OSZK.

Hárfaművek

- Két hárfá-étüd, 1. „Ősz a temetőben”, [2. „Carillon”], MS: „Ősz a
temetőben”: OSZK, 1938. február, B: MR, 1938. március 31., P.
Szarvas Klári.
- Preludium és fuga hárfára (c-moll), MS: OSZK, 1938, B: Bp., MR, 1939.
február, Rékai Miklós.

Gordonkaművek

Trois pièces faciles, Op. 55, vc., pf., 1. Dans la forêt, 2. Idylle, 3. Petite valse,
K: Rozsnyai (OSZK).

8 Pièces très faciles, Op. 54, 1. Prière, 2. Satire, 3. Berceuse, 4. Romance, 5.
Plainte, 6. Petite marche, 7. Barcarole, 8. Scherzo, K: Rozsnyai
(OSZK).

Ballade, op. 56, vc, pf, K: Rozsnyai (ZAK).

Humoresque, op. 57, vc, pf, K: Rozsnyai (ZAK).

[Scherzo két gordonkára, zongora-kísérettel.]

Magyar szvit szóló-gordonkára (c-moll), MS: OSZK, 1934, K: Rozsnyai
(ZAK, Schiffer Adolf: *Elméleti és gyakorlati gordonka-iskola*).

Vokális művek**Női karok**

Mese, Op. 45, Ch: SSA, pf., Győry Vilmos, MS: OSZK, K: Rozsnyai (ZAK),
M: [Első díjat nyert a „Magyar nők karegyesülete” pályázatán.]

Carmen lugubre, Ch: SSA, pf., Endródi Sándor, MS: OSZK, [A: Kelen Ida
emlékének, B: Kelen Ida síremlékének leleplezésén, 1912.]

Két dal, Ch: SA, 2 hn., str. orch., 1. Ifjúságom, 2. Ahol Te jársz, MS: OSZK
(litográfia, partitúra, énekkari szólamok, zenekari szólamok).

Kis kertemben, Op. 46b, Ch: SSA, pf., Tóth Endre, MS: OSZK, K: Rozsnyai
(ZAK).

Hej, iharfa juharfa, Op. 46c, Ch: SSA, pf., Arany János, MS: OSZK, K:
Rozsnyai.

Fülemile dal, Op. 47a, Ch: SSAA, pf.(4m), Szász Károly, MS: OSZK
(szólamok, zongoraszólam), K: Rozsnyai.

Ej, haj, ne szomorkodj! (Csöndes dal), Op. 47b, Ch: SSAA, pf.(4m), Arany János, MS: OSZK (partitúra-töredék, szólamok, zongoraszólam), K: Rozsnyai.

Tücsökdalok, Op. 48, Ch: SSAA, pf., Endrődi Sándor, MS: OSZK, B: Zenekari hangszerelés: [Bp., Vigadó, 1910.], K: Rozsnyai.

Psalmus 122. Davidi, Canticum graduum, SSA, hp., K: Zeneműnyomda (OSZK, ZAK).

[Petőfi versek szoprán szólama, 1. Temetőben, 2. Est.]

Férfikarok

[Rákosi szántó, Kisfaludy Károly, K: Rozsnyai, M: Pályadíj-nyertes mű.]

[Fóti dal, Vörösmarty Mihály, K: Rozsnyai, M: Első díjjal kitüntetve.]

[Magyarország címere, Vörösmarty Mihály.]

[Ahogy én szeretlek.]

[Párisi harangok.]

[Le az égről hull a csillag.]

[Catullus bordala.]

[Ej, haj, micsoda.]

[Sári rózsám hova mégy?.]

[Mars, siess hazámba vissza, K: Apollo.]

[Aratódal a Hónapok házából.]

[Kuruc rapszódia, M: vegyeskari verzió is]

[3 Tinódi dallam, K: Rózsavölgyi.]

[A fáluban uccahosszat..., K: Magyar karművek kiadása.]

[Ha te úgy szeretnél..., K: Magyar karművek kiadása.]

[„Feri emlékének”, Emőd Tamás, B: Siklós Ferenc síremlékének felavatóján, 1937. október 31., az Opera kórusának öt tagja.]

Huszt, Op. 19, Ch: TTBB, Kölcsey Ferenc, K: Rozsnyai (OSZK), M: Révfy Géza (szerk.): *Új Magyar Férfikarok Zsebkönyve*. Második kiadás. Budapest: Rozsnyai, 1911. 265–268.

Vegyeskarok

[XCIII. Zsoltár, SATB, Károli Gáspár.]

[Mit búsulsz kenyeres?, Endrődi Sándor, K: Rozsnyai, Gessler: *Vegyeskarok.*]

[Le az égről hull a csillag..., Petőfi Sándor.]

[Parasztnóták a Szegedi kis kalendárium-ból, 1932.]

[Korálok és zsoltárok a *Magyar református kántorkönyvben.*]

Erzsébet. Gyászének vegyes karra zongora kísérettel, SATB, Pf. (harm.), MS:
OSZK.

Dalok

Korai dal-gyűjtemények, MS: OSZK, A: Daróczi Rezsőné (Siklós nővére).

Tavaszi, Kisfaludy Sándor, S, vc., pf., MS: OSZK, Budapest, 1895. június 29.

Kaczagó-dal, Torkos László. MS: OSZK, B: Bp. ZAK, 1898. december 17.,
Scheer Paula.

Egy gondolat bánt engemet, Bar. orch., MS: OSZK (vázlatos), 1901.

Duhaj nóták, Op. 46, V, pf., Tompa Mihály, Tóth Endre, Arany János, 1. Tó közepén [zenekari verzió is], 2. Kis kertemben, 3. Hej, iharfa, MS: Tó közepén, Op. 46a, Ch: SSA-verzió, OSZK (töredék), B: Tó közepén: Bp., Royal-terem, 1910. január 17., Roemer Carola (V.), Pathy Ilona (pf.), K: Rozsnyai (OSZK).

Bölcső előtt, V, pf., Ignotus, A: Svärdström Valborg, B: Bp., Royal-terem, 1910. március 9., Svärdström Valborg (V.), K: Harmónia, *Tizenkét dal* (vegyes szerzőktől), 2. füzet, Budapest: Harmónia, é.n. 2–8. (OSZK).

4 [6] Rückert-dal, Friedrich Rückert, 1. Was mit Blick, 2. Wissen möcht ich nur, 3. Dem Liebesänger, 4. Erste und letzte Reise, MS: OSZK (Was mit blick-ből zongoraátirat is), 1920, A: Hirsch Margit.

Tíz dal: 1. Budai alkony, Siklós E. Alice (zenekari verzió is), 2. A magányosság éneke, Emőd Tamás, 3. Görög elégia, Juhász Gyula, 4. Achilleus pajzsa, B, pf., Juhász Gyula, 5. Szerenád, Juhász Gyula (zenekari verzió is), 6. Merengés, Farkas Imre, 7. Jó Csönd herceg előtt, Ady Endre, 8. Három őszi könnycsepp, Ady Endre, 9. Száll a

felhő, Petőfi Sándor (zenekari verzió), [vegyeskari, férfikari verzió is],
 10. Haj, nemes vitézek, Endrődi Sándor [zenekari, férfikari verzió is],
 MS: OSZK, B: Budai alkony (zenekari verzió): Bp., 1924. február 13.,
 Basilides Mária (V.), Unger Ernő (vez.); A magányosság éneke,
 Szerenád: Bp., Vigadó, 1921. március 23., Kálmán Oszkár (V.),
 Dienzl Oszkár (pf.), K: Rozsnyai (OSZK, ZAK), M: [8. dal.
 vegyeskari verzióban is]

3 Jókai dal: 1. Mi az a messzeség, 2. Hajdan és most, 3. A rigó madár, Jókai
 Mór, MS: OSZK, 1925, B: [Bp., Fészek Klub, Farkas Sándor (Bar.)].

Szelid esti imádság, V., pf., vl., vc., Ady Endre, MS: OSZK, B: [Bp. 1926.
 január 14., P. Budanovits Mária (V.)].

Esti ének, Siklós E. Alice, MS: OSZK, B: [Bp. 1926. január 14., P.
 Budanovits Mária (V.)].

Két dal Kreska Frigyes szövegeire: 1. Aratás, 2. Hamvazószerda, Kreska
 Frigyes, MS: OSZK, B: [Bp., 1932. április 17., Budanovits Mária
 (V.)].

Hiskegy pályázat 2 különböző kompozíció, B., pf./Ch., MS: OSZK, M:
 Mottók: 1. „Erős várunk...”, 2. „Nagy Lajos Király”

Volnék gazdag, Jámbor Pál, MS: OSZK.

Csendes a mi falunk tája, Jámbor Pál, MS: OSZK.

Három dal Petőfi Sándor költeményeire, Petőfi Sándor, 1. Le az égről hull a
 csillag, 2. Sötét zöld sátoros erdőben járok..., 3. Furge méh, MS:
 OSZK, A: Roemer Carola.

[Fülemile dal, Szász Károly.]

Az elmenőknek, Radó Antal, MS: OSZK.

[Két dal, Christian Morgenstern, 1. Das Knie, 2. Das Nasobem, A: Gáborné
 Iza.]

Alkalmi kompozíciók

[Ankunft-Symphonie, B: Weisz Manfréd lakásán, 1902., M: „Haydn Búcsú-
 szimfóniájának visszája: a fuga-formában írt kompozíció szólamainak
 bevágásainál rohannak be egymás után a zenészek.”]

Symphonie Aeterique (quasi potpourri), 4 cb. sol., 8 cb. (4 férfi+4 nő), MS: OSZK, B: Bp., Múcsarnok, 1898. „Bohém-estély”, Király-König Péter (vez.).

Ouverture chinoise, perc., org./harm., pf., str., g., hp., MS: OSZK, 1897. febr., B: Bp., Múcsarnok, 1898. február 5., Siklós Albert (vez.).

[Samboo-király a kocsmában (Grieg szvitjének utolsó tételének parodizálása).]

[Végtelen melódiák, vc., (Wagner-paródia).]

[Hogyan komponáltak meg Bach, Händel, Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Brahms, Grieg, Wagner, Puccini, Verdi a „boci-boci tarká”-t, pf. (4m), B: „Olvasóköri jótékonyági hangverseny”, 1900., Siklós Albert, Dienzl Oszkár (pf.).]

Hangszerelések, átdolgozások

„Ein Jüngling”, MS: OSZK, 1898. november 9.

[Beleznay Antal: Tárogató hangok, B: Bp., Zenede, 1904. április 15.]

Haydn József két dala Csokonai és Verseghy költeményeire, 1. A pillangó, 2. Mit búsolgysz árva szivem, MS: OSZK, 1932. szeptember, B: [1932].

Magyar táncok („Régi magyar táncok”) kis zenekarra, egy rádió-előadás illusztráló anyaga (1932 június), 1. A Pominoczky-féle legrégebb táncdallam (1520), 2. Ungarescha (magyar tánc) a Jacobo Paix féle tabulatúrás könyvből. (1583), 3. „Ungarischer Aufzug” (Nörmiger Ágost tabulatúrás könyvéből (1598.)), 4. Pajkos tánc a Kájoni Kódexből. 1634–1671., 5. Nyiri tánc (Kájoni kódex. 1634–1671.), 6. Apor Lázár tánca (Kájoni K. 1634–71.), 7. Magyar tánc (Chorea Hung.) a löcsei tabulatúrás könyvből (1660.), 8. Hajdutánc (Károly gyűjt.) 1704-ből, 9–10. Kállai kettős a 18. sz. elejéről, 11. Verbunkos 1790-ből, 12. Magyar tánc (1800) a lipcsei Allgem. musikalische Zeitung melléklete, MS: MR (partitúra+szólamok), 1933., B: Bp., MR, Polgár Tibor (vez.).

- Magyar induló (18. sz.-i katonaénekek feldolgozása), MS: MR, B: Bp., 1933.
július, M: Témái a 18. sz. elejéről Pálóczi Horváth Ádám gyűjteményéből.
- Bihari szvit. Bihari János (1764–1827) négy művének zenekari feldolgozása,
1. Húsz talléros verbunkos (1809), 2. Sarkantyús verbunk, 3. Rekviem, fia halálára (1821), 4. Hadik óbester nótája, MS: MR, B: 1933., Polgár Tibor (vez.).
- [Tinódi Lantos Sebestyén 14 énekének feldolgozása, B: Egy rádió-előadás (1933. május) illusztráló zenéje, Molnár Imre (V.).]
- [Kisfaludy Sándor: Ongarese, 1933. július.]
- A lőcsei tabulatúrás könyv táncai. 1660 körül, Ms: OSZK, Mátyásföld, 1934.
július, B: Bp., 1936. február 9., Siklós Albert (vez.).
- A kolozsvári Hoffgreff-gyűjtemény hat biblikus éneke, B., pf./orch., MS: OSZK (basszus-szóló), 1935.
- Tinódi Lantos Sebestyén nyolc históriás éneke baritonra v. mezzo-szoprán hangra zenekar kísérettel, 1. János király testamentuma, 2. Szegedi vesződelm, 3. Az Vég Temesvárbán Losonczi haláláról, 4. Eger vár viadaláról való ének, 5. Egri históriának summája, 6. Budai Ali basa históriája, 7. Dávid királról..., 8. Szitnya, Léva, Csábrág és Murány várának megverése, MS: OSZK, B: [Bp., dr. Molnár Imre (Bar.), Budai Szimfonikus Zenekar, 1935. november 27., Sámly Zoltán (vez.)], Bp., ZAK., 1936. november 21., Molnár Imer (Bar.), Foederatio Americana Liszt Ferenc Zenekara, Melles Béla (vez.).
- [6 dallam a Hofgreff-gyűjteményből, B: 1936. február 9., Imre Vince (V.).]
- Tinódi Lantos Sebestyén Cronica-jának nyolc éneke mezzoszopránra vagy baritonra zongora- vagy zenekar kísérettel, átirat, Ms/Bar., pf., Tinódi Lantos Sebestyén, 1. János királ testamentoma, 2. Szegedi vesződelm, 3. Az Vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról, 4. Eger vár viadaláról való ének, 5. Egri históriának summája, 6. Budai Ali basa históriája, 7. Dávid királ, mint az nagy Góliáttal megvívott, 8. Szitnya, Léva, Csábrág és Murány várának megvevése, A: Dr. Molnár Imre, K: Rózsavölgyi, 1938. (OSZK).

Bizonytalan datálású hangszerelések, átiratok

II. Magyar induló (18. sz. katonaénekek). Fuvózenekari feldolgozás, MS: OSZK, M: [Vezényelték: Szeghő Sándor, Fricsay Ferenc, Szöllősy Ferenc].

Achilleus pajzsa, Juhász Gyula, MS: OSZK (töredékes partitúra).

Bach, J. S.: Auf, auf mein Herz. Átdolgozás, B., pf., MS: OSZK.

Bach, J. S.: Gavotte (d-moll) és Menuett (h-moll), MS: OSZK.

Bach, J. S.: Gib dich zufrieden und sei stille. 1725. Átdolgozás, B., pf., MS: OSZK.

[Bach, J. S.: g-moll preludium ária és fuga, str.]

Bach, J. S.: Komm süßer Tod! 1736. Átdolgozás, B., pf., MS: OSZK.

[Csermák Antal: Palotás. Feldolgozás kis zenekarra, B: Polgár Tibor (vez.).]

[Beretvás Hugó: Szent Ferenc (oratórium), B: Operaház.]

[Bertha István: Chopin (operett; Chopin-művek hangszerelése), B: Királyszínház.]

Csinom Palkó. Patyolat a kuruc. Kuruc dalok, V4, cb. (ad lib.), K: Rozsnyai, M: Bloch József (szerk.): Vonósnégyesek a magyar zene ereklyéiből. Adatok a Verd meg Isten, verd meg hátlapjáról.

[Farkas Imre: operett, B: Budai színpör.]

Goldmark: Ländliches Bild, MS: OSZK.

Hej, Rákóczy, Bercsényi! Kuruc dal, V4, cb. (ad lib.), K: Rozsnyai, M: Bloch József (szerk.): Vonósnégyesek a magyar zene ereklyéiből. Adatok a Verd meg Isten, verd meg hátlapjáról.

[Hubay Jenő: 5 dal.]

[Hüvös Iván: Katinka grófnő (operett); A két Hyppolit (operett); A havasi gyopár (balett), A csodaváza (balett), B: Operaház.]

[Kisfaludy Sándor: Magyar inszurrekciós induló. Kis zenekar.]

[Liszt: VI. magyar rapszódia.]

[Magyar induló. 18. sz.-i katonaénekek feldolgozása.]

Mendelssohn: A-dúr Dal szöveg nélkül, MS: OSZK.

Rákóczi induló: zongoraátirat két kézre, F: [megrendelés], K: Rozsnyai (OSZK).

Rákóczi induló: zongoraátirat négy kézre, F: [megrendelés], K: Rozsnyai (OSZK).

[Rózsavölgyi: Üdvözlő Liszt Ferenchez.]

Schubert: Die Post, MS: OSZK.

Schumann: Herberge, MS: OSZK.

Verd meg Isten, verd meg. Te vagy a legény. Kuruc dal, V4, cb. (ad lib.), K: Rozsnyai (ZAK) M: Bloch József (szerk.): Vonósnegyesek a magyar zene ereklyéiből.

Könyvek

Összhangzattan iskolai és magánhasználatra 240 példával és lecke-gyűjteménnyel. Budapest: Rozsnyai, 1907, 1912, 1928 (5. kiadás)

Hangszereléstan elméleti és gyakorlati alapon. A klasszikusok és a jelenkori mesterek műveiből idézett példákkal, két kötetben. 1. köt. A vonós-, fúvó- és az ütőhangszerek technikájának és hangszínének ismertetése. — 2. köt. A vonós zenekar, a nagy és a kis zenekar, a katonazenekar és az énekkar technikájának ismertetése. Gyakorlati útmutatás a vezérkönyvek olvasására vonatkozólag. Budapest: Rozsnyai, 1909, 1910.

Zenei formatan (Alaktan). 1. rész. Elméleti formatan. – 2. rész. Alkalmazott formatan. Budapest: Rozsnyai, 1912, 1923,

A vezérkönyv-olvasás útmutatója. Bevezetéssel és 87 gyakorlattal. Az Orsz. Magy. Kir. Zeneakadémia tananyaga. Budapest: Rozsnyai, 1912.

Ellenponttan. 112 példával. Budapest: Rozsnyai, 1913.

Zeneesztétikai (zenetudományi) jegyzetek. [A Zeneművészeti Főiskolán tartott előadásai nyomán összeállította Siklós Albert]. Budapest: Rozsnyai Károly Könyv- és Zenemű-Kiadása, 1921.

- A harmonizálás kézikönyve.* Budapest: Rozsnyai, 1923.
- Siklós Albert zenei lexikona. 1. Tárgyi lexikon.* Budapest: Rozsnyai, 1923.
- Magyar zenetörténeti jegyzetek.* Siklós Albert tanár főiskolai előadásai nyomán. Kézirat. Budapest, 1927. ZAK: K 80.188
- Storia della musica ungherese.* Roma: Istituto per l'Europa Orientale, 1930.
- Hangszerek, hangszínek.* Budapest: Vajna és Bokor Könyvkiadók, 1941.
- Hangjegyfűzet (Példatár)– Összhangzattanához.* Budapest: Rozsnyai, é.n.
- Az ellenponttan gyakorlati része két hangjegyfűzetben. (1. Egyszerű ellenpont. — 2. Kettős ellenpont.)* Budapest: Rozsnyai, é.n.

Függelék

Dolgozatom függelékének első részében az OSZK Kézirattárából kigyűjtött Siklós-levelek és egyéb dokumentumok találhatók, amelyeket kordokumentumként érdemesnek találtam megosztani az olvasóval, s amelyekből kicsit közelebbről is meg lehet ismerni Siklós Albertet, az embert. Az átírásnál megtartottam az eredeti helyesírását is, így a dokumentumok szöveghű másolatát tarthatja kezében az olvasó. A továbbiakban egy lista található Siklós növendékeiről,¹ végül pedig néhány kép, amelyre az életrajzi részben hivatkoztam.

Az OSZK Kézirattárában őrzött Siklós-levelek, dokumentumok

Bartók Béla felhatalmazása Siklós Albert számára (Fond. XII/1263 Analekta: An. mus. 64):

Alulírott felhatalmazom Siklós Albert tanár urat, hogy az M. Kir. Operaház könyvtárában lévő két kéziratos partitúrámból, (mégpedig a „Fából faragott királyfi” és „A Kékszakállú herceg vára” c. műveim partitúrájából) részleteket kiír hasson.

Budapest, 1923. szept. 17.

Bartók Béla

Siklós Albert levele Müller Lászlóhoz (LEVELESTÁR 1920-as évek? 1 db)

Kedves Tanár Úr! A felírt négykezes kottáknak, sajnos, egyike sincs meg a zeneakadémiai könyvtárban, ahol a „négykezes csoport” nagyon elhanyagolt. Saját kótáim között csak Beethoven és Haydn szimfóniái, Mozart és Mendelssohn nyitányai vannak meg. Ezeket készséggel rendelkezésére bocsátom.

Kitűnő tisztelettel és szívélyes üdvözlettel

Siklós Albert

---

¹ Zeneakadémiai zeneszerzés tanszak működésének anyagai: Zeneakadémia évkönyvének adatai 1882/83–1939/40. Összeállította: Dalos Anna, MTI Zenetudományi Intézete, 1998/1999.

11 levél Hubay Jenőhöz (Fond. 73/653):

1.

Igen tisztelt Mester!

Hálás köszönetet mondok, hogy munkámat az osztendei hangverseny műsorára tűzte ki. A szólamokat köszönettel megkaptam, már intézkedtem is, hogy szerdán délutánig elkészüljön a másoló velük. Így még szerdán este Tanár Úr budapesti lakásán lesz az egész anyag.

A hangversenyhez sok sikert és szerencsés utat kíván őszinte mély tisztelője

Siklós Albert

Göd 1912 jul. 27

2.

Mélyes tisztelt Mester!

E percben kaptam meg a Zeneakadémiára intézett nagybecsű sorait. Sajnálattal látom, hogy jóval kevesebb szólamot küldtem, mint amennyire igen tisztelt Tanár Úrnak szüksége van. Azt hiszem a beküldött „Magyar rapszódia” nagyon hatásos és rövid szám, így a célnak mindenképen megfelel. A szólamok számának szaporítására vonatkozólag legcélszerűbb, ha igen tisztelt Mester vagy Pesten, vagy Ostendében egészítené ki — költségemre — a hiányzó anyagokat. A pesti másoló felkeresését természetesen készséggel vállalom, bár alig hinném, hogy találok most megfelelő embert. Ha igen tisztelt Tanár Úr személyesen akarna velem ez ügyben értekezni, bármikor Pestre rándulhatok.

Kellemes nyaralást kíván mély tisztelettel

Siklós Albert

Göd, Pest megye

1912. jul. 19.én

3.

Méltóságos Igazgató Úr!

A Nagymélt. Vallás és Közoktatásügyi Minister Úr rendes tanárrá történt kineveztetésem alkalmával heti 14 óra adására kötelezett. Ebből 6 órát a hangszereléstani és partitúraolvasási tanszak, 8 órát az énekosztályok zeneelmélete foglalt le. Néhai Herzfeld Viktor tanár betegségének kezdetétől fogva, tehát 1916 október hava óta szivességéből először a zeneszerzéstani 2.-ik osztályának egy részét, majd egy évvel utóbb az egész 2.-ik osztályt átvettem. Ezt a heti két órát már az énekosztályok zeneelméleti óráiból nyestem le, majd később a hangszereléstani órákból két órát a kamarazene tanítására. Utóbbi tárgyat azonban a múlt szezon elején Weiner kollégám iktatta be órarendjébe.

Ez év szeptember havában, Molnár és Kodály tanárok felfüggesztésekor Moravcsik Géza h. igazgató úr Ő méltósága arra kért, hogy a zenetörténet elárvult heti két óráját valamint az esztétika előadását vállaljam, de osztozkodnom kellett még a zeneszerzési tanszakon is, hol a legnehezebb, legtöbb munkát és türelmet igénylő kontrapunkt-osztályok — a II. és III. éves növendékek — tanítását vettem át. Órabeosztásom így a következő:

Énekosztályok három zeneelméleti osztálya heti két-két órában heti 6 óra

Harmad- és negyedéves zeneszerzők hangszereléstani és partitúra olvasási órája, heti 2-2 óra:	4 óra
I. és II. oszt. zenetörténet, heti egy-egy óra:	2 óra
Zeneszerzés II. és III. osztály, heti egy-egy óra:	2 óra
Esztétika, heti egy óra:	1 óra

Összesen: 15 óra

A tanrendnek ez a zsufoltsága a tanítás hátrányára van. A harmadéves növendékek hangszereléstani és partitúra-olvasási óráin 8-10 hallgatóm dolgozatát átnézni,

valamennyiöket zongorázni meghallgatni képtelen vagyok heti két óra alatt! Honnan vegyem az időt a hangszerek technikájának ismertetésére, vagy a hangszerek történetének előadására, amit évek óta diligentiából szoktam megtenni? Ugyanígy szinte lehetetlen az állapot a zeneszerzési növendékeim tanításánál. A II. éves növendékekre — 14-es vannak! — mindre ráférne heti 3 óra is, de legalább kettő, olyan gyöngék. Köztudomásu, hogy a tavalyi botrányosan sikerült vizsgán harmonizálásból valamennyien megbuktak. A III. éves növendékeket is csak egyszer hetenkint láthatom: egy rövid óra keretében kell elvégeznem dolgozataik javítását, táblán dolgoztatásukat; de még formatani magyarázatokat kell tartani az óra végén, ha marad rá még rövidke 5-10 perc!

Engedje meg Méltóságod, hogy arra az esetre, ha még sokáig tartana annak szükségessége, hogy távollevő kollégáimat helyettesítsem, a következő két propozíciót tegyem:

a) Méltóztassék az énektanzak zeneelméleti óráit pl. Radnai kollgámnak átadni, ilyen módon a hangsz.-tanra és a partitúra-olvasásra heti 3-3, tehát 6 órát szánhatnék, mint régente. A zeneszerzési osztályaimnak heti 2-2 órát juttathatok. E 10 óra a zenetörténeti és esztétikai tantárgyakkal együtt 13 órára bővül. A 14.-ik órát „hivatalosan” hangszertörténetre szánám. (A Scola Cantorum-ban is szerepel a „Histoire des instruments et d’instrumentation”.)

b) A zeneelméleti 6 óra, a hangszer. és part.-olv. heti 6 óra, a zeneszerzési 4 óra, a zenetört. és esztétikai heti 3 óra összesen 19 órát tesz ki. Méltóztassék kieszközölni, hogy az 5 óra többletért a szokásos tiszteletdíjat illetékes helyen megszavazzák számomra.

Méltóságod bölcs belátására bízva egy esetleges harmadik megoldást, kérésének teljesítését nagy tisztelettel kéri

alázatos híve

Siklós Albert

Bpest 1919 nov. 7.-én

4.

Méltóságos Uram!

Tudom, hogy a beiktatás körüli nagy elfoglaltságod következtében alig lesz időm, hogy az elmúlt heteknek személyemet illető eseményeit kimagyarázzam. Addig is, míg személyesen találkozhatnánk, hogy régen megérdemelt diszes állásodhoz szerencsét kívánjak, engedd meg Méltóságos Uram, hogy ez úton kérjelek arra, hogy a legutóbbi hetekben lezajlott eseményekről megformált ítéleted kialakítását légy kegyes addig az időpontig felfüggeszteni, amíg pár szóban meg tudom magyarázni, minő hangulat vitt rá arra, hogy azt az ominózus szerencsétlen nyilatkozatot — melyben azonban hangsúlyozottan kiemeltük, hogy eljárásunk nem irányult nemes és nagyrabecsült személyed ellen — aláírtuk.

Szerencsétlennek érezném magam, ha ez a sajnálatos eset csak némiképp is befolyásolta volna azt a kitüntető jóindulatot, mellyel eddig minden alkalommal megtiszteltél. Ezekre a dolgokra ép úgy, mint a lezajlott átkos esztendő minden gonoszságára a feledés fátyolát borítván, engedd meg Méltóságos Uram, hogy szeretetemről, ragaszkodásomról és törhetetlen munkakedvemről biztosítsalak. Egyetlen életcélom, hogy Főiskolánkat továbbra is minden tudásommal és erőmmel szolgálva olyan színvonalra hozzam, mely méltó lesz új igazgatójának világhirnévéhez.

Nagy tisztelettel készséges híved

Siklós Albert

Bpest 1919 nov. 20.

5.

Méltóságos Uram!

Kedves Jenő!

Szerdán délután váratlanul hidegrázás lepett meg, majd 38°-os láz, úgy hogy ágyba kellett feküdnöm. Minthogy nálam házi orvosom mindig régi bronchitisem kiújulásától tart: napokig nem enged ki a szobából.

Vigasztalan vagyok, hogy a vasárnapi kvintettünk miatt önhibámon kívül zavart okoztam, remélem azonban, hogy pár nap alatt átvergődöm betegségemen, s a jövő vasárnapon pótolhatom a mulasztottakat.

Szives bocsánatodat kéri nagy tisztelettel és szeretettel

Siklós Albert

Bpest 1920. febr. 24.

6.

Méltóságos Uram! Kedves Jenő!

Kimondhatatlanul boldog voltam, midőn az előadás megkezdése előtt megpillantottalak a direktió-páholyban. Boldogságomat tetézte még a tegnapi meglehangú leveled. Fogadd érte hálás köszönetemet.

A méltóságos asszonynak, valamint Neked is boldog kellemes húsvéti ünnepeket kíván kézsókokkal és sok üdvözlettel

nagy tisztelőd

Siklós Albert

Budapest 1923. márc. 29.

7.

Méltóságos Uram! Kedves Jenő! Igen nagy örömmel értesültem tegnapi kedves leveledből, hogy a „Tükör” ügyét Bécsben az U.E.-nál szóbahozni sziveskedtél. Hertzka igazgató úrnak ma átvett leveléből látom, hogy a beajánlás módja messzire túlment a szokott sablonos baráti szivességek határán. Végtelenül leköteleztél ismételten csekély személyem iránt tanúsított nagybecsű jóindulatoddal; fogadd érte leghálásabb köszönetemet!

A zongorakivonatot és a szövegekönyvet a bécsi levél felszólításához mérten már póstára adtam és izgalommal várom H. úr elhatározását.

Azon 4 napon kívül, melyet a múlt héten Balatonföldváron töltöttem, a vizsgák óta úgyszólván semmit sem pihentem. Befejeztem a „magyar zenei lexikont”, sőt már nyomdába is küldtem, most még az utolsó simításokat végzem a „Hangszereléstan” 2.-ik kiadásán. Azután belefogok Mohácsi dr. egyfelvonásos víg-operájának megzenésítésébe, mellyel — legalább a zongorakivonattal — őszig el akarok készülni. Lehetséges azonban, hogy ezt a munkámat már Baldócon (Szepes váralja mellett) fogom elvégezni.

Kellemes nyaralást kíván, a grófnő ő méltósága kezeit hódolattal csókoló hálás tisztelőd és barátod

Siklós Albert

Feleségem legmelegebb üdvözleteit tolmácsolatja.

Bpest 1923. július 22.

8.

Bpest 1930 ápr. 25.

Méltóságos uram, kedves Jenő bátyám!

Köszönettel vettem a prágai hangversenyre vonatkozó anyagot. Fáj, nagyon fáj, hogy a „Tinódi” kibukott a párizsi műsorról, pedig elintéztem a kívánt rövidítést.

Húsvéti vakációm sajnos igen rosszul ütött ki szegény Diósy Béla dr. betegsége és halála következtében. Feleséggel együtt folyton ott kellett lennünk, nem volt férfi a háznál, aki intézkedhetett volna. Most a család szörnyen züllött anyagi bajait próbálom rendezni.

A közeli viszontlátás reményében szeretettel köszönt

régi tisztelőd

Siklós Albert

9.

Méltóságos Uram, kedves Jenő bátyám!

Ápr. 11-én szombaton este tartja meg a Székesf. Népművelési Bizottság 150-ik hangversenyét a Vigadóban.

Erre az alkalomra ünnepi számot ad ki A Zene. Alázattal kérlek a Bizottság nevében is, méltóztassál a számunk fényét azzal emelni, hogy mint a magyar zenei élet vezetője és legfőbb patrónusa egy vezércikkben méltatod a Fővárosi Zenekar jelentőségét, általában a zenekarok tevékenységének szükségességét.

Két számot mellékelek azon célból, hogy a megjelölt cikkekből adatot merithessél. Nagyon boldog lennék, ha kérésem teljesülne és a vezércikket keddig megkaphatnám.

A közeledő húsvéti ünnepek alkalmából úgy Neked, mint szeretetreméltó családnak minden jót és boldog ünnepeket kívánva, felesége üdvözlését tolmácsoló

mély tisztelőd

Siklós Albert

Bpest 1931 márc. 26.

10.

Méltóságos Uram!

Kedves Jenőm!

Hertzka a mai postával hozott levelében arról értesít, hogy hajlandó a „Tükör”ről szerződést kötni. Minthogy tudom, hogy ezt szíves közbenjárásodnak köszönhetem, addig is, míg személyesen találkozánk, ez úton mondok Néked hálás köszönetet.

A jubileumra vonatkozóan az albumon kívül azt ajánlom, készíttessen a bizottság egyszerű kivitelben (öntve és nem vésve) plaketteket, melynek egyik oldalára Liszt Ferenc domborműves képe kerülne Zeneakadémia 1875– Orsz. M. Kir. Zeneművészeti Főiskola 1925 körirattal, másik oldalára pedig vagy az intézet képe, vagy valami zenei allegória.

A plakett kivitelére Beck Ö. Fülöp szobrászművészt ajánlom, ki a külföldön is ismert Liszt-plakettet, továbbá a világhírű Semmelweiss, - Korányi,- Müller,- Kössler jubileumi- koronázási, - stb. plaketteket alkotta.

A mesterrel már beszéltem róla és készséggel hajlandó a bizottság rendelkezésére állani, felszólítás esetén.

Egy-egy plakett 7-8 cm. átmérővel bronzba öntve 2-300.000 korona. Műgyűjtők számára készülhetnek nagyobb, más fémből vert plakettek.

Ha tervemet jónak találod, légy kegyes e proposíciót az igazgatóság nevében megtenni.

A plakett költségei esetleg előzetes gyűjtők aláírásokkal készíthetők meg.

Viszontlátásig üdvözöl

nagy szeretettel és mély tisztelettel

Siklós Albert

11.

Méltóságos Uram!

Kedves Jenő!

Műved harmadik és negyedik tételét megtanultuk a szombati órán. Gyönyörűen hangzik és ismét szívből üdvözöllek érte.

Csak kár, hogy sok időt töltünk a hibák korigálásával. A mellékelt szólamokban megjelöltem a sajtóhibákat, valamint azokat a helyeket, melyek a részemre beirt partitura és a szólamok között eltérőek. Kijavításuk, mert több mint 1000 szólamról van szó, igen nagy munka. Ajánlom, bízd ezt egy-két operai zenészre, miután magad jól átnézted a mellékelt 4 szólamot. Szeretném persze, ha ez a javítás még a hét folyamán megtörténnék, pl. szerda és péntek között, minthogy kedden és szombaton van karének.

Sokszor és nagy szeretettel üdvözöl régi tisztelőd

Siklós Albert

NB. 50-nél igen nehéz a szopránnak erre a szövegre („egyet”) magas a-t énekelni.

Levélváltás a Magyar Szemle Társasággal Haraszti Emil könyvéről (Fond. 7/1811):

1929 december 5.

Mélyen tisztelt Tanár Úr,

a Magyar Szemle Társaság kiadásában megjelenő „Kincsestár” című sorozat számára Haraszti Emil úr „A zenei formák fejlődésének vázлата” címen kis népszerűsítő füzetet, melyet közelebb kiadni kívánnánk. Legyen szabad Társaságunk nevében megkérdezni mélyen tisztelt Tanár Urat, vajjon e kéziratot, mint szerkesztőbizottságunk által felkért szakértő elolvasni és arról néhány sorban kiadását illetően véleményt mondani szives volna-e. Igenlő esetben kérjük szives telefonhívását /: Aut. 287-86 :/, hogy a kéziratot rendelkezésére bocsájthassuk.

Az alkalmatlankodásért elnézését kéri és az esetleges készségért máris őszinte köszönetet mond

MAGYAR SZEMLE TÁRSASÁG

A főtitkár:

[olvashatatlan aláírás]

Siklós válasza:

Budapest, 1929 dec. 29.

A Magyar Szemle társaság tekintetes Igazgatóságának

Haraszti Emil dr. úr kéziratát felkérésükre átolvastam. Igen komoly, tartalmas, nagy tudással megírt mű, melynek minden megállapítását és adatát — kettő kivételével, ezeket megjelöltem —aláírom. Nem ismerem a „Kincsestár” c. sorozat olvasóközönségét, de talán túlsok adathalmazt hordott össze Haraszti barátom, mely a „laikus nagy-közönség” számára kissé megnehezíti a könyv zavartalan élvezését.

Midőn megállapítom, hogy Haraszti könyve nyერessége lesz zeneirodalmunknak, mély tisztelettel zárom soraimat

Siklós Albert

Budapest, 1929 december 30.

Mélyen tisztelt Tanár Úr,

fogadja, kérem, azért a nagy szivességért, mellyel Haraszi Emil kéziratát elolvasni és megbirálni kegyes volt, Társaságunknak őszinte köszönetét.. Fel fogjuk kérni a szerzőt, hogy a bírálat megjegyzéseit a magáéivá téve, a megfelelő módosításokat végrehajtsa.

Reméljük, hogy igen tisztelt Tanár Úr szivességét módunkban lesz előbb-utóbb valamely szolgálattal viszonzni,- egyelőre folyóiratunkat voltunk bátrak köszönetképen nagybecsü címére megindítani.

Kiváló tisztelettel

MAGYAR SZEMLE TÁRSASÁG

A főtitkár:

[olvashatatlan aláírás]

Siklós Albert növendékei:

1918/19

Almássy Aladárné II.
Havas Dezső II.
Strém Erzsébet II.
Székács Elek II.
Vízi János I.

1919/20

Flusser Gyula II.
Gálffy Sándor II.
Harsányi Tibor II.
Kondor Lipót II.
Körössy Tamás II.
Laurisin Miklós II.
Major Ervin III.
Náray Szabó Miklós III.
Patschaky Hermann II.
Rácz Ilona III.
Sprenger Lajos II.
Szabolcsi Bence III.
Szanyi Irma II.
Székács Elek III.
Szikra Lajos I.
Thurzó Nagy Gábor II.
Török Zoltán II.
Vásárhelyi Ödön II.

1920/21

Bárdos Lajos el. I.
Bertram Sándor I.
Bleyer Pál I.
Engel Iván I.
Falk László el. I.
Fest Vidor el. I.
Frid Géza I.
Glausius Tivadar el. I.
Hodula István I.
Horusitzky Zoltán I.
Izák István el. I.
Jónás Dezső I.
Kalix Jenő I.
Kerényi György I.

Laurisin Miklós III.
Láng Pál I.
Magyar László el. I.
Mann Tibor I.
Márk Béla el. I.
Ruttkai Béla I.
Sámy Zoltán I.
Sebestyén György I.
Semsei László I.
Stephanides Károly el. I.
Szabó Emil el. I.
Szűcs Ferenc el. I.
Usetty Józsa el. I.
Vásárhelyi Zoltán I.
Vilicz Mihály I.

1921/22

Bertram Sándor II.
Eisemann Mihály II.
Engel Iván II.
Gombosi Ottó II.
Hodula István II.
Horusitzky Zoltán II.
Jónás Dezső II.
Kalix Béla II.
Kondor Lipót II.
Kovács István II.
Láng Pál III.
Mann Tibor II.
Ruttkai Béla II.
Sámy Zoltán II.
Sebestyén György II.
Serly Tibor II.
Temmer Ferenc II.
Vásárhelyi Zoltán II.
Vilicz Mihály II.

1922/23

Alpár Tibor el.
Ambrózy Béla el.
Antos Kálmán el.
Ádám Jenő II.
Balogh Gizella I.

Banda Márton I.
Bárdos Lajos II.
Budai Pál el.
Deutsch Antal II.
Edelmann Ernő el.
Engel Iván II.
Farkas Ferenc I.
Fest Vidor II.
Fuchs Emil II.
Gellért Ferenc I.
Gulden Jenő II.
Gyulai Elemér el.
Haich Béla I.
Hajós Endre el.
Heinemann Sándor I.
Hoffmann Rudolf el.
Izsák István II.
Kassai Béla II.
Kerényi György II.
Kertész Gyula II.
Klein Pál el.
Kozma József I.
Környey Béla I.
Kövi István II.
Kutenics Ludovika I.
Lehner Jenő el.
Magyari László I.
Marcsányi Győző II.
Mathea Károly II.
Márk Béla I.
Nebenführer Gyula el.
Ország Tivadar II.
Pártos Ödön II.
Pongrácz Béla I.
Riesz Jenő II.
Schrammel Zoltán el.
Schröder Attila I.
Seiber Mátyás II.
Sonkoly István II.
Stephanides Károly II.
Steiner Béla I.
Stocker József II.
Szabó Emil II.
Szabó Ferenc I.
Szelényi István II.

Szigeti Mihály II.	1924/25	Kemény Ákos el.
Usetty Józsa I.		Komlós Pál III.
Vincze Ottó el.	Antos Kálmán III.	Kozma József IV.
Zathureczky Ede I.	Baumann Gyula III.	Köti Soma III.
	Budai Pál I.	Králik Jenő el.
1923/24	Farkas Ferenc II.	Malcsiner Béla II.
Alpár Tibor I.	Gyulai Elemér III.	Mezey Pál el.
Ambrózy Béla I.	Haich Béla III.	Mittelmann Kató el.
Antos Kálmán II.	Heimlich Lajos II.	Pázmán György II.
Balog Gizella I.	Heinemann Sándor III.	Perlusz György el.
Banda Márton II.	Hoffmann Rudolf II.	Pongrácz Géza IV.
Baumann Gyula II.	Josvay Gábor I.	Privler Gyula II.
Budai Pál I.	Kaufmann László I.	Privorszky Károly II.
Edelmann Ernő II.	Klein Pál II.	Rákos László II.
Farkas Ferenc I.	Komlós Pál II.	Rézbányay Dezső el.
Gárdonyi Zoltán I.	Kozma József III.	Reisz Jenő IV.
Gellért Ferenc I.	Köti Soma III.	Salacz Béla el.
Gertler Endre el.	Kutenich Ludovika II.	Sass Dezső II.
Gyulai Elemér I.	Lehner Jenő I.	Schuler György II.
Haich Béla II.	Malcsiner Béla I.	Szabó Ferenc IV.
Heimlich Lajos I.	Mathea Károly IV.	Szita Oszkár II.
Heinemann Sándor II.	Pázmán György I.	Szücs Ferenc III.
Hoffmann Rudolf I.	Pongrácz Géza III.	Tóth Gábor II.
Keleti Márton el.	Privler Gyula I.	Vincze Ottó III.
Krtész Gyula I.	Reisz Jenő IV.	Vogl László el.
Klein Pál I.	Roubal Vilmos el.	Winkler István II.
Komlós Pál II.	Sas Dezső I.	Winkler Lajos II.
Kozma József II.	Schletter Jenő ?o.	
Környei Béla I.	Steiner Béla II.	1926/27
Lehner Jenő I.	Stephanidesz Károly IV.	Balogh Viktor el.
Malcsiner Béla el.	Szabó Ferenc III.	Bárdos György III.
Polgár Tibor I.	Szita Oszkár I.	Dámit András I.
Pongrácz Géza II.	Tóth Béla II.	Dégen Rezső el.
Privler Gyula el.	Tóth Gábor I.	Dobó Sándor III.
Roubal Vilmos el.	Vincze Ottó II.	Domokos Nándor el.
Sass Dezső el.	Winkler István I.	Dötsch Zoltán el.
Schletter Jenő I.	Winkler Lajos I.	Farkas Ferenc IV.
Schröder Attila II.		Földes László I.
Serly Tibor II.	1925/26	Gárdonyi Zoltán IV.
Steiner Béla II.	Antos Kálmán IV.	Gerő György I.
Szabó Ferenc II.	Baumann Gyula IV.	Gyulai Elemér IV.
Tóth Béla I.	Budai Pál II.	Hadányi Antal III.
Tóth Gábor el.	Dámit András el.	Haich Béla IV.
Usetty Józsa II.	Farkas Ferenc III.	Heinemann Sándor IV.
Vincze Ottó I.	Földes László el.	Hütter Pál I.
Waller István II.	Gráff Kálmán el.	Hüvös Ilma II.
Winkler István el.	Gyulai Elemér III.	Jablonkay István I.
Zathureczky Ede I.	Herz Zoltán el.	Josvay Gábor I.
	Josvay Gábor el.	Kemény Ákos I.

Kozma József IV.
 Králik Jenő I.
 Lászlóffy Margit I.
 Lőwy József el.
 Lukács György I.
 Majorossy Aladár el.
 Musztafa Fuad el.
 Nell Etel el.
 Pázmán György III.
 Perlusz György I.
 Polgár Tibor IV.
 Privler Gyula III.
 Privorszky Károly II.
 Rézbányay Dezső I.
 Salacz Béla I.
 Sass Dezső II.
 Schuler György III.
 Szalay Lajos el.
 Szemler István el.
 Szinok Zoltán I.
 Szücs Ferenc IV.
 Vincze Ottó IV.
 Vogl László I.
 Vrataries György I.
 Winkler István III.

1927/28

Bartl Ödön II.
 Bárdos György IV.
 Dámit András II.
 Dégen Rezső I.
 Domokos Nándor el.
 Dötsch Zoltán el.
 Endre Gyula el.
 Éber Margit el.
 Faragó Kálmán I.
 Földes László II.
 Gyulai Elemér IV.
 Hadányi Antal IV.
 Herr Zoltán el.
 Hübös Ilma II.
 Jósvay Gábor II.
 Kozma József IV.
 Krausz Sándor el.
 Králik Jenő II.
 Layer Georgina el.
 Lászlóffy Margit II.
 Lőwy József II.
 Lukács György II.

Molnár Imre I.
 Pázmán György IV.
 Perlusz György I.
 Privler Gyula III.
 Privorszky Károly III.
 Reé Domokos el.
 Rézbányay Dezső II.
 Salacz Béla II.
 Sefcsik László el.
 Siegmann Pál el.
 Stern György I.
 Szekeres Kálmán el.
 Székely Júlia III.
 Szita Oszkár IV.
 Tóth Dénes III.
 Vincze Ottó IV.
 Vogl László II.
 Winkler István dr. IV.

1928/29

Bartl Ödön III.
 Bárdos György IV.
 Dámit András III.
 Dégen Dezső
 Domokos Nándor el.
 Dötsch Zoltán I.
 Faragó Kálmán II.
 Farkas Jenő I.
 Fejér György II.
 Földes László III.
 Fricsay Ferenc el.
 Fukász Jenő II.
 Gráber Béla el.
 Grossmann Richard el.
 Halmos László II.
 Heilinger József el.
 Herr Zoltán I.
 Hübös Ilma IV.
 Jósvay Gábor III.
 Kenessey Jenő IV.
 Koromzay Dénes I.
 Králik Jenő III.
 Krausz Sándor I.
 Lászlóffy Margit III.
 Lőwy József II.
 Lukács György III.
 Molnár Imre I.
 Mustafa Fouad II.
 Nagy Ferenc el.

Páth Károly el.
 Pázmán György IV.
 Perlusz György II.
 Privorszky Károly IV.
 Rézbányay Dezső III.
 Sachs Imre II.
 Salacz Béla III.
 Schönfeld Imre I.
 Sefcsik Sándor I.
 Siegmann Pál I.
 Stern György II.
 Szekeres Kálmán I.
 Székely Júlia IV.
 Thegze Gerber Miklós el.
 Tóth Dénes IV.
 Vogl László III.
 Zerkovitz István el.

1929/30

Bartl Ödön IV.
 Dámit András IV.
 Dávid Mihály I.
 Dégen Rezső III.
 Domokos Nándor I.
 Dötsch Zoltán II.
 Ecsedi Ferenc el.
 Faragó Kálmán III.
 Földes László IV.
 Fricsai Ferenc I.
 Fukasz Jenő III.
 Gergely János el.
 Gráber Béla el.
 Grossmann Richard I.
 Halmos László III.
 Herr Zoltán II.
 Horváth Károly I.
 Koromzay Dénes II.
 Krausz Sándor III.
 Králik Jenő IV.
 Lászlóffy Margit IV.
 Lőwy József III.
 Lukács György IV.
 Molnár Imre I.
 Mustafa Fuat III.
 Páth Károly I.
 Perlusz György II.
 Rézbányay Dezső IV.
 Salacz Béla IV.
 Schenk Árpád el.

Schill Fülöp László I.	Weninger Károly I.	Martinek István I.
Sefcsik László II.		Molnár Imre IV.
Siegmann Pál II.	1931/32	Nagy Béla I.
Sik Tibor el.		Nemes János el.
Stern György III.	Ágai Dénes III.	Páth Károly IV.
Szekeres Kálmán II.	Dávid Mihály I.	Révész László el.
Thegze Gerber Miklós I.	Dézsi M. János III.	Schenk Géza III.
Vásárhelyi György I.	Dobránszky Clarisse I.	Schill Fülöp IV.
Weininger Károly el.	Dötsch Zoltán IV.	Schwarz József el.
Zerkovitz István I.	Ecsedi Ferenc II.	Szabó Gábor II.
	Erdős Béla el.	Szervánszky Endre I.
1930/31	Faragó György I.	Tháler Gyula I.
	Fricsay Ferenc III.	Thegze Gerber Miklós IV.
Ágai Dénes II.	Gergely János II.	Vásárhelyi György IV.
Dámit András IV.	Geszler György I.	Weninger Károly III.
Dégen Rezső III.	Hajdu János I.	
Dézsi János I.	Herr Zoltán IV.	1933/34
Dobránszky Clarisse el.	Horváth Károly III.	Behár György I.
Domokos Nándor II.	Koromzay Dénes IV.	Bondi György el.
Dötsch Zoltán III.	Kozáky István dr. IV.	Dedinszky Izabella IV.
Ecsedi Ferenc I.	Martinek István el.	Dobránszky Clarisse III.
Faragó Kálmán IV.	Molnár Imre III.	Dorozslai Károly IV.
Fricsay Feren II.	Paczolay Imre I.	Ecsedy Ferenc IV.
Fukasz Jenő IV.	Páth Károly III.	Érsek Mária el.
Gyulai László el.	Schenk Géza II.	Faragó György III.
Hajdu János el.	Schill Fülöp III.	Geszler György III.
Halmos László IV.	Sefcsik László IV.	Graef Waldin I.
Herr Zoltán III.	Sik Tibor I.	Grossmann Richard III.
Horváth Károly II.	Szabó Gábor I.	Grosz Dezső el.
Koromzay Dénes III.	Szervánszky Endre el.	Hajdu János III.
Kozáky István dr. III.	Thegze Gerber Miklós III.	Kaszner Károly I.
Krausz Sándor IV.	Vásárhelyi György III.	Lázár Róbert el.
Molnár Imre II.	Weninger Károly II.	Lukács György IV.
Montag Lajos el.		Nagy Béla II.
Paczolay Imre I.	1932/33	Nagy József el.
Páth Károly II.		Nemes János I.
Reinitz György el.	Ágai Dénes IV.	Révész László el.
Réz Domokos el.	Behár György el.	Rosenberg László I.
Sachs Imre IV.	Dávid Gyula el.	Schenk Géza IV.
Schenk Géza I.	Dobránszky Clarisse II.	Sierácki Artur dr. I.
Schill Fülöp II.	Ecsedi Ferencz III.	Sik Tibor II.
Sefcsik László III.	Eigner Iván el.	Szabó Gábor III.
Setét György I.	Faragó György II.	Szekeres Kálmán dr. III.
Siegmann Pál III.	Fricsay Ferenc IV.	Szervánszky Endre II.
Sik Tibor el.	Geszler György II.	Tháler Gyula I.
Stanzel János el.	Gross Dezső el.	Vásárhelyi György IV.
Stern György II.	Grossmann Richard II.	Weninger Károly IV.
Szekeres Kálmán III.	Hajdu János II.	
Thegze-Gerber Miklós II.	Horváth Károly IV.	1934/35
Vásárhely György II.	Kovátsik József dr. el.	

Anda Géza el.	Nagy Béla III.	Lázár Róbert IV.
Balázs Gyula el.	Nagy József II.	Martokány Emil el.II.
Behár György II.	Nemes János III.	Nagy József IV.
Bondi György I.	Sallay Stefánia I.	Sallay Stefánia III.
Dobránszky Clarisse IV.	Schönberger Pál I.	Schönberger Pál III.
Érsek Mária I.	Sierácki Artur dr. III.	Somssich Béla gróf II.
Faragó György IV.	Sik Tibor IV.	Sugár Rezső el. I.
Forrai Miklós I.	Szervánszky Endre IV.	Széchenyi Dénes gróf IV.
Gaál Ferenc el.	Széchenyi Dénes gróf II.	Zoltay Nándor II.
Geszler György IV.	Székely Endre III.	
Graef Waldin II.	Virányi László el.	1938/39
Grossmann Richard IV.	1936/37	Bencs Géza el.I.
Grosz Dezső I.	Balázs Frigyes II.	Sallay István el.II.
Hajdu János IV.	Bocskai Imre II.	Beck Endre el.II.
Kaszner Károly II.	Bondi György III.	Greff Márton el.II.
Lázár Róbert I.	Érsek Mária III.	Szabó József el.II.
Nagy Béla II.	Fekete János Pál el.	Martokány Emil I.
Nagy József I.	Gaál Ferenc II.	Zoltay Nándor I.
Nemes János I.	Gyuricza Magda I.	Horváth Jenő III.
Németh Gabriella I.	Horváth Jenő I.	Huzella Elek III.
Rohmann Henrik el.	Huzella Elek I.	Kohl Sándor III.
Rosenberg László II.	Kaszner Károly III.	Majorossy Aladár III.
Rózsa Vera I.	Kohl Sándor el.	Bocskai Imre IV.
Sallay Stefánia el.	Lázár Róbert III.	Gaál Ferenc IV.
Sierácki Artur dr. II.	Martokány Emil el.	Sallay Stefánia IV.
Sik Tibor III.	Nagy Béla IV.	1939/40
Szabó Gábor III.	Nagy József III.	Ferch Stella el.I.
Szervánszky Endre III.	Nemes János IV.	Mészáros György el.I.
Széchenyi Dénes gróf el.	Sallay Stefánia II.	Vangel Boris el.I.
Székely Endre II.	Schönberger Pál II.	Veress Nándor el.I.
Tháler Gyula I.	Sierácki Artur dr. IV.	Bencs Géza el.II.
1935/36	Széchenyi Dénes gróf III.	Sárközy István el.II.
Balázs Frigyes I.	Székely Endre IV.	Beck Endre I.
Balázs Gyula I.	Vida Zoltán el.	Kerekes László I.
Behár György II.	Zoltay Nándor el.	Rényi Albert I.
Bocskai Imre I.	1937/38	Lendvai László II.
Bondi György II.	Beck Endre el.	Zoltay Nándor II.
Eördögh János IV.	Bocskai Imre III.	Kohl Sándor III.
Érsek Mária II.	Érsek Mária IV.	Bocskai Imre IV.
Gaál Ferenc I.	Fekete János el. II.	Horváth Jenő Mária IV.
Grosz Dezső II.	Gaál Ferenc III.	Huzella Elek IV.
Horváth Jenő el.	Greff Márton el.II.	Majorossy Aladár IV.
Huzella Elek el.	Horváth Jenő II.	1940/41
Isoz István IV.	Huzella Elek II.	Ferch Stella el.II.
Kaszner János III.	Kaszner Károly IV.	Gálna Sándor el.II.
Keresztély Ferenc II.	Kohl Sándor II.	
Lázár Róbert II.		

Greff Márton el.II.	Gálna Sándor II.
Horváth Béla el.II.	Jagamas János II.
Kolossa Tibor el.II.	Legányi László dr. II.
Mészáros György el.II.	Lendvai László II.
Szabó József el.II.	Debreczeny Barnabás III.
Szöllősy Andor el.II.	Kerekes Farkas László III.
Veress Nándor el.II.	Kovács-Sebestyén Aladár I.
Wangel Boris el.II.	Petneki Jenő III.
Zsakó Gyula el.II.	Dincsér Oszkár IV.
Bencs Géza I.	Gulyás György IV.
Cser Gusztáv I.	Járdányi Pál IV.
File József I.	Jodál Gábor dr. IV.
Lendvai István László I.	Maros Rudolf IV.
Sólyom Károly I.	Sugár Rezső IV.
Tóth Lajos I.	Székely István IV.
Beck Endre II.	Wehner Tibor IV.
Debreczeny Barnabás II.	Wüest Leó IV.
Dincsér Oszkár II.	Zoltay Nándor IV.
Kerekes László II.	Patachich János I.
Maros Rudolf II.	
Járdányi Pál III.	
Jodál Gábor III.	
Sugár Rezső III.	
Székely István III.	
Wüest Leó III.	
Zoltai Nándor III.	
Ahn Ekitay IV.	
Anhalt István IV.	
Jeney Zoltán IV.	
Kovách Andor IV.	
Wehner Tibor IV.	

1941/42 (áprilistól
növendékek egy részét
átvette Kodály)

Békefi György I.
Bodonyi István I.
Ferch Stella I.
Greff Márton I.
Horváth Béla I.
Mészáros György I.
Kolossa Tibor I.
Veress Nándor I.
Szöllősy Andor I.
Wangel Boris I.
Zempléni Kornél I.
Zsakó Gyula I.
Bencs Géza II.
File József II.

*Az Országos magyar királyi Zeneakadémia
hangversenytermében 1913. évi november hó 29-én
est 8 órákor tartott Siklós Albert fel. hangversenyén
közreműködtek:*

Ára 40 fillér.

HARMONIA R. T. Váci-utca 20. Telefon 98-46.

A WIENER TONKÜNSTLER ORCHESTER
SIKLÓS ALBERT
MŰVELT
SZERZŐI EST

KÉRTEBEN MUTATJA BE AZ ORSZ. ZENEAKADÉMIA HANGVER-
SENYSYTERMÉBEN 1913. NOVEMBER HÓ 29-ÉN ESTI 8 ÓRÁKOR

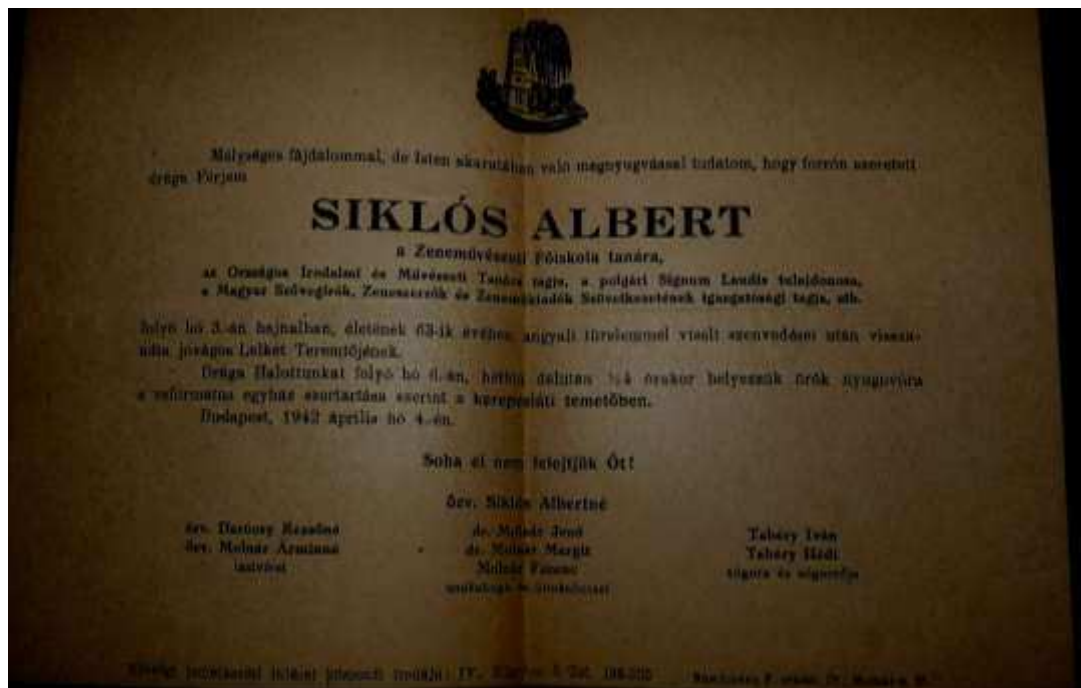
SIKLÓS ALBERT

A zenekart **NEDBAL OSZKÁR** vezényli

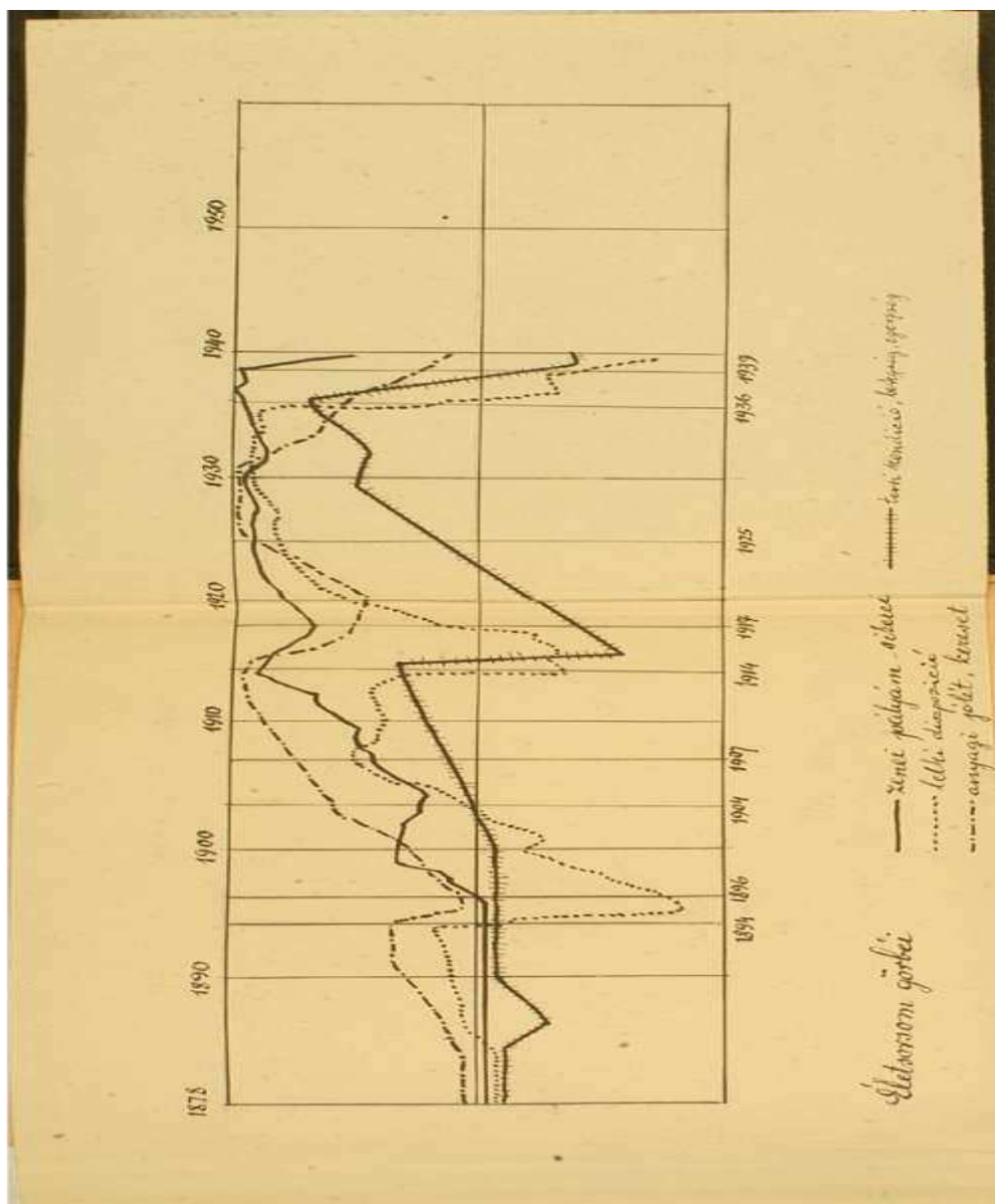
Közreműködik: **SZÉKELY ARNOLD**
zongoraművész, az Országos Zeneakadémia tanára.

Siklós Albert szerzői estje. 1913. november 29. (Zeneakadémia Irattár)

Gyászjelentés. (Zeneakadémia Irattár. Iktatószám: 325/1942)

„Életrajzi görbék”. Napló. OSZK.

Bibliográfia

- Ábrányi Kornél: *A magyar zene sajátosságai. Magán- és oktatási célra.* Budapest: Rózsavölgyi, 1893.
- Bellermann, Heinrich: *Der Contrapunkt oder Anleitung zur Stimmführung in der musikalischen Composition.* Berlin: Julius Springer, 1862.
- Berlioz, Hector: *Grand traité d'instrumentation et d'orchestration modernes.* New Edition of the Complete Works. Vol. 24. Peter Bloom (szerk.). Kassel, Basel, London, New York, Prag: Bärenreiter, 2003.
- Bónis Ferenc: *Így láttuk Kodályt. Nyolcvan emlékezés.* Budapest: Püski, 1994.
- Bónis Ferenc: *Üzenetek a XX. századból. Negyvenkét beszélgetés a magyar zenéről.* Budapest: Püski, 2002.
- Breuer János: *Kodály-kalauz.* Budapest: Zeneműkiadó, 1982.
- Chován Kálmán: *A zongorajáték módszertana (methodika) mint nevelési eszköz. 2. bővített kiadás.* Budapest: Rozsnyai, 1905.
- Cserna Andor: „A tükör”. *Magyarország* 1923. március 29.
- Cserna Andor: „»A hónapok háza« és »A diótörő«”. *Az Est* 1927. december 22.
- Dalos Anna: *Forma, harmónia, ellentét. Vázlatok Kodály Zoltán poétikájához.* Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 2007.
- Diósy Béla: „Újdonságok az Operaházban”. *Színház és Zene* 1927. december 22.
- Diósy Béla (szerk.): *Ungarischer Künstler Almanach. Das Kunstleben Ungarns in Wort und Bild.* Budapest: Königlich Ungarische Universitätsdruckerei, 1929.
- Eősze László: „Kodály Zoltán, a zeneszerzés tanára”. *Parlando* 2007/6. 31–35.
- Falk Géza: *A magyar muzsika mesterei.* Budapest: Dante Könyvkiadó, 1937.
- Fenyves Jenő: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *Zeneközlöny* 1910. november 15. (IX/2.): 62.
- Fodor Gyula: „A hónapok háza. A diótörő”. *Esti Kurír* 1927. december 22.
- Fux, Johann Joseph: *Gradus ad Parnassum.* Wien: Ghelen, 1725.
- Gádor Ágnes – Szirányi Gábor: *A Zeneakadémia.* Budapest: GoldPrint, 1997.
- Gádor Ágnes – Szirányi Gábor (szerk.): *Nagy tanárok, híres tanítványok.* Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2000.
- Gárdonyi Zoltán: *A zenei formák világa. Gyakorlati elemzés.* Budapest: Magyar Kórus, 1949.

- Gárdonyi Zoltán: „Kodály, a zenepedagógus”. *Magyar Zenei Szemle* II/12. (1942. december): 327–334.
- Gombos László: „Siklós Albert”. In: Gádor Ágnes – Szirányi Gábor (szerk.): *Nagy tanárok, híres tanítványok. 125 éves a Zeneakadémia*. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2000. 262–263.
- Gombos László (közr.): *Vallomások a zenéről. Farkas Ferenc válogatott írásai*. Budapest: Püski, 2004.
- Gombos László: „Siklós Albert”. In: Finscher, Ludwig (szerk.): *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopedie der Musik begründet von Friedrich Blume. Zweite, neubearbeitete Ausgabe. Personenteil 15*. Kassel, Basel, etc.: Bärenreiter, 2006. 781–782.
- Halász Sándor: „A hónapok háza”. *8 Órai Újság* 1927. december 22.
- Haraszti Emil: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *Budapesti Hírlap* XXX/265. (1910. november 8.): 14.
- Haraszti Emil: „A Filharmóniai Társaság Zenekarának hangversenye”. *Budapest Hírlap* XLI/241. (1921. október 27.): 6.
- Haraszti Emil: „A mai estének két ujdonsága volt”. *Budapesti Hírlap* XLVII/19. (1927. január 25.): 11.
- Haraszti Emil: „Bemutató az Operaházban”. *Budapesti Hírlap* 1927. december 22.
- Harrach József (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1896/97-iki tanévről*. Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1897.
- Harrach József (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1897/98-iki tanévről*. Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1898.
- Herzfeld Viktor: *A fuga*. Budapest: Rozsnyai, 1913.
- Jemnitz Sándor: „A Filharmóniai Társaság VI. hangversenye”. *Népszava* 1927. február 1.
- Jemnitz Sándor: „»A hónapok háza« és a »Diótörő«”. *Népszava* 1927. december 22.
- Jeppesen, Knud: *Kontrapunkt. Lehrbuch der klassischen Vokalpolyphonie*. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1935. Magyarul: *Ellenpont. A klasszikus vokális polifónia tankönyve*. Ford.: Ormay Imre. Budapest: Zeneműkiadó, 1974.
- J. Győri László: „Szíve és esze csak a zeneszerzőnek van... Beszélgetés Pongrácz Zoltánnal”. *Muzsika* XLV/2. (2002. február): 11–16.
- Kern Aurél: „A tükör”. *Magyarság* 1923. március 29.
- Keszler Lőrinc: *Összhangzattan. A klasszikus zene összhangrendjének elmélete*. Budapest: Zeneműkiadó, 1971, 8. kiadás. 1. kiadás: Budapest, Rozsnyai, 1928.

- Kodály Zoltán: „Tizenhárom fiatal zeneszerző”(1925). In: Uő.: *Visszatekintés. 2. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Közl.: Bónis Ferenc). Magyar Zenetudomány. 6. Budapest: Argumentum, 2007. 389–393.
- Kodály Zoltán: „»A Fölszállott a páva« – zenekari változatok előadása elé” (1950). In: Uő.: *Visszatekintés. 1. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Közl.: Bónis Ferenc). Magyar Zenetudomány. 6. Budapest: Argumentum, 2007. 221.
- Krehl, Stephan: *Kontrapunkt. Die Lehre von der selbständigen Stimmführung.* Leipzig: Göschen, 1908.
- Lampert Vera (szerk.): *Jemnitz Sándor válogatott zenekritikái.* Budapest: Zeneműkiadó, 1973.
- Lendvai Ernő: *Bartók és Kodály harmóniavilága.* Budapest: Zeneműkiadó, 1975.
- Lesure, François: „Debussy, Claude”. In: Sadie, Stanley (szerk.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second edition. Vol. 7.* London: Macmillan Publishers Limited, 2001. Műjegyzék: 115.
- Marx, Adolf Bernhard: *Die Lehre von der musikalischen Komposition.* I. kötet, 5. kiadás. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1858.
- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1926/27-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1927.
- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1927/28-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1928.
- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1928/29-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1929.
- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1929/30-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1930.
- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1931/32-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1932.
- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1934/35-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1935.

- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1935/36-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1936.
- Meszlényi Róbert (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1937/38-iki tanévről.* Budapest: Az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1938.
- Molnár Géza: *A magyar zene elmélete.* Budapest: Pesti Könyvnyomda, 1904.
- Molnár Imre (szerk.): *A magyar muzsika könyve.* Budapest: Merkantil-nyomda, 1936.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1898/99-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1899.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1901/1902-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1902.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1909/1910-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1910.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1910/1911-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1911.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1913/1914-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1914.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zene-Akadémia Évkönyve. Az 1914/1915-iki tanévről.* Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1915.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1919/20-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1920.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1921/22-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1922.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1922/23-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1923.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1923/24-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1924.

- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1924/25-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1925.
- Moravcsik Géza (szerk.): *Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve. Az 1925/26-iki tanévről.* Budapest: Az Országos M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiadása, 1926.
- N.N.: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *Zenelap* XXIV/17–18. (1910. december 1.): 6.
- N.N.: „Az országos szinfónikus zenekar II. hangversenye”. *A Zene* II/?. (1910): 246.
- N.N.: „Siklós Albert szerzői estje”. *Zeneközlöny* 1913. december 15. XII/8. (1913. december 15.): 207–208.
- N.N.: „A tükör”. *Világ* 1923. március 29.
- N.N.: „A Székesfővárosi Zenekar hangversenye”. *A Zene* XVIII/13–14. (1937. június 1.): 262.
- N.N.: „Siklós Albert”. In: N.N. (szerk.): *Ki-kicsoda? Kortársak lexikona.* Budapest: Béta Irodalmi R. T., 1937. 742.
- N.N.: „Siklós Albert”. In: N.N. (szerk.): *Révai Kétkötetes Lexikona.* Budapest: Révai Irodalmi Intézet, 1948.
- N.N.: „Pecskai Lajos”. In: Szabolcsi Bence – Tóth Aladár: *Zenei lexikon. Átdolgozott, új kiadás. Főszerkesztő: Bartha Dénes. III. kötet.* Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1965. 93.
- N.N.: „Siklós Albert”. In: Markó László (főszerk.): *Új Magyar Életrajzi Lexikon. V. P–S.* Budapest: Magyar Könyvklub, 2004. 1134–1135.
- Orsz. M. Kir. Zeneakadémia Szervezeti Szabályzata.* Budapest: Zeneakadémia, 1922.
- Palasovszky Ödön: „Róna Magda és az új elvű színház”. *Színház* XIII/9. (1980. szeptember): 48–50.
- Papp Viktor: „A tükör”. *Szózat* 1923. március 29.
- Papp Viktor: „A hónapok háza és a Diótörő”. *Újnémedék* 1927. december 22.
- Péterfi István: „Bemutatók az Operaházban”. *Magyar Hírlap* 1927. december 22.
- Prout, Ebenezer: *Counterpoint. Strict and Free.* London: Augener, 1890.
- Radnai Miklós: „A tükör”. *Nemzeti újság* 1923. március 29.
- Raics István: „Magyar zeneművek jegyzéke 1920–1941”. *Magyar Zenei Szemle* II/8. (1942. augusztus): 201–216. II/9. (1942. szeptember): 217–233. II/10. (1942. október): 249–65.

- Richter, Ernst Friedrich: *Lehrbuch der Harmonie. Praktische Anleitung zu den Studien in derselben zunächst für das Königl. Konservatorium zu Leipzig*. 20. kiadás. Kieg.: Alfred Richter. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1895.
- Rischbieter, Wilhelm: *Der Harmonieschüler*. Berlin: Verlag von Ries & Erler, 1904.
- Roelcke, Eckhard: *Találkozások Ligeti Györggyel. Beszélgetőkönyv*. Budapest: Osiris Kiadó, 2005.
- Salamon István: „A mikrofon nem katedra...». Cs. Szabó László a Magyar Rádió Irodalmi Osztályának vezetője (1935–1944)”. *Forrás* 2005. november.
(<http://www.forrasfolyoirat.hu/0511/salamon.html>)
- Schoenberg, Arnold: *A zeneszerzés alapjai*. Ford.: Tallián Tibor. Budapest: Zeneműkiadó, 1971.
- Schoenberg, Arnold: „A progresszív Brahms”. In: Uő.: *Stílus és gondolat. Három tanulmány*. Fülep Tamás (szerk.). Zenepedagógiai füzetek. 12. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Budapesti Tanárképző Intézete, 1990.
- Siklós Albert: *Összhangzattan iskolai és magánhasználatra. Gyakorlati példákkal és leckegyűjteménnyel*. Budapest: Rozsnyai Károly Könyv- és Zeneműkiadóhivatala, 1907.
- Siklós Albert: *Hangszereléstan elméleti és gyakorlati alapon. A klasszikusok és a jelenkori mesterek műveiből idézett példákkal, két kötetben. 1. köt. A vonós-, fúvó- és az ütőhangszerek technikájának és hangszínének ismertetése. — 2. köt. A vonós zenekar, a nagy és a kis zenekar, a katonazenekar és az énekkar technikájának ismertetése. Gyakorlati útmutatás a vezérkönyvek olvasására vonatkozólag*. Budapest: Rozsnyai, 1909, 1910.
- Siklós Albert: *Zenei formatan (Alaktan)*. Budapest: Rozsnyai, 1912. második, bővített kiadás: 1923.
- Siklós Albert: *Ellenponttan*. Budapest: Rozsnyai, 1913.
- Siklós Albert: *Magyar zenetörténeti jegyzetek*. Siklós Albert tanár főiskolai előadásai nyomán. Budapest: k.n., 1927.
- Siklós Albert: „Magyar hangszeres zene”. In: Molnár Imre: *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-nyomda, 1936. 120–133.
- Siklós Albert: *Hangszerek, hangszínek*. Budapest: Dr. Vajna és Bokor Könyvkiadók, 1941.
- Siklós Albert kéziratos naplója*. OSZK. Mus. th. 53. Lelt. sz.: V454/1960.
- Siklós Ferenc: „Művészet, technika, üzlet”. In: N.N. (szerk.): *Az Est Hármaskönyve 1936*. Budapest: Est Lapkiadó, 1936. 265–271.

- Szabolcsi Bence: *Tinódi zenéje*. Magyar zenei dolgozatok. 6. Budapest: k.n., 1929.
- Szelényi István: „Emlékezés a Tanár úrra. (Kodály, a zeneszerzés-tanár).” *Magyar zene* VIII/2. (1967. április): 143–152.
- Tóth Aladár: „A filharmonikus zenekar VI. hangversenye”. *Pesti Napló* LXXVIII/19. (1927. január 25.): 15.
- Tóth Aladár: „Kettős bemutató az Operaházban”. *Pesti Napló* 1927. december 22.
- Tóth Aladár: „Moderne Ungarische Komponisten. In der Perspektive des Gesamten Ungarischen Musikschaffens” In: Diósy Béla (szerk.): *Ungarischer Künstler Almanach. Das Kunstleben Ungarns in Wort und Bild*. Budapest: Königlich Ungarische Universitätsdruckerei, 1929. 84–103.
- Tóth Aladár: „A Székesfővárosi Zenekar hangversenye”. *Pesti Napló* LXXXVIII/94. (1937. április 27.): 13.
- Ujfalussy József: „Siklós Albert”. In: Szabolcsi Bence-Tóth Aladár: *Zenei lexikon. Átdolgozott új kiadás. III. kötet*. Főszerk.: dr. Bartha Dénes. Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1965. 367–368.
- Ujfalussy József (szerk.): *Dokumentumok a magyar Tanácsköztársaság zenei életéből*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973.
- Wagner József: „Siklós Albert szerzői estje”. *Zenei Szemle* X/4. (1926.): 113–115.
- Weissmann [János], John S.: „Siklós, Albert”. In: Sadie, Stanley (szerk.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second Edition. Vol. 23*. Oxford, New York, etc.: Oxford University Press, 2001. 379–380.
- „X.”: „A hatodik filharmonikus hangversenyen”. *A Zene* VIII/9. (1927. február 1.): 174.